MIRCEA ELIADE

Această carte fantastică, în care se găsesc, poate și alte lucruri — reale, deocamdată —

Mircea Eliade

Lumina ce se stinge...

**

CASA EDITORIALA
ODEON

Coperta **VICTORIA VLAD**

ISBN 973-9008-11-9

MIRCEA ELIADE

LUMINA CE SE STINGE

Roman

Casa Editorială „ODEON", București

Actuala reeditare reproduce textul volumului publicat de Editura „Cartea Românească“ în anul 1934 pe baza manuscrisului elaborat de autor în anii 1930—1931.
Față de această ediție am adaptat ortografia păstrînd formele lingvistice specifice autorului.
Casa Editorială ODEON

VOLUMUL II

IX.

EMMAUS

Soarele se ridică posomorît. Smocuri de nori vineții îl așteaptă, ploduri apoase și reci. Marea e acum verzuie, bătută, iar din larg se repede vînt straniu-mirositor, densitate certă, herghelii ce au rupt coaja apelor năpustindu-se din adînc spre văzduh, iureș, risipiri, alge nutrite cu limfă. Mireasma începuturilor. A apelor, peșterilor, visului. Cesare pășește în neștire. S-a desprins din viața lui odată cu înălțarea împărătească: Soare, — jăratec, la început zeu, apoi alegorie elenă, zorzoane. A privit răsăritul năuc, surprins, deși îl aștepta disperat de ani. O pată de lumină, un glob, o imagine. Nimic mai mult decît o imagine. Dacă întinde mîna, nu o apucă; dacă închide ochii, nu o mai vede. Dar simte soarele chiar fără ochi. Numai dacă ar muri nu l-ar mai simți.

Se înalță, atotvăzător.

Osteneala lui se crispă în avînt. Întoarse capul către străin (îl întîlnise acum, acum cîteva clipe, îi aude încă răsuflarea în urmă) să-i spună „bună dimineața!". Plaja brumată, pustie. Înaapoi, încă o dată. Trunchiul gîtului pivot pentru observație. Ochii lunetă. Caută, străpung. Se întorc iarăși, spre mal, spre mare. I se pare că vede un vapor; iată coloanele de fum. Domnișoarele n-au fost la bal, l-au mințit. Una a citit din Shakespeare, cealaltă a fumat pe canapea, răsturnată. Solitudine. Hamlet — poate l-am citit. Desigur: „vorbe, vorbe, vorbe!'. Bun. La mănăstire acum, la mănăstire Ofelio!... Străinul s-a înecat? Nu-l vede. Cînd a dispărut, pentru Dumnezeu?

(Lasă pe Dumnezeu!... Idiotul!) A plecat, fugind pesemne. Altminteri l-ar vedea.

Iar lăcrămează de efortul cristalinului. Batista e udă și sărată; noaptea întreagă a umblat prin ape. Iisus Christos? Fleacuri... De ce ai plecat domnule? *Singur,* — dar să nu-mi fie frică, să nu-mi fie!... Ce m-a apucat?... Osteneală, desigur, epuizare nervoasă, glutinoasă, domnul doctor știe mai bine. Să vă spună dumnealui!... Haide idiotule, trezește-te! Ăla a fugit. Mama lui. De ce îl înjur?... Dar sînt *singur*, înțelege-mă! Fleacuri!...

Porni iarăși la drum, ațîțat de soare și de frică. Dacă se trîntește pe nisip, va rămîne singur. De ce mi-e frică, în definitiv? Superstiții; ziua în amiaza mare, iar acolo satul cu mașina de apă. Oameni buni, faceți-vă milă... Ce oameni buni... (Se înduioșează; ar plînge). Acolo sînt ei, acolo întotdeauna; ei nu pleacă. N-au curajul, n-au curajul responsabilității!, al *responsabilității.*

Eu! Eu am fugit de oameni! La urma urmelor, am fugit și nu-mi pasă de nimeni. Ce vor? Le voi scuipa în față: porci!

Soarele intră în nori. Cesare se oprește, cu răsuflarea deșartă în piept. Se face frig, deodată. Iarăși se întoarce, agil și nervos. Dacă străinul se ascunde, îl va putea surprinde. Face cîțiva pași, silindu-se să pară netulburat, natural, un om ca toți oamenii, care își vede de drum. Apoi sare deodată înapoi. L-am prins, piticul! E acolo, pitit după stîncă. Mă observă. Crede că sînt nebun, licheaua...

Așează ochelarii cu mîinile tremurind, și îi presează spre ochi, pupilele sorbind sticlele. E acolo, sînt sigur... Așteaptă, fixînd piatra. O piatră. Nimeni. Vîntul. Ce mă fac? ce mă fac?...

Porni iarăși, hărțuit de singurătate. Norii, pînză peste zi. Responsabilitate. Piedicile în drum, hop peste ele. Voiau să mă pună în azil, orb și nebun. Noi, primarul urbei etcetera. Cesare al nostru — vivat! Iar eu în azil. Că n-am bani...

Pauză. Umblă totuși, minune. Trupul îl simte ca pe un sac grețos. Știe că dacă se oprește din mers, dezgustul de durerea cărnii îl va îmbolnăvi. Umblă împins din

urmă, negura necunoscută unde s-a ascuns străinul. Aa! Știu acum. Nu s-a ascuns, nici nu s-a înecat. A stat acolo, locului. Dar nu-l văd, aceasta e tot, *nu-l văd*. Omul invizibil. Dacă mă atinge, mă sperii, leșin... Stai la un loc! Unde-ești domnule? V-ați-ascunselea, hai?... Nu-l văd, nu-l văd... La un metru dacă e, îl văd, căci e om. Luna e mai mare și de aceea o văd pe cer, mai palidă și mai murdară, dar tot lună, tîmpita. Iar el nu se poate ascunde la un metru, căci la un metru văd, ce Dumnezeu?! La doi metri? Văd. La trei? Văd. Patru, cinci, văd, văd, văd! Douăzeci și cinci de mii? Ha-ha-ha! nu-mi pasă; asta înseamnă că a fugit. Dar nu e lîngă mine. De ce să mă sperii? Un braț la stînga, unul la dreapta, o pasăre pe nisip, și nimic nu mă poate atinge; nu mi-e frică. Noli me tangere!... Buun.

Umblă cu brațele răschirate, iar vîntul îl suflă dinapoi. Ajutorul acesta neașteptat îi ușurează povara. Picioarele se mișcă aerian și curb. Toate încheieturile îi sînt dezarticulate, dezordonate — dar nu le simte. Simte numai o umflătură enormă în carne, peste tot, ca o bubă ascunsă. O jenă gîdilătoare la coada spinării, care îl excită și îl enervează — și o greață dilatată la toate simțurile. Automatismul asociațiilor îl depărtează iar de frica omului ascuns. Brațele cad, tot mai curbe, moleșite. Le descoperă surprins bătîndu-i coapsele. Ce sînt astea? Mîini. Brațele mele, mîinile mele, degete, unghii. Încearcă să le fixeze în buzunare. Dar mîinile se emancipează, se desfac și se destind pe șolduri, cu neputință să rămînă încarcerate. Cu cît Cesare le privește iritat și cu cît încearcă să le stăpînească, mîinile cu atît mai mult se enervează și se zbat. Tremur filiform. Ale mele? Par șerpi albi. Au tot ce le trebuie: trunchi, capete, ochi, și sînt rele. Stă în loc să le privească. Nu înțelege nimic. O amețeală: care e la început? eu sau ele? Dar vîntul îl împinge. Le trîntește; mîinile se bălăbănesc, legănate, amuzate. Cesare nu se aștepta să le vadă revenind la echilibrul prudent și comod, spînzurînd de aceiași umeri. Să sfîrșesc cu atîta analiză! Exclamația îl reconfortează și pornește la drum întărîtat.

Soarele e de-a binelea în nori. Răcoare; vînturi din larg, dinspre cîmpie.

* *
*

— Să-ți mai dau, mă, brînză?
— Dă-mi, dar nu caș. Cașul e nesărat și mi se apleacă.
— Dar costiță vrei?
— Dă-mi!
— Mă, de cînd n-ai mîncat? spune drept!
— O fi o zi, poate ar fi două...
— Și dacă te duci în sat, de ce n-ai luat-o pe șosea, că e drumul de-a dreptul?!
— M-am rătăcit.
— Ziua în nămiază?!... De cîte sute ai băut, spune drept?!

Cesare se căzni să înțeleagă, dar tîlcul sutelor băute nu i se lumină. Privea plin de îndoieli pe omul scund, în pantaloni largi și surtuc albastru, care îl ospăta la umbra de rogojini, în bostănărie. Nu-l cunosc, jur că nu-l cunosc! Atunci cum îmi dă de mîncare?

— Mă, cînd am venit eu aici? întrebă brusc pe paznic.
— Acum vreo două trei ceasuri, ce, ai uitat?
— Trei ceasuri? Dar ce am făcut tot timpul?
— Ai dormit, ca omul frînt.

Nu-și amintea. Negurile din care venise, care stăruiau în jurul capului — să-l cuprindă iarăși, poate pentru totdeauna — îl înfricoșau. Îi era frică, o frică de animal ametit, sentiment haotic, terifiant.

— De necrezut, de necretzut, murmură el.
— Ce e de necrezut? întrebă omul curățînd un castravete și presărîndu-l cu sare.
— Adică să nu-mi amintesc nimic?
— Fugi mă, că ești beat!
— Zău nu. Cum am venit aici? Singur?
— Cum te văd.
— Aa! asta-i bine. Atunci, el s-a înecat!
— Cine să se înece, mă?!, întrebă surprins paznicul, cu castravetele crestat în patru și atîrnînd bleg, ud de sare.

Cesare nu-l auzi și nu-i răspunse. Zîmbea cu o satisfacție vădită, zîmbea aproape răutăcios. Toată lupta lui cu străinul nevăzut, se încheiase de acum. Nu-și amintea de nimic altceva, decît de un străin pe care îl întîlnise în zori și care îl urmărise de atunci cu o voință aprigă, ascunzîndu-se pretutindeni, lăsînd să i se audă numai pașii și să i se vadă numai umbra.

Incercase de atîtea ori să-l descoasă, de nume, de vreri. Străinul era mut, era stană de îndată ce îl întreba. Cînd pornea la drum, îl auzea și pe celălalt. Cîteodată rîdea. Cesare sărea mușcat înapoi. „De ce rîzi mă?". Dar nu i-a răspuns niciodată. Și asociațiile bolnave căutau răspuns. „N-o fi umbră?" se întrebă el, obosit de căutare. „Desigur că e umbră. Nu mai mă gîndesc!". Dar străinul stăruia să-l urmărească în ciuda hotărîrilor lui. Și nu-l urmărea ca o umbră, ca o închipuire — ci ca om ascuns, sau poate înger.

Dar lupta o uitase. Ajunsese la bostănărie cu ochi speriați, cu sînge șiroind la genunchi, buruieni ghimpoase. Ceruse apă. A băut cîinește, apoi, cînd l-a întrebat paznicul dacă mănîncă, a răspuns „da", și s-a culcat.

— Și știi bine că s-a înecat?

— A căzut în mare.

— Cînd?

— După ce am venit aici.

— Păi să te duci să spui jandarmului.

Cesare privea atent o namilă cafenie la capătul ogrăzii. Urs nu e, dar nici cîine nu e, căci e prea mare. Căută ochelarii. Îi găsi, aproape rupți de atîtea priponiri dibuite și nervoase.

— De ce pui sticle mă?! nu vezi?

— Nu văd în soare.

— D-aia sînt negre?

— Hm!... E cîine, e dulău...

— La el te uitași? De ce nu m-ai întrebat pe mine?...

Umilințe. Să-i spun? să nu-i spun?

— Te pot întreba toate? Te pot întreba dacă e senin sau întunecat, sau dacă e primăvară, sau dacă a plouat? Ce să fac atunci cu ochii mei?

— Păstrează-i mă, păstrează-i...

Cesare își sfîrși bucata de slănină rezemîndu-se tot mai comod de cocenii umbrarului. Descoperise acea voluptate a membrelor liberate de bun simț și corectitudine. Era zdrențăros, fără ghete, însîngerat, si cu fața nebărbierită, cu părul încîlcit, sărat. Se întinsese, lung, cu un braț la căpătîi iar cu celălalt pipăindu-și băbește coapsele. Evalua durerile senin, fără să se mire sau să exclame. Își recunoștea trupul zdrobit și scrijelit, dar un irezistibil sentiment de plinătate și împăcare îl purta. Durerea se cobora de acum în carne, în oase, și coșmarul străinului ascuns începea să-l lase. Se grăbea și el către peștera izmelor și duhurilor, de unde scăpaseră musafirii din noaptea trecută. În locu-i, o durere omenească, localizată, ucigătoare, fără febră; sarcină de plumb de-a dreptul pe oase, sau carnea bătută cu vergi, ienind.

Stătea sub umbrar ascultîndu-și sîngele, și fără să gîndească nimic. Durerea reală îl înviorase. Mirosul de slănină, de pîine uscată, de brînză și bostani — începea să-i împrospăteze asociații corecte, cu gospodării și grădinării. Își întindea mădularele și se lăsa purtat de închipuiri ocazionale. Sînt stăpînul unei grădinării. Niciodată nu mă voi duce la oraș. Mă deștept în zori, pe malul mării, o carte, un far. Asini trec pe plajă. Înapoi e mașina de apă. E mult praf, alb și gros, decor de nisip, deșert. Trec agale șiruri de cămile. Egipt. Orient, fuga copilului sfînt, la Beth... Bethleem sau Beetleen? În sfîrșit, în Palestina. Tablouri lucrate cu mîna: ieslea cea sfîntă. Și dacă vine înapoi, dacă vine încă o dată, pe asin, cu raze și palmieri?...

Soarele se cobora. Să fie două ceasuri? Nu-l întreb. Cum poate ști el timpul mai bine ca mine? Chiar dacă ar avea ceasornic. O duzină de rotile și gumilastic: arată timpul. Ieri n-a fost ieri. Nu 24 de ore, ci 240. Și azi; azi a fost întîi iarnă, apoi primăvară, iar acum e vară. Ce absurd lucru, ceasornicele..., — filosofa Cesare căutîndu-și neostenit o poziție mai puțin dureroasă. Omul îi adusese castraveți curățați și sărați de-a gata pe un taler de lemn, negru și mustind. Era sătul. Feliile albicioase și sticlind de sare, tăiate cu briceagul, nu-l ispiteau.

Să mă duc în sat acum, sau să rămîn noaptea aici? Noapte cu stele, tot atîtea candele oglindite în mare. Nu; cădelnițe. Le pleacă vîntul, pe un val, pe altul. Cădelnițe, verzi sau aurii. Departe. Singure, și nu gîndesc niciodată nimic. Nici nu simt, nici nu mor. De piatră; de foc; la urma urmelor, numai o imagine, rece și verde, pîlpîindă. Ce greu e să filosofezi... Prostii... Să mă duc în sat? E departe, e cald. Au să rîdă oamenii de mine, că sînt desculț. Un vagabond; din Caucaz, din California? N-am fost la război, n-am fost. Ce-am făcut? În arhive. Porcii — m-au ținut să le păzesc arhivele. N-am fost în război, acesta e păcatul meu. Haruni a fost, și a murit. Nu era mai bine? Istoria prin explozii, cum spunea el. Ce bine era atunci... Bani destui, nu mi-era teamă de ochi, puteam face orice. Liber. Atunci eram liber — sau acum? Asta înseamnă că pot face ce vreau. Orice. Numai să gîndesc că e bine, și fac. Numai să știu că îmi place. Asta înseamnă libertate. Orice. Am fugit, și fug. Nimeni n-a avut curajul...

Soliloquiul devenise acum monoton, fără nici o ordine, simplu registru de amintiri și imperative care treceau prin conștiința adormită. Rămas singur, Cesare acceptase tentația somnului, fără nici o rezistență. Părul i se răvășise pe braț. La tîmple era cărunt, aproape argintiu, dar fața — cu toată osteneala — arăta tot tînără. Numai orbitele se adînciseră scheletic, albastre și mate. Oasele feței și fruntea îi străluceau. Pieptul îi sălta, încă, agitat de osteneală. Genunchii îi tremurau insensibil.

Atunci un trecător se opri sfios la poarta de spini a grădinăriei, uitîndu-se pretutindeni după cîini. Cum sta sub umbrar, singur, Cesare îl zări și, la început, se sperie. Fără voie își aminti de străinul din febra lui. Așeză din nou ochelarii. Atît cît putu judeca din depărtare, drumețul nu arăta ca acel străin din zori. Îl aștepta să intre, păstrînd ochelarii și acoperindu-și picioarele cu un sac.

Omul venea cu pas nesigur. În mîna dreaptă avea un baston simplu, iar cu pumnul stîng își susținea legătura din spate. Avea barbă neîngrijită, ochelari de muncitor și bocanci. Fața lui arăta speriată, deși ochii înotau într-un calm și o bunătate nefirească. Cesare aștepta pe

necunoscut în capul oaselor privind vag prin pupilele micșorate.

— Pot avea puțină apă? întrebă omul.

Glasul i se păruse cunoscut. Dar nu cel de azi dimineață. Nu era nici de la vila d-lui George. Mai de mult, mai de mult, înainte de întîmplare. Îl străbătură fiori ca în așteptarea dezlegării unei surprize. Omul îl privea, asijderea.

— Cesare!, șopti el cu o prodigioasă încetineală.

— Cum de știi? sări Cesare din culcuș. De unde știi că mă cheamă astfel?...

Omul înghiți în vînt, de emoție sau de bucurie. Își lăsă sarcina jos. Taina lui irita nespus pe Cesare.

— Nu spui? se pripi Cesare, nerăbdător.

— Sînt Jacob, vorbi celalt simplu.

— Care Jacob? Nu cunosc!, se răsti Cesare cu aceeași violență care îl cuprindea întotdeauna în împrejurări necurate.

— Mă cunoști bine, reluă celalt. Jacob de la Bibliotecă...

Cesare se lumină. Îi apucă mîna, o mînă care își păstra încă eleganța feminină.

— Dr. Weinrich, dr. Weinrich...

— Dr. Weinrich a murit, nu știi? Eu sînt Iacob Weinrich, fratele Jacob...

— Dar bine, e de necrezut să vă întîlnesc tocmai aici...

— Ssst! făcu celălalt cu taină în ochi. Pe tine te căutam. Nu vezi semnul?...

Ochii lui erau blînzi și lăcrimați, dar pe Cesare îl neliniștiră. Vorba profesorului avea nelămuritul misticilor sectari, al oamenilor hrăniți cu evanghelii răstălmăcite sau viețile sfinților. Privirile lui nu se opreau asupra obiectelor nici nu se adînceau în ochii celuilalt, ci alunecau ca pe un val de zări. Sorbite de o depărtare vagă și iluzorie, nu aveau fixitatea contemplației, a ochilor care recunosc lumea global, static. Erau priviri infirme, femeiești, obosite și exaltate. Pe Cesare îl indispuneau și îl înspăimîntau, ca orice ademenire de boală.

— Te căutam să te vestesc: sora noastră moare! Înțelegi? moare!, vorbi șoptit dr. Weinrich.

— Care soră? se feri Cesare să înțeleagă.

— Sora Melania, știi bine. Are să moară în spital. Doamne, Doamne, o torturează! grozav o torturează în spital. Nu ți-e milă?...

— Melania?

Veneau, ropoteau, amintiri nebănuite, senzații fragede, de ieri, întrebări și doruri, marea enigmă a focului și a Melaniei goale. Melania, — numele acesta de fată dădea un sens tuturor ultimelor întîmplări, care altminteri ar fi fost numai fapte fără rost, neverosimile, fapte închipuite din cărți. Viața lui ar fi roman, fără numele Melaniei. Și a uitat-o. A plecat, s-au întîmplat toate cum s-au întîmplat. A uitat, și nu s-a mai gîndit, nici un ceas, la cheia întîmplărilor, la începutul vieții. Acum gîndea, fugărit de părerea de rău. Gîndea la toate deodată — și gîndea mai ales că era prea tîrziu, că zilele au trecut, boala a crescut, iar pe fata cu numele de Melania a uitat-o.

Pe ea am scăpat-o. Nu știu de ce; mi-a plăcut, și am urît-o în același timp. Cît de mult am urît-o, și o înjuram. Păcătoasă, curvă — sau poate, cine știe? Eu n-am putut afla nimic. De atunci încep toate. N-am înțeles, și am plecat să înțeleg. Am lăsat pe Melania. Aici e păcatul meu. Am lăsat-o, am voit să uit. Dar ce am eu cu ea? Ce am?...

Întîlnirea cu dr. Weinrich era plină de coincidențe, dar mintea lui Cesare nu încercă să le examineze. Se oprise asupra Melaniei. Și-o închipuia în spital, în agonie. De ce o chinuie? de ce o chinuie? Poate toți o socotesc păcătoasă. Și nu e? Dumnezeu știe...

— Vii cu mine, nu-i așa? Și trebuie să vii repede. Moare știi?! Și mi-a spus: Vreau să văd pe dl. Cesare. Așa mi-a spus...

De ce-am plecat? de ce-am plecat? Își amintea că Marta îl chemase în același fel, chiar în seara plecării. Cînd s-a petrecut asta? Un an, doi... Totul pentru ea, tot ce am făcut am făcut pentru ea. Melania! Nu îi știu fața, nu am văzut-o niciodată. Am strîns-o în brațe. Părul ardea: fîss, fîss! Miros greu, de grăsimi, de sex. Am adus-o în curte, Melania! De ce am lăsat-o?! Mi-a fost rușine de ei, ăsta e adevărul. Mi-a fost rușine să le spun:

iubesc pe Melania! Dar nu, nu, — de unde știu? Vreau s-o văd, asta e tot. Vreau s-o văd, căci de la ea au venit cele ce au venit. Ea e începutul. Secretul, ea mi-l va da.

— Cum ai venit aici? începu Cesare să-l descoasă.

— N-am avut bani destui. Am luat bilet două stații mai puțin. Am venit pe jos, drumul nu e lung.

— Dar de unde știai că sînt în oraș?

— Manoil mi-a spus. Voiam să mă duc în Capitală. El mi-a spus: nu e în Capitală. Și apoi mi-a spus unde ești.

— Dar Manoil de unde știe? întrebă aspru Cesare

— El știe întotdeauna, răspunse netulburat dr. Weinrich.

În timpul acesta, paznicul veni din bostănărie cu mîinile murdare de pămînt, purtînd unelte și curele într-o găleată. Privi pe noul venit cu mare uimire. Nu se aștepta să-l găsească vorbind atît de prietenește cu primul lui oaspete, sosit ca o furtună dimineața și posac tot timpul.

— Nu te odihnești oleacă?

— Aș vrea să beau, lămuri dr. Weinrich.

— Nu prea e rece, dar e bună, arătă paznicul butoiașul cu apă, pe jumătate îngropat în nisip, la umbră.

Dr. Weinrich se îndreptă spre el. Avea ghete largi, cu urechile de postav blegi. Trupul îi era slab și bălăbănit. Cesare își amintea zvonurile legăturii lui cu Melania. Cum l-ar fi putut place, cu atîta păr pe față, uscat și antipatic? Se trezi gîndind plin de invidie, și se înroși. Simțea totuși că sufletul lui era atașat de cel al Melaniei altfel decît prin simpatie sau antipatie. Chiar dacă domnișoara Melania l-ar fi urît, legătura ar fi stăruit, ca o taină. Era un fapt, o unire iresponsabilă ca un destin, cu neputință de satisfăcut, dar vie, obiectivă și evidentă. Oricum ar fi gîndit asupra relațiilor lui cu Melania, trebuia să ajungă aici.

— Încotro ți-e drumul? întrebă paznicul pe Iacob Weinrich.

— Mă duceam spre oraș, dar acum mă întorc. Nu mai am ce căuta în oraș. L-am găsit pe el, și arătă mulțumit pe Cesare.

Paznicul se opri din lucru nedumerit. Cesare încercă să-l liniștească.

— Va să zică pe el îl căutai? și arătă luminat pe Cesare.

— Chiar pe el. Îl caut de mult. Și acum sîntem grăbiți.

Jacob Weinrich privi cerul, parcă s-ar fi pregătit de plecare. Cesare se hotărîse să refuze. Ar putea face orice pentru Melania, dar nu putea să suporte tovărășia lui Weinrich acum, cînd era zdrobit, încă, de marșurile lui. Nu voia.

— Acum nu mai aveți timp de plecat, că se întunecă. Mai bine rămîneți noaptea aici, și veți pleca mîine în zori, vorbi paznicul.

— Nici nu pot face altceva, mărturisi Cesare, întinzîndu-se în culcușul de sub umbrar.

Îl privi pe dr. Weinrich. Se așeză cu o timiditate bolnavă, cu o grijă enervantă de a nu tulbura pe nimeni. Pe Cesare îl chinuiau manierele lui de sfînt.

— Ci te așează ca lumea, se răsti el.

— Mă aflu bine așa cum sînt, rosti Jacob cu simplitate, victorios.

Cum se preface! ... E bolnav, și se preface în evlavios. Sau, poate e cu adevărat un mistic? „Calea umedă", cum spune Manoil în scrisoare. Se uită la el, atent și dubios, sigur că îi va surprinde încheietorile măștii. Pentru Cesare, expresia nouă a celuilalt nu avea nimic firesc; isterie, psihoză, misticism. Aceasta e *acum*, dar mai înainte? Dumnezeule, ce *făcea el* mai înainte, acolo, cînd era sănătos?

Ce aș putea afla de la un bolnav? Iar Manoil e farseur, și Melania e în agonie. Cum aș putea-o întreba? Pe cine, atunci?

Închise ochii ca să nu-l mai vadă pe Jacob Weinrich privind potolit cerul. Se simțea schimbat ca printr-un semn magic, schimbat de apropierea acestui profesor sălbatic care purta încă amintirile zilelor de la bibliotecă și vorbele șoptite de domnișoara Melania în sanatoriu. Weinrich era calm, fără nici un efort; totul i se părea firesc, nespus de firesc. Toate întîmplările triste, și fuga lui Cesare, și întîlnirea lor neverosimilă într-o bostană-

rie — erau fireşti. Seninătatea bolnăvicioasă, mireasmă de sfînt bizantin — lătra batjocura în creierul lui Cesare.

Se înseră. Amîndoi rămăseseră pe acelaşi loc, fără să vorbească, fără să se întrebe. Amîndoi erau plini de aceeaşi taină. Cesare ardea să afle, Jacob Weinrich se umilea. Dar nici unul nu vorbeau. Cesare moţăia, cu picioarele goale atîrnînd osoase şi prăfuite pe saci. Jacob Weinrich se rezemase de parul afumat şi privea cerul. Nici un nor. Amurg senin. Se auzea marea, clar şi calm. Nici un trecător. Nimeni. În singurătate, doi bărbaţi; şi nu-şi vorbeau.

Au trebuit să vorbească după ce a venit paznicul. Au mîncat tustrei şi au rămas în jurul focului. Paznicul le-a povestit prăpădul din vremea războiului, dar nu-l ascultau. Cesare era ostenit, mai ostenit decît în timpul zilei. Jacob se gîndea cum va ajunge Cesare pînă acasă, fără ghete. Bani nu aveau, nici unul, nici altul. Vor ajunge la gară, iar de acolo va telegrafia. Va găsi undeva bani, în tot oraşul.

Melania, cu obrazul ars, alb-roz, ochi umflaţi fără gene. Vorba ei e anevoie de înţeles, căci buzele îi sînt crăpate, scoarţe, şi cînd se ating o dor. Plînge, de usturimea gurii, a ochilor. Desigur că îşi aminteşte multe. Melanio! păcătosul de mine! De ce ne-am întîlnit? De ce ne-am adunat?

Jacob Weinrich suspină. Cesare se întoarce şi-l măsoară bănuitor. Dar îl surprind ochii celuilalt, blînzi şi izbăviţi.

„Se gîndeşte la ceva, îşi spune Cesare. La ce s-o fi gîndit?“

X.

OMUL CARE A FOST IERI

Ei plecară dimineața, destul de tîrziu, căci paznicul grădinăriei îi oprise să le fiarbă lapte. Îi asigurase că pînă la amiază vor ajunge nu numai la sat, ba chiar la gară. Jacob întrebase de oficiul poştal. Cesare îşi privi veşmintele, pantalonii pătaţi, putreziţi, haina roasă şi murdară. De cînd venise la bostănărie, nu scosese hainele. Se îmbăiase în mare îmbrăcat cum era. Nisipul i se uscase în buzunare, şi-l rîcîia pietros la încheieturi, pe piept. Dar ceea ce simţea mai mult, era lipsa ghetelor. Tălpile îl dureau, umflate de drumul în neştire, zgîriate, crestate. Usturimea o simţise de abia noaptea.

Iacob Weinrich vorbi aproape comic, tocmai în clipa plecării.

— Am o pereche de ghete, spuse scotocind în sac. Poate n-or fi prea strîmte.

— De ce n-ai spus pînă acum?

— Credeam că nu le vei primi.

Erau prea largi şi Cesare n-avea ciorapi, dar le primi. Încălțat și cu pantalonii suflecați, părea un lucrător fără lucru. Mulţumiră paznicului şi porniră.

Drumul nu era greu, vîntul din larg păstra răcoarea, şi încă nu se ridicase praful. Jacob Weinrich păşea plin de viaţă, cu gîtul descoperit și cu șapca de vînător lăsată pe ceafă, încărcat cu traista lui și cu fructele dăruite de paznic. Dimpotrivă, Cesare șchiopăta, plecase capul şi înlănțuise brațele pe piept. Dr. Weinrich umbla înainte, Cesare rămînea tot mai înapoi. Weinrich se oprea la răstimpuri să îl aștepte. În conștiința lui Cesare mai

licăreau, încă proaspete, sticliri de zeflemea. Care e Sancho Pancha? Care e mai nebun dintre noi doi? Dulcineea e a lui, e în spital... Se încruntă. Nu; aceasta e sacrilegiu, să glumească, chiar în gînd, despre Melania. Ea e întotdeauna ea, neprihănită și ursită, dincolo de atingere, a mea sau a oricui. O iubesc — dar e în mine, eu trăiesc în ea, sîntem realități, noi doi, sîntem aievea atît timp cît sîntem împreună; altminteri, izolați, de capul nostru, sîntem nebuni, iluzii umbre. Umbre japoneze; proiecții ale celorlalți. Eu a d-lui George, a domnișoarelor. Ea... Se opri. Ea fusese păpușa altuia... O sfială nefirească, ucigătoare, o toropeală coborind din creștet. Dar nu e iubire, nu o iubesc. Atunci, ce-mi pasă cine s-a jucat cu ea?...

Ridică ochii. Jacob Weinrich îl aștepta sub un pom. Rămăsese mult în urmă. Jacob îi zîmbea. Se pregătea să vorbească firește.

— Și ce-ai spune, frate Cesare, dacă în drumul nostru s-ar ivi deodată îngerul Domnului sub chip de om, ca toți oamenii și ne-ar spune în limba noastră: „bună dimineața!?"...

— Prostii, făcu plictisit Cesare.

Jacob nu răspunse nimic, ci grăbi pasul, cu capul plecat. Soarele se ridicase mult, dar era răcoare și roua încă nu se topise. Cerul albastru-alburiu, deasupra-le. Cesare pășea grăbit, cu ochelarii negri plivind cărarea de incertitudini.

— Și ce-ai spune tu, frate Cesare, dacă același înger sub chip de om ne-ar cere din pîinea noastră și din apa noastră? Dumnezeu încearcă oamenii la nevoie.

— Se face cald, Jacobe!, găsi cu cale să răspundă Cesare.

— Și va fi tot mai cald, pînă la apus. Dar tot nu-i cald ca în văpăile Iadului. Îți amintești?...

— N-am fost niciodată în Iad, vorbi răstit Cesare. Și n-am să mă duc, căci Iadul e din închipuire, și cînd închipuirea piere, pier toți dracii și clădirile lor!

— Frumos vorbești, încuviință Jacob Weinrich.

Apoi, după un răstimp, întrebă iarăși:

— Dar de focul cărților îți amintești?

Cesare sări ca mușcat. Se opri în loc.

— Ce-i cu focul? Cine l-a pus?

— Dracul. Oglindire a Iadului. Cine altul să-l pună?
Cesare se enervă.

— Nu Jacobe, vorbește cuminte. Lasă focul Iadului cît ești viu

— Eu l-aș lăsa, dar nu mă lasă el pe mine, vorbi Weinrich cu un prodigios calm, de înțelept sau bolnav.

— Uită-l pentru o jumătate de ceas... Te întreb serios, te întreb pentru ultima oară. Știi?

— De foc? Nimic. Poate Manoil știe ceva, dar nu spune, căci e îndrăcit.

— Dar Melania?

— Ea nu știe.

— Nu, nu te întreb de foc. De unde ar putea ști ea? Te întreb: ce făcea Melania acolo, cu voi, în mijlocul nopții?!...

Cesare rostise întrebarea tremurat, precis ca o formulă, și ochii i se prinseră de privirile lui Jacob Weinrich. S-ar fi spus că trăiește ceasul său cel mai de seamă. Așteptarea îl încorda dureros, sufletul era în fața Sfinxului. Aștepta. De luni, de săptămîni, închipuise clipa cînd martorul îi va revela taina. În minte se lărgi vidul, clar și omogen. Sta în mijlocul drumului, și mîna păstra încă gestul cu care apucase haina lui Jacob cînd i-a pus întrebarea. Soarele ardea deasupra lor.

Jacob Weinrich îl privea la început ca și cum n-ar înțelege. În creierul lui strivit și zămislind închipuiri, curiozitatea lui Cesare pentru un fapt *pe care îl văzuse*, i se părea ireventioasă și penibilă.

— Păcate fără număr. Și atunci a izbucnit focul...
Inima lui Cesare primi cuțitul și-l lăsă să intre, adînc, în dreapta și în stînga. Sîngera — dar nu lăsa pe celălalt să ghicească. Se prefăcu că nu înțelege, că vrea mai mult.

— Nimeni n-a fost vinovat, ci orbi, toți *patru* am fost orbi...

— Ce vrei să spui? se întunecă Cesare. De ce *patru?*

— Tu doară ai fost cu noi.

— Minciuni! Ați înebunit cu toții, strigă înfuriat brusc. Cesare.

Jacob Weinrich îl privea senin. De ce-aş minţi? Eu nu mint, dar minte el — sau poate a uitat, bietul Cesare. Doar l-am văzut, deschizînd uşa tocmai cînd ea se dezbrăcase. Vai, vai! Cu ce ochi ne-a privit! Nimeni dintre noi n-a putut rosti un cuvînt. Manoil a spus: „Linişte! Îl voi lămuri eu". Dar uşa era zăvorită. Zăvorîse uşa ca să nu-l găsim noi. Şi n-a deschis-o. El a salvat-o pe Melania. El a făcut toate. El ştie totul. De ce-aş minţi? Dar de ce minte el?...

— Toţi îmi spun acelaşi lucru, aceeaşi neghiobie: că am văzut! Ce fac eu, joc teatru? Nu înţelegi că n-am văzut nimic, că nu ştiu nimic? se tîngui Cesare cu duioşenia care îl cuprindea întotdeauna îndată ce îşi amintea de tragicul situaţiei sale. Jacob, frate Jacobe, crede-mă! Spune frate...

Jacob Weinrich apucă mîinile pe care Cesare le întinse ca pentru ajutor, şi le strînse în ale sale, fără să rostească un cuvînt. Închise ochii. S-ar fi spus că se roagă. Cesare se dezmorţi şi-l întrebă iarăşi.

— Îmi spui?...

— N-a fost nimic mai mult, răspunse Weinrich.

— Nu minţi. Ştiu că a fost şi altceva...

— Doar ai văzut.

— Am văzut cînd a izbucnit focul.

— Aia a fost *a doua oară*...

— Eşti nebun, eşti nebun de-a binelea! şoptea Cesare năpăstuit, cu neputinţă să-şi controleze furia.

— Dacă sînt nebun, de ce mă întrebi? Ce vrei să-ţi spun? Poveşti ca ale tale, ca ale lui Manoil? Dacă sînt nebun, de ce umbli cu mine?...

— Atunci pleacă singur, du-te de unde ai venit, ţipă Cesare.

Jacob Weinrich porni singur, dar după vreo zece paşi se opri, se răzgîndi şi veni înapoi. Cesare se prefăcu că nu-l vede.

— Frate, începu Jacob firesc, sînt nebun dar trebuie să viu cu tine. Melania moare. Şi m-a trimis după tine, înţelegi? Mi-a spus: unde e Cesare? Şi dacă te-am găsit, cum să-i spun că nu te-am găsit.

Cesare se înduioşă.

— Jacobe, tu crezi că *am văzut!*

— Nu, nu cred asta. Cred că n-ai văzut nimic, vorbi Jacob înspăimîntat.

„Şi totuşi ai văzut!!“, gîndi el, de îndată ce întoarse capul spre cîmpul ce-l aveau de străbătut.

Porniră, fiecare cu paşii lui, fiecare cu taina lui. Nu vorbeau. Umblau pe drumul prăfos, pe marginea mării, sub soarele dimineţii.

*

* *

Prin ce minune vede, dacă a orbit odată? se întrebă Jacob Weinrich. Să fii cufundat de-a binelea în întuneric, şi apoi să vii iar la lumină, ăsta e semn. Prostul. El nu vede semnul. Să i-l spun eu? Mă crede nebun. Ce-mi pasă? Nu mă necăjeşte. Adică, poate sînt? Ei şi?...

— De ce rîzi, întrebă Cesare încruntîndu-se văzîndu-şi tovarăşul hohotind din senin.

— Rîdeam şi eu de prostia mea! se smeri Jacob, potolit deodată.

S-a tîmpit! e pierdut de-a binelea, cugetă Cesare plictisit. Să mergi cu un nebun, ce soartă! Şi ce om fin şi erudit, mai înainte. Şi-o mai fi amintind?

— La Universitate păstraţi aceeaşi catedră, dr. Weinrich? întrebă Cesare politicos.

Jacob Weinrich se întunecă deodată. Răspunse fără să-l privească.

— Nu. M-au dat afară, şi pe drept. E mai bine aşa.

— Dar cărţile d-stră, lucrările Seminarului şi conferinţele de la Sorbona? improviză Cesare, căci nu auzise niciodată de dr. Weinrich conferenţiind la Sorbona.

Acesta răspunse cu aceeaşi mohorîre:

— Le-am lăsat pe toate. La ce bun?! Cărţi peste cărţi, hîrtie înnegrită, slujbă şi pensie. La ce bun? Mi s-au deschis ochii, prea tîrziu, dar mi s-au deschis.

— Dar erudiţia d-stră?

— Am uitat totul. E mai bine aşa. Mi-a luat Dumnezeu toată migăleala, aşa. Am ajuns un prost.

Cesare zîmbi. Se preface, sau e nebun de-a binelea?

— Ruseşte vă mai amintiţi?

— Pot vorbi, limba o pot vorbi, desigur, afirmă Weinrich convins. Am vorbit-o treizeci de ani. Dar istoria şi

lingvistica și literatura, Dumnezeu știe unde au intrat toate. Nimic n-a mai rămas în cap. Sînt năuc, dar mă simt bine. Nu mai mă gîndesc la trecut, aici e leacul.

— Dar poți? iscodi Cesare așteptînd răspunsul cu un interes vădit. Eu nu pot . . .

— De ce? Nu se uită toate?

— Cînd vom muri; dar pînă atunci?

— Nu e prea mult. Eu sînt mort pe jumătate. Iar tu . . Manoil spunea că nu vei trăi mult, căci vei orbi, și aceasta e de neîndurat, iar atunci vei prefera moartea..

Cesare se opri iarăși în drum, și iarăși apucă brațul lui Jacob Weinrich.

— A spus Manoil asta? A spus-o?

— Desigur. Toți știu că Manoil se gîndește ades la tine.

Cesare simți deodată că îl urăște crunt pe Manoil, îl urăște ca pe o durere fizică, insuportabilă, care prin însăși prezența ei, iscă ură, fără excepție și fără întîrziere. Spontan i se descoperi făptura drăcească a lui Manoil, seducătorul Melaniei și autorul moral al nebuniei bietului Weinrich. Vicios și laș, căci în noaptea focului alerga înspăimîntat, urlînd după ajutor. Iar apoi, cînd victimele încă agonizau, Manoil scria scrisori de carnaval și făcea pronosticuri asupra morții fiecăruia. De ce e omul ăsta rău? se întrebă Cesare cu ură, dar în același timp cu un nedezmințit interes, aproape pasionat, pentru ascunsul Manoil.

—-El mi-a spus: „fugi repede dacă vrei să-l găsești, *încă viu!*" Și astfel am plecat, în goană. N-am avut nici bani destui.

— Dar de unde știa el, de unde știa că voiam să mă înec?

— El o spune, dar nu spune de unde știe, răspunse gînditor Jacob Weinrich. Dar e adevărat, nu? E adevărat tot ce spune el, deși e îndrăcit . . .

— Nu e îndrăcit, nu vorbi copilării! șopti repede Cesare. E rău, e un om rău, blestemat să fie rău, viperă, nu știe altceva: mușcă, mușcă, scuipă, și pe cine mușcă și pe cine scuipă, moare. Ucide cu venin și cu dragoste.

asta e. Nu e îndrăcit; e vierme veninos. Şi pentru că e vierme, nu-l striveşte nimeni...

— Melania îl iubea...

Cesare fu cuprins dintr-o dată de o nestăpînită disperare. Voia să fugă, să alerge pînă ce şi-ar pierde răsuflarea, să nu gîndească nimic, să nu simtă şi să nu-şi amintească. Inima să i se oprească: iar capul în pămînt, groapa să şi-o facă cu braţele; salt în lut, în adînc. Să uite Gură de foc. De ce-ai vorbit, de ce ai vorbit Jacobe? Gură de aur, gură de aur, viperă. Cum de ştie? Ce să fac acum? De ea nu pot scăpa, de ea sînt legat. Dacă plec, pier. Nu mi-e teamă că pier, dar nu vreau. Vreau s-o văd pe ea, s-o aud pe ea. De ce ai spus frate, de ce?...

— E adevărat? il iubea?

— Îl iubea mult. Dar acum îl urăşte. Aşa mi-a spus: Jacobe, e laş, e tîlhar, e înşelător. Îl urăsc, cîinele! îl urăsc...

Cesare zîmbi, extenuat. Ei şi? l-a iubit, odată, l-a iubit mult ca să facă toate...

Umblară iar, o bucată bună de drum, fără să vorbească. Trecuse amiaza. Cald; vîntul scăzuse de tot Erau tentaţi amîndoi să se scalde — marea, albăstrie, calmă, ispitind cu clătinarea-i rece — dar se sfiau unul de altul, ca doi asceţi creştini. Nici unul n-ar fi putut suporta goliciunea celuilalt.

În cele din urmă, Jacob se opri sub un salcîm sălbatic de pe marginea drumului şi se trînti pe iarbă după ce o mătură cu mîna.

— Ai obosit? întrebă Cesare răsuflînd greu.

— Nu atît de mult, dar mi s-a făcut foame.

— Iar mie mi s-a făcut sete, spuse Cesare aşezîndu-se la umbră.

Jacob deschise traista şi scoase bucata de caş dată de grădinar, două ouă răscoapte şi pîine uscată. Cesare privi merindele cu sincer dezgust. Aştepta sticla cu apă. Jacob i-o puse la îndemînă, dar după cea dintîi înghiţitură Cesare se scutură şi scuipă.

— Sărată! Asta e mai degrabă ciorbă, nu apă.

Jacob Weinrich se lumină întristîndu-se:

— E greșeala mea, eu am umplut sticla. Pesemne că am luat din butoiul cu apă de mare.

Cesare tăcu. La ce bun? E nebun, știam de mult că e nebun. Poate a voit să mă otrăvească? Poate mă ucide la noapte. Frica se accentuă. Îl privi mîncînd, cu degetele fine apucînd cașul murdar.

— Cuțit ai, mă? ezită Cesare.

— Nu.

— ... ca să tai pîinea, se pricipită Cesare.

Celălalt zîmbi, înțelegător.

— Pîinea e în felii, de-a gata. Să-ți dau? Dar de înjunghiat nu te înjunghii, n-ai teamă.

— Nu vorbi copilării!, îl certă Cesare cu ochii plecați.

Atunci un trecător se ivi la colțul drumului și, văzîndu-i, se apropie îmbărbătat către ei. Amîndoi tovarășii tresăriră. Cesare așeză ochelarii cu sticle negre, ca să-l vadă mai bine. Era un simplu călător de drum scurt, fără desagi și fără cizme, numai cu un băț inelat și un pachet învelit în hîrtie în mînă.

— Bună ziua, se apropie el de tovarăși. Mă rog d-stră, nu aveți puțină apă?

Accent străin și căutătură fricoasă.

— Apă e, dar e sărată, e din mare!, rîse amuzat Cesare. Isprava dumnealui.

Jacob se sfii, zîmbind.

— E greșeala mea, iartă-mă. Dar satul nu e departe.

— Eu din sat viu, vorbi omul. Cam vreo cinci kilometri.

— Cale de două ceasuri.

— Și mai puțin, dacă e bărbăție, crezu celălalt. El se așeză acum la umbră alături de cei doi. Jacob își înveli merindele și le puse în traistă. Cesare păstră, încă, zîmbetul amuzat. Și el tot după apă venise! Și ce față ciudată... Dar ce-mi pasă? Omul lui Dumnezeu... *El?* Dacă vine din sat, nu poate fi *el*. Mare minune unde s-o fi dus. A dispărut, prodigios, în pămînt, în nisip. Asta a fost ieri. El e în oraș acum. A ajuns ieri seară. Dar ăsta, de ce m-o fi privind țintă și fricos?

Într-adevăr, călătorul nu-și putea lua ochii de la Cesare. Încercă să spună ceva, dar tot șovăia. Cesare în-

cepuse să se simtă stingherit, și făcu semn lui Weinrich să se ridice.

— Dumitale nu ți-e foame? întrebă Jacob pe străin.

— Mulțumesc, nu. Puțină apă, asta e tot ce voiam, răspunse el privind tot atît de înciudat pe Cesare.

— Apoi noi ne ducem, hotărî Weinrich.

Își urară bună ziua și plecară, Cesare grăbind pasul, iar Weinrich urmărindu-l cu oarecare greutate. După ce se depărtară bine, Cesare își mărturisi îndoielile asupra străinului. Jacob se părea că nu observase nimic.

— Pe omul ăsta l-am mai văzut undeva sau el m-a văzut. Nu se poate... Prea mă privea țintă. Se ținea să mă întrebe ceva, sînt sigur.

— Și ce frumos ne-a cerut apă, întrerupse Jacob din urmă.

— Întîi credeam că e *el*, omul de care m-am despărțit ieri.

— Și ce-ai spune să fie înger? întrerupse iarăși Jacob Weinrich.

Cesare grăbi pasul săltînd din umeri. Weinrich era maniac, și se înrăia pe ce trece. Îngeri în chip de om, bătînd drumul mare și cerînd apă.

— De ce n-ar fi? își continuă Jacob gîndul. Căci după vorbă vezi că e străin.

— Mai degrabă o fi omul care a fost ieri, căci mă privea numai pe mine.

— Care? se miră Jacob, trezindu-se.

— Omul de ieri. Ți-am vorbit mereu de el, nu-ți amintești? M-a întîmpinat pe plajă, dimineața. A umblat o bucată de drum alături de mine, apoi a dispărut, Dumnezeu știe cum.

— Și ăsta a dispărut, omul de adineaori! observă Jacob Weinrich întorcînd capul și privind șoseaua deșartă.

Cesare se înfricoșă iarăși.

— Ești sigur? strigă el apucînd brațul tovarășului. Ești sigur că a dispărut? Nu vezi nimic? Nici o umbră, nici coloane de fum, fum alb, gros, adică praf, pe sub pomi, înapoia stîncilor?

— Nu. Țipenie. A dispărut. A fost un semn, n-a fost om. Cum ți-am spus eu de la început.

— Poate o fi vreun drum la dreapta, prin cîmp. Poate vreo potecă ce duce mai repede în oraş.

— Poate, încheie paşnic Jacob Weinrich, reluîndu-şi mersul.

Cesare îl urmă năruit. Ochii lui vedeau și mai puțin, acum. Și cu cît simțea că i se retează privirile, cu atît spaima creştea în el, o spaimă ca o gheară, de carne, de oase, reală, de-a dreptul în sîn, în măruntaie. Spaimă de umbre, de cele ce nu poate vedea. Omul de ieri și cel întîlnit acum își schimbau rolurile fără nici o noimă, în faţa lui. Amîndoi se făceau unul, iar din fiecare doi, trei. Jocuri bolnăvicioase, de friguri rele, clătinau mintea lui Cesare. Ca să nu gîndească nimic, ca să nu simtă scăderea vederii — el grăbi pașii, cu capul plecat. Întrecu repede pe Jacob Weinrich, care îl striga din urmă:

— Frate! frate! . . .

Cesare nu-l asculta. Umbla, cu picioarele desculțe și şchiopătînd în ghetele prea mari, cu jiletca scurtată de apă.

— De ce ți-e frică? îl liniștea Weinrich. Nu e om, e înger. Nu face nimănui nimic rău . . .

*

* *

Dar întîmplarea neașteptată se împlini cînd ajunseră în sat.

Umblaseră acei cinci kilometri fără să vorbească. La cea dintîi curte, Cesare se opri și ceru apă. O femeie îi aduse găleata și cana, privindu-l cu teamă. Cînd sfîrși, mulțumi și plecă înainte, fără să aștepte pe Weinrich. După cîteva case, pe ulița cea mare — se opri împietrit pe loc, și nu-i veni să-şi creadă ochilor. Weinrich îl ajungea alergînd din urmă. Omul cu care se întîlniseră pe șosea, cel cu accent străin, îi salută politicos și îmbie pe Cesare să vină să bea apă. Cesare nu găsi puteri să refuze, nici să mulțumească. Weinrich privea scena cu o satisfacție nelămurită.

Cele ce urmară i-au surprins pe amîndoi. O mașină sosi prăfuită dinspre șoseaua comunală. Cineva strigă.

— Cesare! Cesare! . . .

Un jandarm apăru dintr-o curte și întrebă pe necunoscutul cu vorbă străină.

— Asta-i mă?!

— Asta.

— Ațin-te mă!

Îl prinseră ca pe un curcan, jandarmul înaintînd spre el cu centironul în mîna dreaptă, iar străinul cu un alt drumeț tăindu-i scăparea din două părți.

Cesare ghici și țipă, pălind.

— Ce aveți cu mine? De ce mă prindeți?

— Lăsați-l domnilor, n-a făcut nimic, e prietenul meu, interveni blajin Weinrich.

Dar jandarmul îi repezi brutal. Jacob Weinrich se rezemă ostenit de gard. Din mașină se coborîră un ofițer, un domn necunoscut și domnișoara Marta. Weinrich îi privi năuc. Toți strigau: Cesare!

El recunoscu pe dl George și pe Marta, și-l cuprinse deodată o furie oarbă că e prins în capcană, că iar îl vor închide — și umilința îl biciui; oamenii îl vor crede de acum nebun. Își zări rușinat, picioarele goale în ghetele prea largi ale lui Weinrich.

Dl. George se apropie agitat și prietenește.

— Ce-ai făcut, pentru Dumnezeu?! Te credeam înecat. Vorbesc toate ziarele de tine. Te plîng toți!

— Dar niciodată n-am crezut că Cesare s-a înecat, spuse d-ra Marta rîzînd și plîngînd în același timp.

— Ce vreți de la mine? Ce aveți cu mine?! strigă Cesare, trîntindu-se în praf, cu mîinile la ochi.

Pierea, pierea... Lumina se stingea văzînd-o, minune, pîlpîind, felii, felii de cenușă se îngrămădeau în văzduhul lui. Sticliri și pumni îl năpădeau pe la tîmple. În față îi jucau necunoscuți, doi, o mie, și apoi iar doi.

— Ce-am făcut? Ce-am făcut eu? urlă, furios și plîns

Se adunase lume. Jandarmul și ofițerul țineau cordon. D-ra Marta plîngea cu hohote, iar dl. George vorbea franțuzește:

— Aduceți-l în mașină! de ce-l chinuiți?!

— Repede, în mașină, vorbi dl. George în franțuzește.

D-ra Marta gîndea: ce soartă?! E un geniu! Apoi se alarmă; Doamne, Doamne, cum am să-i spun? Cum am să-i spun acum?... Privea pe dl. George și plîngea iarăși

Voia să-l ajute pe Cesare, dar nu știa de unde să înceapă. Nimeni nu știa de unde să înceapă. Jandarmul se sfia să uzeze centironul, căci ofițerul se răstise la el. Cesare rămăsese în praf. Cine avusese dreptate? Medicul bătrîn sau medicul cel tînăr? Nu mai văd. Dumnezeule, nu mai după o lună! Nu mai văd, nu mai văd!

Se ridică deodată în drum și vorbi tuturor, ca o revelație.

— *Nu mai văd!*

Domnul George înlemni. Domnișoara Marta se rezemă de mașină. Șoferul se coborî și apucă pe Cesare de braț. El se împletici ca beat, dar se lăsă dus. Mașina porni într-un nor de praf.

După ce lumea se risipi, Jacob Weinrich — care stătuse tot timpul rezemat neputincios de gard — se găsi față în fața drumețului cu vorbă străină. Se apropie de el hotărît. Acesta îl privi, palpitînd încă de cele ce văzuse. Era un om timid și fricos. Se pregătea să explice cum a recunoscut pe Cesare după cele ce scriau ziarele, cum a luat un drum mai scurt și a alergat să vestească jandarmul, cum acesta a telefonat în oraș, iar dl George s-a întîmplat să afle dintr-o dată vestea. Dar Jacob Weinrich nu-i dădu timp să vorbească. Se apropie semeț și îl pălmui pe amîndoi obrajii.

— Fără nici un motiv, m-ai înțeles?

Omul îl privi împietrit. Weinrich îl pălmui iar, repezit, din sec. Omul se clătină palid sub lovituri.

— Fără nici un motiv . . .

Și porni spre gară, împăcat și senin, ca un bărbat ce și-a împlinit datoria.

XI.

AVENTURA DOMNIŞOAREI MARTA

Domnișoara Marta a suferit o adevărată criză de neurastenie și insomnie din ziua cînd Cesare a părăsit orașul. Omul care pleca în lume, eroul așteptat în Capitală și reprodus fotografic pretutindeni — era necunoscut d-rei Marta; apăruse deodată, după experiența medicului din camera obscură și după destăinuirea soartei care îl aștepta. Un străin pentru ea, acest Cesare însetat de libertate, de aventuri și de viață. Dar tot atît de atașabil; sufletul ei de domnișoară bătrînă fusese violentat de neașteptatele descătușări ale eroului, se apropiase însă iarăși de el, îl explicase psihologic și îl asimilase. Cesare crescuse acum altfel în închipuirea ei, lectoră cu vizualizări prompte. Mai întărîtat, mai ferm, mai masculin, deși mai puțin tragic. Orb, orb — ar fi fost cu totul altceva. Orb de-a dreptul, la treizeci și opt de ani, pentru că scăpase o femeie. Delectări romantice, din care d-ra Marta se scutura agasată, pentru că domnișoara încheiase de mult socotelile cu romantismul și trăia de acum în conștiința modernă, fluid prodigios și eroic, animat de mari curente, de reforme, de religiozitate, prospețime cerebrală și revanșă etică după stupiditatea veacului trecut. De cîte ori descoperea atitudini sau nostalgii sentimentale în suflet, d-ra Marta le mătura amuzată sau le considera non-romantice. Cesare, însă, poseda o particularitate revelantă: aceea de a fi unic, episodic, real și ireductibil. Din bibliotecarul asexuat și placid, izbucnise mascul diamantin și subtil, crescut apoteozic sub umbra

destinului. D-ra Marta nu cunoștea mai mult. De aceea după ce se despărțise de Cesare, fu cuprinsă de neliniști și îndoieli. Aștepta cu spasm scrisoarea lui, și spera.

Chiar în seara plecării, Julius venise și istorisi toate întîmplările din gară. Primarul, de asemenea, bîrfi conduita bibliotecarului, așa că pînă a doua zi tot orașul cunoștea că Cesare, în urma repetatelor atacuri nervoase, înebunise subit și se pregătea să plece cu trei trenuri deodată. Ziarele, totuși, nu reproduceau zvonurile; așteptau scene nedezmințite, iar pînă atunci se mulțumeau să comenteze vag pronosticurile autorităților asupra viitorului lui Cesare și să insinueze, ca numai pentru inițiați, răutăți privind alura donquichottească a bibliotecarului.

D-ra Marta suferea sincer văzînd întorsătura pe care o luau evenimentele, și pe eroul său scăzut în ochii opiniei publice. Ea îl voia un revoltat, un profet și oțelit cuvîntător — dar nu un personaj de care lumea începe să se amuze în absență, socotindu-l inofensiv și oarecum decorativ și în discutarea căruia nu e indispensabilă seriozitatea. De aceea, ca să nu agraveze zvonurile, d-ra Marta îl rugase pe Iulius să nu șoptească un cuvînt asupra banilor. Iulius făgăduise și dădu d-rei pachetul de bancnote, ca să le înapoieze prin Bancă lui Cesare, îndată ce îi va afla adresa.

În a treia zi, d-ra Marta s-a dus la sanatoriu, să o vadă pe Melania. A găsit-o aproape în agonie. De abia a izbutit să vorbească; mai mult plîngea. Aflînd de la soră că Cesare părăsise orașul, d-ra Melania înțelese că nu îl va vedea niciodată. Disperarea îi înrăi durerile, îi acceleră boala. Medicul de serviciu se îngrijoră. Se adună iar consultul și iar se verifică vechea dispută: că nimeni nu putea afirma definitiv sau valid cauza pentru care agonizează d-ra Melania. Inima îi era tot mai rău. Plămînii nu se îndreptau. Iar medicul bătrîn se temea de cancer. Totuși, dintr-un foc *nu trebuiau* să rezulte atît de multe maladii, gîndeau cei patru domni ai consultului. Desfigurarea, chiar palpitațiile, erau firești. Dar tuberculoza, inima, cancerul, într-un trup perfect și de o sănătate perfectă — erau enigme.

Melania își întrebase prietena de Cesare. D-ra Marta roși, se tulbură, dar nu putu minți. În cele din urmă plînse cu multă sinceritate și abundent. Amintindu-și,

însă, că se poartă ca o eroină din Henri Murger, se încruntă și participă instantaneu la conștiința modernă. Într-adevăr, printr-o simplă scuturare de umeri sau clipire din ochi, d-ra Marta era capabilă să vadă și să simtă faptele așa cum își propusese să le vadă mult timp înainte. Se putea reîntoarce oricînd în oceanul ei de senzații momentane și sentimente difuze, de filigrame și șocuri electrice, unde totul era acceptat — de la barbari la decadenți — unde totul era prețuit și înghițit. Prin acea subită *volte-face*, d-ra Marta se dezgusta aievea de episoade sau priveliști care o emoționau cu puține minute mai înainte. De aceea îi erau insuportabile scenele de la sanatoriu, din odaia Melaniei. O mișcau și o iritau în același timp

Melania, însă, întreba prea mult de Cesare și plecarea lui o abătuse stînjenitor de vizibil. D-ra Marta se simți ea însăși stînjenită. Nu e prea mult? Nu se gîndește prea mult? De altfel, Cesare, n-a observat-o niciodată, la bibliotecă; iar după aceea, nu i-a pomenit niciodată numele. E firesc să nu o poată suporta. Icoana celor ce vor veni. Va orbi pentru ea. De ce-ar suporta-o? Și totuși, Melania stăruie; îl cheamă, e hipnotizată de numele lui, îl așteaptă. S-ar spune că însăși fărîma de viață ce i-a mai rămas, e pentru el. Să trăiască numai pînă ce s-o întoarce. Dar Cesare e liber, e plecat pe drum necunoscut, va pleca tot mai departe. De ce îl așteaptă?... D-ra Marta simțea că se sufocă. Mă gîndesc prea mult, chiar eu mă gîndesc prea mult. De ce n-ar face ea același lucru? Doar i-a scăpat viața... Dar argumentul plutea în aer. Gîndul veni și plecă fără să o liniștească. Nu, desigur că nu e recunoștință... Aproape o urî, cînd o privi, trup schilod, păcătos, față scorojită și umflată. Dragoste? D-ra Marta ar fi fost tentată să țipe și să rîdă, apoi s-o sugrume. E o glumă proastă. Nimeni nu-l poate iubi pe Cesare. De ce l-ar iubi? Respect, adorație, teamă — e de-ajuns, e de-ajuns pentru ei. Și tocmai Melania, după toate cele ce a făcut... Ce-a făcut? Ce a făcut?... Nici d-ra Marta nu știa prea mult, dar aflase îndestul ca să se scuture și să scuipe. A scuipat vulgar, ceea ce nu făcuse niciodată înainte, aflind de Melania goală, cu cei doi alături... În orice caz, dragoste din

partea trupului răscopt de jăratic și umflat de boală, e de neînchipuit — gîndi d-ra Marta mută, privind lacrimile bolnavei.

A trebuit să plece, îndată, căci o chinuia tovărășia Melaniei, și atitudinea sorei, și atmosfera odăii. Străbătu absentă grădinile sanatoriului. Se opri la marginea de vest a clădirii ca să contemple pavilionul unde fusese internat Cesare. Vălmășeală de gînduri. Zile eroice. Planuri de viitor, cărți pe care le va citi lui, vila în soare. Fleacuri! gîndi brusc d-ra Marta, și răsturnă cu genele panorama de închipuiri pe care o ridicaseră nădejdile acelor săptămîni. Porni la drum insultată, grăbind ostil pașii și neprivind pe nimeni. În stradă îi întîlni pe Manoil și pe dr. Weinrich, cel dintîi cu aceeași gură drăcească și mîngîindu-și obrazul stîng cu același vechi tic. Dr. Weinrich, posomorît, rău îmbrăcat — îl asculta vorbind. Amîndoi o salutară cu vădit respect și chiar cu o bucurie surprinsă, ca pe o veste bună. Dar d-ra Marta le ignoră salutul și traversă bulevardul în aceeași ofensivă. S-ar fi spus că cei doi bărbați se pregăteau s-o urmărească, să-i vorbească ceva însemnat și urgent. Dar d-ra Marta nu le luă în seamă pornirea. Manoil se plecă spre urechea lui Weinrich și șopti, probabil un cuvînt de duh, pe care îl savură sigur, căci Weinrich rămase tot atît de posac și cu ochii după trecătoare.

D-ra Marta petrecu în mare neliniște ziua, gîndind mii de planuri, unele de-a dreptul absurde, altele romanești și puerile. De cîte ori se trezea, se ridica iritată de pe canapea și își căuta de lucru. Dar nu găsea nimic de făcut. Luă din raft o sumedenie de cărți, le răsfoi, cîti pagini — dar de cum ridica ochii de pe rînduri, aceeași neliniște o cuprindea. În cele din urmă se îmbrăcă și se duse în grădina publică. Spectacolul burghez și emfatic o calmă. Rămase pînă seara tîrziu.

Dimineața își aminti că are ore de la zece la douăsprezece. Stătu mult la îndoială dacă trebuie să se ducă sau să telefoneze directoarei. Șovăia. Lipsise atîtea zile, și motivele erau întotdeauna dubioase. Dar directoarea îi era camaradă. Totuși, totuși... În acel timp, medicul sanatorului sună tulburat. D-ra Marta palpită văzîndu-l. S-a întîmplat ceva lui Cesare? Zări trenuri deraind, va-

luri rupînd zăgazuri de beton, încălecări de șine asurzitoare, torent, electricitate, paralizie, sinucidere. Panorama se ridica iar, agitată, diabolică, amuzîndu-se de spaima singurului spectator, mintea d-rei Marta.

— Ați citit asta? întrebă medicul despăturind ziarul cu interviul d-lui George.

— N-am citit ziarele de azi, răspunse tremurînd d-ra Marta.

— E de necrezut cît de anormali sînt unii oameni, reflectă tulburat medicul, în timp ce d-ra Marta parcurgea cu ochii coloanele. Profanii, păcatul civilizației. Oriunde e o cultură tehnică, specializată, colcăie profanii; și de cea mai rea speță, semidocții . . .

D-ra Marta nu știa ce să răspundă, ochii fiindu-i sorbiți de vorbele lui Cesare, pe care le recunoștea întocmai Citea pe sărite și se emoționa cu cît dl George își completa descrierea tragicului personaj. Domnișoara, crescută în cultul frumosului, nu opunea nici o rezistență emoției, pe care inspirația scînteietoare a d-lui George o ridicase. Era într-adevăr o izbucnire dramatică, în negru și alb, și domnișoara își recunoștea victorioasă pe Cesarele ei, lucrat în piatră, ursit.

Medicul se impacientă.

— Vă las ziarul, îl citiți pe urmă. Dar citiți asta . . .

Arăta pasajul unde dl George îl osîndea că a lovit mortal pe Cesare comunicîndu-i direct termenul orbirii. Ieșire violentă și victorioasă, dovedind din însăși conduita și mărturisirea lui Cesare dezaxarea lui fatală, existența lui neverosimilă între două lumi, în așteptare.

— Ce spuneți? întrebă medicul. E măgărie sau inconștiență? Domnii de la ziare cred că au dreptul să spună orice și să se amestece oriunde. Omnisciență. E mai rău decît ignoranța crasă, e bătaie de joc. Talentat, puternic, dar semidoct, spoială, îți sare în ochi, după modul cum aplică dramaturgia în cazul bietului Cesare, un caz nenorocit unde am încercat să aduc puțină viață luminînd lucrurile așa cum sînt. Domnul îmi poruncește că era mai bine să mint. Fără argumente. Să facem medicina cu teorii gazetărești sau cu psihanaliză, metanaliză, pseudoanaliză . . . Farseuri! . . .

Medicul vorbise neobișnuit de agitat, neglijîndu-și complet vocabularul altădată atît de îngrijit și tehnic. Domnișoara, deși îl înțelegea, nu-i înțelegea furia. Mintea ei era robită de „Lumina ce se stînge...", de prometeul înlănțuit al penei d-lui George. Îl acceptase pentru că nu mai era uman, nu mai avea scăderi nici asperități, nu mai era mediocru nici schimbător — ci tragic, cumplit și tragic, linie. Medicul vorbi de o intervenție prin Asociație, sau chiar de un proces. D-ra Marta, deși palpitînd încă de surprize, se hotărîse să plece și să întîlnească pe Cesare. Acum știa unde să-l afle. Știa că nu are bani. Știa pe cine întîlnise în tren, ce amintiri povestise. Încă nu citise atent confesiunea anilor de la Paris. Erau lucruri noi, surprinzătoare pentru ea.

Medicul îi atrase atenția enervat.

— Iar Cesare, Cesare... își pierde mințile, băiatul! Citește memorialul cu Haruni, un oriental dubios, probabil eteroman și vicios pînă la măduvă, pe care nepregătirea bietului Cesare îl încoronează matematician. Citește ca să te convingi cum activează amintirile asupra unui creier dezorientat.

Dar d-ra Marta era nerăbdătoare. Împături ziarul și mulțumi medicului. Era zăpăcită. Oferi ceai, deși se apropiau ceasurile zece. Renunță să se ducă la școală. Mărturisi medicului gîndul de a pleca și de a-l întîlni pe Cesare. Era nevoie urgentă. Arăta banii pe care Iulius îi lăsase. Medicul o felicită, entuziasmat. Regretă că spitalul nu-i îngăduie să plece imediat, dar va încerca, va încerca. În nici un caz nu se va lăsa insultat în ziar la sfîrșit de carieră. Va întîlni pe primar. El a venit la d-ra Marta pentru că îl cunoștea bine pe Cesare și îl îngrijise tot timpul în sanatoriu. Un martor excelent, d-ra Marta, cu reputația ei în oraș. Ea se codea, mulțumea roșind. Cu ce tren să plece? Era atît de emoționată încît nu putu telefona la gară. Medicul ceru biroul de informație tușind. Un accelerat la unsprezece. Tocmai timp de împachetat o valiză, de trimis băiatul cu telegrama pentru dl George și apoi, imediat, o trăsură. Plecarea precipitată o împiedică să gîndească. Alerga prin cele două odăi, alarmată. Să-i spun Melaniei? Să-i scriu din gară? Să-l iau și pe Iulius? Îi

mai bine ca el să vină cu doctorul. Nimic de citit? Găsesc în gară. Cîteva cornuri, fructe, ziare — pînă seara nu e mult. Tremura de emoție gîndind că va rămîne singură și va putea citi și reciti pe îndelete interviul, îl va putea asculta pe Cesare.

Medicul se scuză, spitalul, sanatoriul. Aproape zece. D-ra Marta îl conduse îmbujorată pînă în curte. Apoi, sărind scările, se reîntoarse în cameră, încuie ușa și imagină o toaletă primăvăratică. Se pudră cu luare aminte. fără să observe de data asta umbrele rozacee ale pleoapelor și pielița plisată la colțurile buzelor. Patruzeci? Nu, nu, mult mai puțin; treizeci și șase. Dar, Doamne, Doamne, cîteodată arăt atît de tînără!... De ce m-aș mărita?

Tainele d-rei Marta.

*

*   *

Cu același tren călătorise și Jacob Weinrich. D-ra Marta nu l-a observat.

Ajunse foarte devreme la gară, ocupă un compartiment pustiu de cl. I, și începu să citească interviul. Nu rezista mai mult de un paragraf. Atenția se preda, apoi, și începea să viseze cu ochii duși pe fereastra vagonului. Aceleași dealuri cu vii. Nu le vedea. Vedea tot felul de lucruri frumoase și odihnitoare, și ea se dovedea pe rînd eroină de multiple cărți. Începea să se facă tot mai cald. Coborî storurile și începu să moțăie. În cele din urmă încuie ușa și se culcă. Noaptea nu dormise mai deloc. Împăcată, ajutată de căldură, d-ra Marta adormi. Fructe și ziare pe cealaltă canapea. Nimeni. Se deșteptă aproape de amurg, abundent transpirată și cu dureri de cap.

În timp ce d-ra Marta dormea fără nici o teamă, un personaj incert se ivi pe culoar. Avea o valiză de piele și un baston pe care îl purta într-o manieră ciudată, la spate. Se părea că își caută un loc retras, pentru că privea cu atenție fiecare compartiment. Se opri cu surpriză în fața celui al d-rei Marta. Perdelele erau trase, totuși putu privi și se părea că o recunoaște. Încercă zîmbind clanța. Deși încuiată, ușa cedă după cîteva miș-

cări foarte atente. Tînărul privise culoarul, și apoi descuiase ușa cu un passe-partout. Nici un zgomot. Închise ușa la loc. Domnișoara dormea adînc, pentru că nu tresări cînd tînărul luă valiza din plasă, nici cînd o descuie. Căută, căută, apoi așeză valiza, cu aceeași atenție. Cînd fu să plece, domnișoara oftă. El o privi palid, cu mîna în aer. Apoi zîmbi. Luă două pere din pungă, ieși și încuie ușa. Pe culoar, începu să umble tot atît de plictisit. Se opri pe o banchetă, curăță perele cu un briceag elegant și zvîrli gînditor cojile pe fereastră. În cele din urmă își șterse mîinile cu batista, își luă bastonul și plecă. La capătul vagonului întîlni pe controlor. Acesta se scuză și îl întrebă de timp.

— Patru douăzeci și cinci, răspunse calm tînărul.

Vorbea puțin gîngav, dar controlorul nu se putu opri să nu reflecteze că își exagera fără rost defectul.

*
* *

Domnișoara Marta ardea de nerăbdare cu cît se apropia de mare. Cînd se înseră, își pregăti lucrurile și ieși pe culoar să aștepte. Nu putea privi. Întreba mereu, pe oricine, cîte minute mai sînt. În sfîrșit trenul opri. Domnișoara se hotărîse să petreacă noaptea într-un hotel-pensiune, apoi să viziteze prin surpriză pe Cesare, dis de dimineață. Alese o cameră cu ferestrele la mare și își ceru cina pe verandă. Cîteva familii în pensiune își culcau copiii și se dovedeau foarte nerăbdătoare, consultîndu-se asupra toaletelor, copleșind slujnica cu nervozități. D-ra Marta se irita de atîta zgomot. Se învîrtea pe chaise-longue, privind cerul înstelat ca să se calmeze. Mai multe domnișoare, în toalete străvezii și pantofi de mătase, îi trecură prin față. Ea le privi distant și intelectual. Bal sau logodnă? Căuta cu ochii farul. Doar un opaiț verde, privit de pe verandă. Probabil că luminile sînt concentrate toate spre ape, gîndi d-ra Marta. Apoi, spre stînga, bulevardul spre docuri, cu globuri mari. Unde e centrul? Se zăreau profuziuni de lumini sticloase printre pomi, printre clădiri. N-o fi vreun bal astă seară? Ce idee, să mă duc la bal acum . . .

Camerista îi desfăcu patul și aduse apă într-un clondir de cristal roz. Fără gust, hotărît fără gust într-o cameră modernă, crezu d-ra Marta. Dacă aş întreba-o?

— Ce sînt luminile alea, fată?

— Cazinoul, „Central" cum îi spunem noi...

— Oh! da, da, îşi aminti d-ra Marta.

— Astă-seară e bal, şopti camerista.

Domnișoara zîmbi. Se apropiau zece ceasuri. Nu putea dormi. Rămase mult timp cu privirile duse spre mare, spre zări. Cînd se întări vîntul, se retrase în cameră. Somnul o cuprinse anevoie, și numai pentru un răstimp. Începea să distingă zgomotul valurilor, și aceasta o înciudă. Aprinse lampa, privi ceasornicul; aproape două. Nu avea nimic de citit. Îşi aminti de Cesare și, instinctiv, se coborî din pat, luă cheița din poșetă și descuie valiza. Căuta înfrigurată plicul cu bancnote, banii lui Cesare daţi de Iulius. O străpunse frica, negăsindu-i la întîia cercetare. Tremura, iar buzele i se întredeschiseră, albe, uscate. Trînti toate lucrurile din valiză pe pat, și le scutură unul cîte unul. Nicăieri. Unde? Unde? Furați, dar cînd? De unde? Au fost acolo, i-am văzut. Toate se învîrteau. Huruit de roate, ritm de leagăn; carnea mîinilor se umflă, pipăie ca pe vată. Vată, tot ce atinge e vată. Se împleticește.

— Banii lui Cesare! Mamă! ...

Nici o cenzură în gînduri. Se roagă, se închină, promite pomeni și daruri bisericilor. Toată averea lui, toată averea. Hoață. Ce motiv, ce motiv? ... Plînge cu puiul de pernă la gură.

În tren, desigur că a fost furată în tren ... Țipă, bate cu pumnul în perete. În cele din urmă sună. Camerista soseşte somnoroasă.

— Mi s-au furat o sută de mii! strigă d-ra Marta.

Camerista nu înțelege. Căutare inutilă, sfaturi. Vine şi o doamnă bătrînă. Se aprind becurile pe coridor. Proprietarul vine în haină de noapte. Camerista explică tot, căci d-ra Marta plînge în pat.

— În tren? așadar *nu aici*, ci în tren? răsuflă uşurat proprietarul.

Apoi se oferi prompt să telefoneze la poliție. Se coborî în birou, alergînd. Lumea se întorcea de la bal. Doamnele întrebau, compătimeau, aduceau sticluțe cu săruri și asigurau că banii vor fi găsiți a doua zi de dimineață

— Banii lui Cesare!, repeta abundent d-ra Marta. Banii lui, a ajuns un cerșetor acum . . .

— Care Cesare? se nedumeri o doamnă.

Proprietarul întîrzie mult în birou. Veni abătut.

— Nu e polițaiul acolo. L-am cerut de trei ori. Numai sergentul de post și schimbul de noapte . .

— Dar unde e frate? se irită d-ra Marta plîngînd. Mă duc să-l găsesc. Să telegrafieze, să facă ceva . . .

— Pe polițai nu-l puteți găsi acum, explică proprietarul. Au plecat toți, un caz urgent, un nenorocit s-a înecat . . .

— Cînd? cînd s-a înecat? se neliniști domnișoara.

— Asta nu o știu. Probabil acum cîteva ceasuri. Îl caută, încă. Și șalupa e acolo . . .

D-ra Marta se trînti iarăși în pat.

— Ce șansă! ce șansă! . . ., se blestema ea.

Cesare orb, cerșind. De unde să găsească atîția bani? Dacă aș vinde casele? Și Mihai, și ceilalți? Trebuie să le vînd; de unde să găsesc o sută de mii? Doamne, Doamne . .

— Nu vă alarmați, o consolă proprietarul. Voi telefona iarăși, în zori, dar acum vedeți și d-voastră, e vorba de viața nenorocitului ăluia, dacă o mai fi trăind . . Voia să se sinucidă . . .

O fi avînd cu ce să plătească noaptea asta? se întrebă el privind aspru valiza micșoară a domnișoarei.

Plecau toți Camerista grămădi lucrurile în valiză, ștergîndu-și lacrimile, pentru că plînsese și ea. S-a înecat un om. Stîrvul e întotdeauna umflat, pielea lucitoare și obrajii buhavi. Ochii nu i-am văzut, ochi de om înecat. Dar dinții sînt tot albi, de piatră . . .

*

* *

Cum să-i spun?, fu cel dintîi gînd al d-rei Marta dimineața, cînd se deșteptă umilită că dormise după o astfel de nenorocire. Ar fi fost tentată să fugă, să găsească banii și să-i înapoieze lui Cesare telegrafic. Începu să plîngă. Cercetă poșeta și socoti că are îndeajuns bani pentru hotel și pentru întoarcere. De ce nu mi-a furat pe ai mei, sceleratul!, se lamenta domnișoara. Dar se hotărî să se îmbrace. Camerista îi aduse un ceai fără lămîie și cu biscuiți dulci, pe care domnișoara nu-i atinse. Ascultă absentă povestea înecatului, pe care camerista o explică în detalii. Cum el a fost la bal, și a vorbit cu acei oameni, apoi a mințit că se duce acasă, dar s-a dus pe malul mării, s-a descălțat, s-a suit pe o stîncă și s-a zvîrlit în mare. E o stîncă, acolo, de pe care s-au sinucis atîția. Cine se zvîrle, nu mai scapă. Apa e ca într-o căldare, fierbe printre stînci.

Să mă înec și eu? Lașitate, lașitate. Cerșetoare, dar am să adun banii. Poate hoțul va fi prins, poate e deja prins. Domnișoara se clătină sub îndoieli și speranță.

Era tînăr, continua camerista neîndurată. Credeam la început că e argat, așa spusese el. Dar dl George . . .

Domnișoara tresări, deodată. Lăsă ceașca de ceai pe tavă, pălind.

— Care dl George? Directorul?

— Cel cu „Vila Lucia“.

— Dar ce căuta el acolo, cu sinucigașul?

— Era prietenul lui, sta cu el . . .

— Cesare!!

O sută de mii? Casele nu se vînd, n-am să-i spun nimic lui Mihai. Vai! vai! Cesare . . Nu, nu, e absurd. E o confuzie. După un interviu superb, ce l-a apucat? Cesare mort. Ca în spital, nemișcat, fără flori căci s-a zvîrlit în mare. Cum e? Galben, hainele îi putrezesc, in păr se strecoară melci. Moarte. Tremura, tremura. Un tunel, prin adînc, perna saltă în ritm de roate. Doamne, drumul ăsta nu se mai sfîrșește. Și dacă un alt tren vine, pe la celălalt capăt, mașină cu un singur ochi? Fiuu! . . . Nu e timp să oprească. Stop. Alarma. Prea tîrziu, desigur. Cîți morți? Îi vor număra în hambar. Toți în ham-

bar, răniţi şi morţi. Nu mă ţine strîns, nu mă ţine strîns! ... Oh, domnişoară, e numai mîna mortului...

— Ce aveţi domnişoară?!

— Vai, fetiţo! pe el îl căutam...

— Şi banii?

— Lasă-i, lasă-i...

Nu spun nimic. De ce să spun? S-a înecat. Ştie Julius, şi el mă va crede. Banii din poşetă, plata camerii, apoi înapoi. Ce tragedie!

Se deşteptă gîndind absurdităţi. Era cu adevărat dezgustată de jocul minţii, joc neverosimil de optimist şi egoist, chiar acum, aflînd vestea morţii lui Cesare. Domnişoara se enervă. Încercă să plîngă cu hohote, dar izbuti numai să icnească. Gîndurile o purtau într-o horă de dryade, înapoi pe ziduri şi biserici văzute pe cînd era studentă, înapoi printre colege de pension, acasă, în vacanţe, în libertate. Năvală grotească şi asurzitoare, în mijlocul cărora chemarea ei pentru Cesare pîlpîia fricoasă şi stîlcită. Cesare! Cesare! ... Ce Dumnezeu, sînt nebună?! A murit, mort, mort, n-am să-l mai văd, n-am să-l mai aud vorbind! Mort, mort... Cîteva lacrimi. O undă de tristeţe reală, dar liniştită, împăcată. E revoltător, e revoltător! ... Mi-a murit singurul prieten, singurul bărbat pe care... Minciuni, minciuni, de ce spun minciuni? Amfiteatrul din Siracuza. Oh! da, da, şi el era tînăr, iar eu... Soare din plin, orbitor, dimineaţă intoxicată de acacia şi zorele. Arhitect? Era încă la Şcoala din Roma. Iar eu, eu... Cît m-a sărutat atunci... Mîna lui în păr, răsturna capul. Cine te-a sărutat pînă acum? Nimeni, nimeni, tu, tu... Rîs, hohote, tunet pe zid. Scutura capul, pumnul stăpînind risipirile de cosiţe. Ce face, pentru Dumnezeu?! ... Ce are Dumnezeu cu dragostea noastră? ... Şi s-a însurat. În alt oraş, trei copii, maşină, soţie blondă... Mizerabilii... Cesare, Cesare! ...

Dar nu putea plînge. Camerista o iscodi, plină de curiozităţi. D-ra Marta era incapabilă să se apere de întrebările ei, şi incapabilă să-şi stăpînească gîndurile. Reflecta mental: mort, mort!, şi imagina scene sfîşietoare. Sufletul îi rămînea împietrit. Înapoi, bucurie dezlănţuită, sălbatică şi inumană. Începu să se insulte, să se mustre.

Împăcarea, calmă și saturată, stăruia. Peste putință să se despletească în disperări și plîns. Lăcrima absent, și-și freca ochii pentru că nu știa ce să facă cu mîinile.

În cele din urmă se hotărî să întîlnească pe dl George. Plecă abătută, cu o față compusă, și număra pașii ca să nu-i privească în ochi pe locatarii hotelului. Proprietarul o chemă în birou, și domnișoara dădu indiferentă detaliile furtului. Omul se minună de schimbare.

*

* *

Îl întîlni pe dl. George cu multă greutate, numai după ce dădu feciorului un bilet în care lămurea că a fost prietena lui Cesare. Așteptînd în salon, domnișoara citea cu inima strînsă reportajele ziarului local. Sfîrși, însă, repede lectura ziarului și începu să admire mobila salonului. Observă cu uimire că poate gîndi detașată și calm asupra faptului că Cesare trăise cîteva zile în vilă. Zîmbi și reflectă; toate trec, același continuu heracletian. Toate trec, nimic nu rămîne. Numai nebunia oamenilor, de a se da trup și suflet întîmplărilor, numai nebunia aceasta nu va trece, totul se uită. Am să încep să trăiesc iarăși, am să citesc cărți noi, mă voi atașa de oameni noi. Se regăsea. Descoperea în seninătatea ei promptă vechea indiferență contemplativă și pasiune momentană repede stinsă de o pasiune ulterioară. Nu se bucura de această reîntoarcere, dar nu o regreta. Era la ea acasă, într-un suflet cu mii de ochi pentru mii de lucruri infinitezimale — dar scutit de realitatea aspră și permanentă a unui singur obiect, același an după an, crescut în suflet și umbrind luminile cu chemări ale vieții.

Domnul George apăru, palid, nedormit, nebărbierit. Pe domnișoară o impresionă plăcut părul cărunt neglijent răsfirat pe craniu. Un bărbat superior. Potrivit prieteniei lui Cesare.

Domnul George fuma necontenit, și vorbea numai la răstimpuri. Domnișoara îi rezumă relațiile ei cu Cesare, exagerînd. Dl. George o întrebă dacă decedatul pomenise vreodată de intenția lui de a-și curma viața cînd orbirea va fi iminentă. D-ra răspunse negativ. Dl. George

tăcu. Domnișoara se jenă, și îl întrebă dacă s-a găsit corpul.

— Nu încă, răspunse acesta gînditor. Se vor trimite echipe pe mal, așa am fost informat de agentul portului.

— Oh! da, vorbi d-ra Marta.

— Intenționați să rămîneți în oraș pînă ce corpul va fi găsit? întrebă dl. George.

— Desigur, răspunse hotărît d-ra Marta.

— Va avea funerarii naționale, cred, vorbi iarăși dl George.

D-ra Marta își șterse lacrimile. Ce salon frumos, ce stil de primăvară! Să citești Gourmont pe canapea, cu marea în față. Oh! Doamne, Doamne...

— Sînteți singur aici? întrebă sfioasă d-ra Marta.

— Soția mea va sosi azi sau mîine, răspunse dl George.

— Veți avea atunci pe cineva care să vă consoleze!..., crezu d-ra Marta.

— La ce bun acum?, vorbi trist dl. George, zîmbind.

Domnișoara începu să plîngă.

— Nu vă consumați inutil.

Apoi, după o pauză.

— Am să vă telefonez imediat ce primesc veși, dacă vor fi. În caz că se găsește corpul, trec să vă iau cu mașina de la hotel.

— Foarte gentil din partea d-voastră, mulțumi d-ra Marta.

Dl. George socoti interviul sfîrșit, și aștepta ca domnișoara să înțeleagă aceasta. Ea înțelese, repede. Se ridică, scuzîndu-se.

— Cred că veți scrie ceva frumos, cu prilejul morții lui, sugeră ea aproape de ușă.

— La ce bun, acum? reflectă trist dl. George.

— Așa e, vorbi d-ra Marta, și deschise ușa. Pășea prin curtea cu pietriș. Cînd ajunse pe șosea, observă două domnișoare care ezitau să intre. Una din ele plîngea nesocotit. Ce brunetă frumoasă!, reflectă d-ra Marta, privind-o cu simpatie.

— Mauro, ți-ai pierdut mințile!, o certă cealaltă. Nu intru cu tine dacă plîngi...

D-ra Marta întoarse capul surprinsă. Fata plîngea în neştire, rezemîndu-se de grilaj. Şi ele tot pentru Cesare ar fi venind? se întrebă d-ra Marta.

*

* *

Petrecu ziua într-un gol imens, aşa cum se întîmplă cu cei care îşi află subit calmul. Nu ştia ce să facă. Stătu pe chaise-longue, vegetînd. Comisarul o informă că s-au luat toate măsurile pentru prinderea hoţului. De altfel, furturi se întîmplă regulat în acceleratele de vilegiatură, pe linia aceasta. Desigur că e o bandă organizată, informă comisarul. Mulţumesc. Cesare. La ce bun? Gol, gol, nimic nu mai are sens. Pentru ce trăiesc? Laşitate, nimic. Cesare a avut curajul. D-ra Marta se ridică şi privi marea. Aşa se întîmplă sinuciderile, cînd se epuizează seva vitală. Cenuşie şi ternă. astfel apare cîteodată viaţa. Şi trecutul apare cu adevărat visuri. Nimic de ce să mă leg . . . Se întoarse deprimată în cameră.

Spre seară, auzi zvonuri că Cesare nu s-a înecat. Un om venit în oraş spunea că l-a văzut umblînd prin apă. Probabil că a înebunit, aşa spunea omul. Zvonuri. Telefonă la dl. George. Dl. George nu ştia nimic. Numai un zvon, gîndi domnişoara. Petrecu noaptea în chin. De cum închidea ochii, mii de imagini o copleşeau, o secerau. Spaimă. Şi sînt singură aici, se îngrozi d-ra Marta. Aprinse iar lampa. Văzu o icoană. Nu credea în Dumnezeu, dar luă icoana, o puse pe piept, şi trase plapuma.

Dimineaţa plecă să-l întîlnească pe dl. George. Nu-l găsi acasă. Se întoarse abătută, cumpără toate ziarele şi citi cele ce scriau despre Cesare. Numele ei se afla adesea pomenit. Se făcea cald. Intră în restaurantul hotelului cu o faţă devastată. Trebuie să le arăt că sufăr pentru bietul Cesare, gîndi ea; apoi se revoltă că gîndise astfel. Se aşeză într-o boxă, şi comandă un dejun copios. Mînca îngrijit şi absent, cînd chelnerul era de faţă. Dar îndată ce rămînea singură se servea din plin şi înghiţea vorace. Apucă o spinare de găină cu mîna. Ce nesimţită sînt! Dar e admirabil aici, răcoare şi bine gătit. Castraveţii n-au oţet suficient, buni pentru familii, reflecta ea amu-

zată. O felie de castravete alunecă pe fața de masă. D-ra Marta o apucă cu degetele, o înghiți, și șterse pata cu șervetul. Apoi așeză solnița deasupra, să nu se cunoască.

*

* *

O mașină se opri în cursul după amiezii în fața hotelului. Dl. George se pregătea să urce scările, dar d-ra Marta tocmai ieșea.

— Cesare trăiește! strigă dl George fără respirație.

— Doamne! se lumină brusc d-ra Marta.

Nu-i dădu timp de întrebări. Mașina alerga nebună pe șoseaua prăfuită. Cum? Cum? D-ra Marta era acum alta; uitase împăcarea de sine și filosofia efemerului. Se dăduse trup și suflet veștii. Dl George, sobru își rodea numai unghiile. Trăda o mare neliniște, cu bărbăție ascunsă. Mai mult din jumătăți de frază, d-ra Marta înțelese cum s-au întîmplat lucrurile. O bucurie proaspătă, nebună, panică. Ar fi dat maximul vitezii, ar fi trecut prin căruțe și peste cîmpuri, să-l vadă, omul înviat din morți. Cum am să-i spun? Cum am să-i spun *acum?* Mihai, casele. Înviat din morți, Christian Science. Oh! ce prostii! Nu s-a înecat, n-a avut curajul.

— Dar cred că e nebun, șopti dl. George neliniștit.

— Oare? se cutremură d-ra Marta.

Mașina înghițea nori de praf. Nu vorbiră, nici unul, pînă ce intrară în sat.

XII.

NEGRU

...Dacă închide un ochi, întunericul se strivește în acea parte. Cînd îi închide pe amîndoi, e noapte. Cu ochii deschiși, parcă ar vedea ceva, pe la coada pupilelor, zdrențe luminoase asemenea petelor de ulei în soare, citeodată lucioase și impenetrabile, altădată pestriț colorate, murdare. Exercițiul îl obosește, dar îl reia neîncetat, imaginînd posibilități și minuni, sperînd de fiecare dată că va întîlni lumina ridicînd pleoapele. Cîteodată le ridică brusc și le pîlpîie speriat, ca să se convingă fizic că a deschis ochii. Nimic. Altădată le ridică numai pe jumătate, lent și atent, încercînd să privească printre gene, spionînd fiecare colț, gustînd o senzație nouă și nedezvoltată, a fixării mentale în diverse puncte din spațiul lui negru. Nimic. Întoarce capul, se ridică pe jumătate din pat, caută bandajul cu mîinile bîjbîind. Niciodată nu-l găsește. D-ra Marta, sau dl. George, sau sora, i-l aduc de pe mescioară și îl prind în copci la ceafă. Cu bandajul scurt pe orbite poate gîndi în voie, cinematografiind evenimentele și contemplîndu-le. Altminteri, ar fi tentat să deschidă ochii să încerce iarăși, căutînd, sperînd.

E liber aici, mai liber decît la celălalt sanatoriu. Poate face ce vrea. Se poate coborî din pat și la brațul d-rei Marta sau al sorei, se poate plimba prin grădină sau dormita pe chaise-longue. Vîntul e sărat, uscat. Poate ghici sigur dacă e senin sau înnorat, chiar fără să iasă

din cameră. Şi e mulţumit că nu i se vorbeşte prea mult. Ordinul medicului cel tînăr. Vorbele ce îi vin din spaţiu îl sperie. Localizează precis persoana şi o recunoaşte. Vorbele le înţelege, dar ele îl trag în afară, în spaţiu, şi s-ar rătăci în întuneric. Îi e frică să iasă din cinematograful lui, cu film, perpetuu, întotdeauna nou şi revelant. Nu face altceva decît să privească. Nici gîndurile nu-l copleşesc. Sînt ceasuri cînd nu gîndeşte nimic, nici chiar la actele filmate în faţă-i. Cîteodată nu-şi aminteşte anumite scene pe care le cinematografiază, şi le soarbe cu surpriză, mirîndu-se că le-a trăit cîndva atît de nepăsător încît le-a putut uita. Şi iarăşi, sînt împrejurări pe care nu le mai *simte*, care apar acum simple gesticulaţii formale, deşarte de conţinut, atonice. El ştie tonalitatea indescriptibilă care pătrunde toate actele vieţii sale, şi prin care se recunoaşte nemijlocit, se simte, solidar de multiplicatul Cesare, în tot ce vede acum

Dar în adînc, undeva în gropile sufletului, stăruie o vastă şi ciudată neînţelegere. Sentiment inform, difuz, pe care îl trăieşte fermecat, mirîndu-se şi mut. Ceva, ceva straniu, neaşteptat. Nu înţelege, pur şi simplu nu înţelege cum de s-au întîmplat toate ca într-un vis, ca într-o carte. Încearcă să alunge orice gînd, orice amintire şi orice senzaţie parazită — şi se cufundă atent în trăire. Încearcă să trăiască, să se asculte trăind, să se pipăie mental şi să se convingă. Dacă ar fi totul un vis? Nici o probă că lucrurile acestea sînt aievea. Se grămădesc nerăbdătoare, se încalecă, se sfîrtecă unul pe altul. Totul s-a contrazis, totul s-a schimbat. E altul, şi totuşi se nedumereşte cum poate rămîne acelaşi. Unde e viaţa? O caută; respiră ritmic şi atent, şi încearcă să se surprindă, ar vrea să strige: e, e! Dar după fiecare respiraţie, observă că gîndul îi e tot gol, tot fixat în aşteptare. Clipa a trecut pe lîngă el, prin faţa lui. Gîndul a privit-o fără să o simtă, fără să o înţeleagă. Aşadar e ceva nelămurit, neînţeles. Unde? unde? De ce n-ar fi un vis, şi toţi ceilalţi umbre? Probe, dacă aş avea probe . . . Ce e o probă? Ceva, ceva . . . Proba prin înmulţire, proba prin împăr-

ţire. Logica: manual cu scoarţe albastre, iar pe tabla sinoptică subliniase „modus operandus". Latineşte, latineşte, instrument logic. Proba ... I se învălmăşesc gîndurile.

... Acelaşi lucru cu toţi, toţi sînt fermecaţi de o minciună invizibilă, în ei şi în afară de ei, pe care nu o poate iscodi nimeni. Nu au cum s-o pipăie, e atît de înlăuntru încît se sperie să se coboare, e atît de transparentă încît o străbat fără să ştie. Atunci e indescriptibilă, fără început şi fără sfîrşit. Fără rost; cine înţelege că nimic nu are rost, se apropie de minciuna aceea centrală, sămînţă ascunsă din care răsar vegetaţii de închipuiri, de speranţe, de idealuri Dar e greu. Zădărnicia se abate o clipă sau un ceas, moaie sufletul, îi descoperă inutilitatea obştească — apoi se pierde Mă scutur, toţi se scutură Ceasul adevărat se trece. Mă culc, alţii dorm sau beau Şi iarăşi se deşteaptă, prinşi în pînza de păianjen. O pînză invizibilă, dar înlăuntru, în adînc — niciodată în afară. Iar păianjenul ţese. Cînd se opreşte din lucru, pînza se înfioară în vînt, ochii văd tulbure, şi în afară, pe străzi, oamenii apar umbre. Şi iarăşi încep. Eu, eu ...

Cu cît mai mult se adînceşte în taina lui, cu atît e mai nedumerit şi fermecat. Undeva trebuie să afle miezul, cheia tuturor faptelor în care s-a trezit antrenat deodată. Se gîndeşte la tot ce a vorbit înainte de incendiu, şi se îndoieşte dacă a fost farsă, joc, sau le-a crezut aievea. Pînă acum îi apăreau drept vorbele unui străin, necunoscut lui — dar acum le judecă asemenea vorbelor unui inconştient, unui om care visează. Şi faptele lui după plecarea din sanatoriu, toate vorbele rostite şi chiar gîndurile care le-au străbătut — sînt de ceară, păpuşi sau iluzii. Nu au sevă; ba au, dar le lipseşte ceva, nevăzut, neauzit, dinlăuntru ... Sînt goale. Simte fascinaţia tentantă a golului lor. Scutură capul, răstoarnă gîndurile, dar sentimentul indiscutabil al golului îl înfruntă iarăşi, se obiectivizează placid în fantoşele palide. Prezenţa lui e reală şi calmă, nu-l ameţeşte ca o prăpastie, nu-l întristează ca un trecut. Nu e moarte, înţelege precis că nu e moarte, ci gol, vacuitate efectivă, neexaltată. Sentiment nou dar fără ezitări, revelat global şi imediat, inundîndu-i întreaga conştiinţă. După un timp nici nu-l mai

deosebește în suflet, pentru că întregul suflet îi e înveninat de el. Dar Cesare stăruie căutînd cheia, numele acelui nevăzut și neauzit nod în jurul căruia s-au învîrtit toate pînă la un timp, apoi s-au oprit brusc, fără sens, lăsîndu-se contemplate în inexistența lor evidentă și veșnică.

... Bendieff, Balaief sau Bendeleieff? sau cu M? — Mendief? Tînăr supt, cu fața veștedă, cu calviție precoce. Îi caligrafiază mental numele: cu M sau cu B? Printre cei dintîi la bibliotecă, dar era slav și înscris la Filosofie, amîndouă caractere dubioase. De ce mă gîndesc la el? Un ghiozdan plin cu cărți, în fund țigări. Cărțile cu coperta nicotinizată. Haide, haide, dar de ce mă gîndesc la el? În ultimul an și-a pus ochelari; începea să semene a neamț. Cu B, cu B. Caligrafiază îngrijit. Desigur, cu B. Frunte înaltă, rotundă. Schopenhauer? Dar e cu B, și în ghiozdan sînt numai cărți groase, citite și subliniate. Oh! da, ceilalți spuneau: il a compris le mystère! Ce prostie. Farsă? Cum de a înțeles? Poate a citit nopțile cărțile lui groase, în cercul de lumină al lămpii, subliniind. Și în cele din urmă a înțeles. Bărbați cu robe și picioarele goale, umblînd pe cărarea cu pietriș, la umbra Academiei. Tot ce au gîndit ei, și alții, și alții, unii în mănăstiri — rafturile de-a dreptul în zid, reci, de piatră — alții în Universități, în colibe, el a înțeles, citind cărțile cu creionul albastru. Se minunează, invidios, cum a putut pătrunde el în adînc, și cum a atins nodul tuturor, l-a ridicat în lumină cu același creion albastru și a rostit: acum știu toate, am înțeles totul... Poate a înțeles numai pe alții, fără să se coboare în adînc. Cum s-a coborît? Strînge ochii; respiră lent; nu gîndesc nimic, iată că nu gîndesc nimic, dar mă cobor. Alunecă vertiginos, de-a lungul anilor lui, pînă ce nu-și mai amintește nimic. Dar acesta e trecutul, e numai trecutul meu, nu e în adînc — se dezamăgește. Încearcă iar, respirînd timid, ca temîndu-se să nu sufle miracolul coborîrii. Stă, stă ca în aer. Nu gîndește nimic. Întuneric, în adînc ca și în înalt, de-a dreapta și de-a stînga, în față, cinematograful filmează cu zdruncinături și pauze. Gîndește acum cu totul altceva. Se reîntoarce, biciuind gîndurile ca pe o herghe-

lie și înhămîndu-le să poarte o singură idee. Dar și ea dispare. Ce gîndeam? Ce Dumnezeu gîndeam? Ceva ascuns, ceva indescriptibil, incomprehensibil — iar toți ceilalți beți. De ce numai eu mă deștept? De unde știu că mă deștept?... Desigur că atunci visam. Nu, nu a fost vis. Păcăleală, sau exces de încredere, mulțumire de sine, copilărie. Nu a fost vis...

*

* *

Domnișoara Marta a fost acceptată să locuiască în sanatoriu, dar nu i se îngăduie să stea tot timpul cu Cesare. D-ra și-a adus cărți din oraș, pentru că nopțile suferă de insomnie. Citește sub umbra verzuie a globului ce înfășoară becul electric. Nimeni n-ar spune că e nebun, și totuși e nebun. Ce calm arată... Nebunie de om superior, așa a spus medicul cel tînăr. O nebunie fără leziuni organice, o boală subtilă, așa cum suferă misticii, neurastenicii și ceilalți nevropați superiori — așa a spus medicul. Deștept băiat, pasionat de meserie. El știe tot. Atîtea discuții cu domnișoara asupra literaturii, întotdeauna victorios, katharsis, libido, insurgența subconștientului, și o logică perfectă, o claritate cristalină. Ea înțelege acum în detalii de ce a înnebunit Cesare. Și tratamentul îl apreciază, pentru că medicul e plin de speranțe. Să fie liber, netulburat, dietă, nici o cenzură în viața mentală, și muzică în sala de sus, armonii clare, primăvăratice, repetate lent în fiecare dimineață. Însuși nebunul simte influența pacificatoare. D-ra Marta a fost atît de neliniștită la întîia plimbare prin parc, cu un nevropat orb la braț... Dar el nu vorbește. Se îmbată de miresme, și stă mult cu fața spre mare, parcă ar privi-o. Dar toți știu că el nu vede. Se construiește o nouă conștiință, se ard resturile conștiinței normale — aceasta e. De aceea stă cu fața spre mare. Parcă și-ar aminti ceva, dar de fapt nu-și amintește nimic precis. Mai tîrziu, cînd tratamentul își va fi făcut efectul, atunci el își va aminti puțin cîte puțin totul și va recunoaște glasurile, va identifica persoanele. Nici o teamă. E inofensiv. E un nebun superior, înnebunit de propriul lui

subconștient ce a invadat prin șoc cercul luminos al conștiinței.

Domnișoara scutură capul și alungă profuziunea de gînduri parazite. Se reîntoarce în lectură. Și totuși, nimeni nu ar fi crezut. Cesare era atît de calm, atît de sănătos, izbăvit de crizele conștiinței moderne. Iar cînd a plecat, clocotea viața în el. Un cavaler, un profet, așa era. Dar a înnebunit. Domnișoara se scutură iar. Omul se zbate, în cămașă albă, lungă, de cînepă. Dă-i drumul d-le, n-a făcut nimic! E nebun, coniță... Ce prostii! Cesare e superior, e poate un geniu... Cum o fi gîndind el acum? Nu gîndește nimic, pentru că e nebun. Numai oamenii sănătoși gîndesc. Dimpotrivă, dimpotrivă. Acei nebuni gîndesc prea mult, am citit eu undeva despre asta. Monoideism, așa îi spune? O singură idee, una și aceeași, zi și noapte. Peste tot, ei văd același lucru. Dar el nu vede. Ce are a face, vede sub pleoape. Așa o fi? Strînge pleoapele. Întuneric, apoi izbucnesc planete incendiate, o aureolă boreală, fețe, clădiri, un univers. Dar dacă e orb?! Adică nervul optic... Nu, nu, am să întreb pe medic: ce vede el? Nu are amintiri. Și nu poate gîndi, pentru că e nebun. Ba nu, o singură idee. Idee, idee — o amoebă albicioasă. Eu sînt ideea. Una singură. Dar cum o vede? Nu, e în creieri, o gîndește numai. Una singură? Doamne, Doamne, de aceea a înnebunit.

... Omul se suie, se suie. Muntele e înalt, iar pe cel mai înalt pisc sînt nouri, neguri. De acolo se zvîrle, înghițit. Lac negru, adînc. Cade, cade, și prăvălirea nu se sfîrșește niciodată. Unde să cadă, pentru că totul e în gînd? În adînc, în adînc, printre negurile de jos. Jos și sus, unde? Toate, absolut toate sînt în gînd.

D-ra Marta se înfioră. Închide cartea. Dacă aș citi ceva religios? N-are a face, nu e nevoie să crezi. În ce să crezi? Dumnezeu și Fecioara Maria și toți ceilalți sînt... Întoarce capul și vede fereastra deschisă în noapte. O închide, cu friguri. Nu e nevoie să polemizez, dar nu cred. Totuși, cărțile religioase pacifică mintea. Caută, dar nu găsește decît cărți bune de citit ziua, în soarele dimineții sau la umbra coridorului, pe chaise-longue. Nu îi e somn, hotărît că nu îi e somn. Frică?

De ce mi-ar fi frică? Lasă-mă domnule, sînt în cămașă! Ei și? El tot în cămașă e. Idiot. Cesare, nebun superior. Și totuși, nimeni n-ar crede...

Adoarme cu greu, rugîndu-se, tremurînd sub plapuma de vară.

*

* *

Mașina aleargă spre oraș pe șoseaua de deasupra plajei. Dl. George e fermecat de revelațiile d-rei Marta asupra banilor lui Cesare. I-a dezvăluit în detalii, pentru că dl. George auzise vag despre furt de la comisar. Dar acum cunoaște toate amănuntele, și cu cît le meditează cu atît o bucurie neînțeleasă îl farmecă. Banii furați, banii lui Cesare. O nădejde. Ceva pierdut, poate am acum prilejul să-l recapăt. Liniște? E altceva. Dl George răsuflă greu. E altceva ce îl apasă din noaptea fugii lui Cesare. Aproape că nu trăiește în această lume. Soția e atît de îngrijorată. Un atac de nervi? Dacă ar fi numai atît... Dar dl. George trăiește din acea noapte într-o viață stinsă, cine știe de cînd. Trăiește printre fantome și încai nu se sperie. Depresiune nervoasă, așa au spus medicii. L-a iubit prea mult pe Cesare. Idiot. nu l-am iubit niciodată, reflecta trist dl. George. Pe atunci... Cînd a fost asta? Numai cîteva zile, o săptămînă, două. Niciodată n-ar fi gîndit că un bărbat cult și superior, ca el, poate fi hipnotizat într-atît de o idee. O idee: păcat. Păcatul cui? Eu l-am înnebunit. Adică? Dacă aș fi știut că are să-l influențeze atît... Cine ar fi crezut? Romantic, Cesare, și cu trecut misterios; mii de coincidențe au colaborat la soarta lui. Ales, firește că e un ales. Și am scris tot, asta a fost. Am scris tot ce am crezut despre el. Dreptul; dreptul îl are oricine. Să scriem. Cine poate scrie, frumos și înaripat, are toate drepturile, să scrie orice... Parcă ar exista morală?!... Scriu ce cred și ce am auzit. Tot. Așa sîntem noi, modernii, fără perdea și fără reticențe. Adică, parcă ar exista o morală universală?!... Unii spun una, alții alta. În fiecare veac, morala se primenește. Noi, modernii. Cine să mă pedepsească? Păcatul, mizerie creștină. Sînt liberat, sînt liber...

Dl George răsuflă iarăși greu. Ce copilării gîndește. Și le gîndește într-una, din acea noapte, ca și cum el ar fi păcătosul. Nu există păcat. Ba există. Ei spun că nu există, dar eu știu. Dacă aș fi știut mai înainte... Să fumez pe verandă, fără grijă, necitind nimic, nescriind nimic. Secretarul de redacție? Sînt plictisit d-le, lasă-mă în pace. Liber, în pace. De ce am scris? Cine mi-a dat dreptul să intru în sufletul omului, să arăt tuturor ce am văzut? El m-a primit: frate, frate. Iar eu, cîinește, tîlhărește... Fugi că exagerezi, George. George, să mă cheme George! Ce nume tîmpit... Nu cadrează cu un păcătos. Dar n-am făcut nimic, d-le, ce am făcut? Am scris un articol. Dacă a înnebunit, înseamnă că... Picătura de apă rece, în creștet, pe fiecare minut — așa am fost eu. Eu, sus, torn apa cu compte-goûte. El, jos, în camera infierbîntată. În care cameră? Ce comparație stupidă! Tatăl lui Hamlet, cum Dumnezeu îl cheamă? Pe el l-au ucis turnîndu-i otravă în urechi. Ce cruzime. Prin urechi, iar omul dormea în pace, în grădină. El a înnebunit. Ce calm, ce nebun cuminte. Nu prin urechi, dar prin creieri. O otravă ciudată, cu totul și cu totul din gînduri. Gîîînduri... Nu se mai sfîrșesc, niciodată. Cît trăiește omul, vin, vin... Termină d-le cu prostiile!...

Încearcă să privească arăturile. O nădejde. Banii furați. Dacă aș da ceva, parcă, parcă... De ce n-a vrut el să ia bani? Dacă ar fi luat bani... Să știu că i-am dat, că l-am ajutat, că fără mine murea de foame. Să-i fi dat bani, să știu că a primit bani de la mine. Un picior în spate, și sănătate flăcăule! Du-te acum, marș!... Ce nătoade gînduri... Dl George încercă să se batjocorească. La ce bun? E ceva mort în el, și își poartă mortul în suflet din acea noapte. S-a schimbat? E același, dar cu un mort mai mult. S-a întrebat pînă acum de nenumărate ori: ce s-a întîmplat cu mine d-le?! George, să mă cheme George!... Să-și schimbe numele, ce prostii. Ce-are a face numele cu mortul? Pardon, acum e nebun. A fost mort, și era mai bine. A înnebunit, eu... De ce eu?

Ce i-am făcut? Nu-și poate identifica păcatul. Dar știe și simte că ceva nelegiuit a făcut el, dl George de la Vila Lucia. În zadar se gîndește și se răsgîndește, căci nu-i află numele nici forma. Se supără și se antrenează, dar faptul rămîne același. Se înjură, dar nu poate rîde. Hotărît că nu poate rîde. Cînd rămîne singur, cu totul și cu totul singur, scormoneala e neîndurată. Închide ochii și înghite lung fumul țigării de foi. Mizerie, mizerie, se lamentează dl. George. Dar știe că totul ar fi putut fi bine. Mirajul binelui care ar fi putut fi, îl chinuie. Dacă n-aș fi făcut asta, dacă nu l-aș fi întîlnit... Sau, chiar întîlnindu-l, să nu-l fi chemat la mine, sau chiar dacă, numai să nu fi scris... Dacă, dacă... Dacă nu m-aș fi născut... Ce absurd! Toate sînt absurde pentru dl. George. Și întotdeauna sfîrșește prin a recunoaște absurdul la capătul gîndului, pe orice drum ar fi apucat. Dar acum mijește nădejdea. Mașina aleargă, și dl. George visează, tentează în vis pe Cesare. Banii sînt furați, așa a spus d-ra Marta, sfîntă asexuată. Probabil că și ea iubește pe Cesare. Sau, în orice caz, o prietenie incertă de fată bătrînă. Doică, soră de caritate. Nu mă privește, dar banii sînt furați. Domnișoară, să aranjăm ceva pentru Cesare, dar nu te superi. Cu plăcere, dl. George. Lui să nu-i spui nimic, mă înțelegi? Desigur, dl. George. Banii sunt furați, pierduți, nenorocitul va muri de foame. Vai! Vai! Nu vă consumați inutil, d-ră. Să scurtăm vorba. Franc, vreau să înapoiez acea sumă lui Cesare. E posibil, dl. George?! D-voastră nu spuneți nimic, aranjez eu totul. Cele o sută de mii nu mă sărăcesc. Vreau să-l ajut pe bietul Cesare, eu care am contribuit indiscutabil la nenorocirea lui. Nu protestați, toți protestează, dar adevărul e acesta: eu l-am înnebunit. Nu merge atît de departe, George. Fata se sperie; apoi, noaptea, regîndește tot ce am spus, și poate procurorul, medicul, cine știe? Frumos, la Justiție, învinuit de atentat moral, dar mă apără toți. Pentru dl. George, vivat. Achitat... Unde am rămas? Reîncepe corect dialogul cu domnișoara și se contemplă vorbind în gînd. Ce frumos vorbește despre prietenia lui

cu Cesare... Dar lui să nu îi spui nimic. E nebun, di George. E un nebun superior, în orice caz. Nici îndoială. Ce soartă, săracul. Dar eu îl ajut, trebuie să-l ajut. Cele o sută de mii, și el va fi îngrijit ca lumea. Lui să nu-i spui. Numai o chitanță: bani primiți în numele lui Cesare, pentru tratamentul lui Cesare, semnez eu, Marta, căci Cesare e nebun, și pentru tratamentul lui Cesare, Cesare, Cesare...

— Hopurile, idiotule! Sfarmi mașina!...

Mă ucid idioții. Privește cu ură șoferul. Își suflă nasul plictisit și agasat. Răsuflă iarăși lung, parcă ar ofta Dar i-am dat banii lui Cesare. O sută de mii, dar i-am dat. Ce mai vreți acum d-lor de la mine?! Lăsați-mă d-lor în pace! . O sută de mii, o sută de mii. Am chitanță de la Cesare, pentru tratamentul lui Cesare Am chitanță pentru o sută de mii.

Mașina intră mîndră pe poarta vilei.

XIII.

MEMORIILE LUI MANOIL

Sînt un exemplar curios și, cel puțin în acest veac, unic. Secretul meu e terifiant: sînt gol, sînt complet deșart; vacuitatea mea e vastă și predestinată. De aceea am putut încerca fapte care ar covîrși pe alții. Anumiți prieteni au început a se interesa sincer de destinul meu, iar acum în urmă numele meu s-a acuplat oficial cu cel al binemirositorului Cesare. Relația personală a unor anumite evenimente din viața mea va fi, sînt sigur, un document rar în arhivele moderne. Ceea ce scriu nu e un jurnal, dar tot ce am scris, pînă acum pot fi considerate pagini de autobiografie. E o consecvență fatală a vacuității Am scris întotdeauna ca să arăt cum am păcălit pe alții asupra acestei irealități a făpturii mele, sau să exprim cele optsprezece nuanțe (atît am putut număra) ale sentimentului autoafișării. Sînt un maestru al bluffului și, ajutat de structura mea, am putut creea chiar o metafizică din acest vid incomprehensibil. Metafizica mea, a nulului, nu era cu totul nouă. Prin dialectica identității contrariilor m-am putut apropia de Pseudo-Areopagitul, de Upanișade[1] și de binecunoscuții teologi ai misticii creștine. E instructiv de știut că posedînd o bază de felul celeia a mea, orice mi-e îngăduit, orice poartă mi-e deschisă. Dacă ar exista Raiul, m-aș duce în Rai. Nu am păcate; sînt inconsistent, unde să pot purta păcatele? Nici memorie nu am. Îmi amintesc evenimentele vieții

[1] Comentarii filosofico-teologice ale „Vedelor“ cele mai vechi scrieri sacre indiene (N.E.).

mele ca şi cum mi-aş aminti paginile unei cărţi citite. Nu *simt* că sînt eu acolo. Nu mă simt niciodată, nici în trecut nici în prezent. Acesta e un rar privilegiu; să trăieşti fără memoria vieţii, să trăieşti ca un ceasornic, cu fiecare secundă crescută din vid şi pierdută în vid, fără continuitate organică, fără eu.

Am scris mai multe cărţi, un mare număr de poeme şi o estetică culinară. Motivul acestei munci nu-mi este, încă, limpezit. Cîteodată voiam să fac scandal. Zgomotul e alimentul meu, împreună cu sacrilegiul. Altădată îmi era milă de mine. Mila e treapta întîi a josniciei, şi de acest instinct nu scapă nici elita. Fiindu-mi milă de mine, uram şi înveninam pe ceilalţi; nu pe toţi, pentru că nu toţi merită a fi invidiaţi. Dar sînt unii: institutorii, jockeii, pescarii cu undiţa şi milionarii necăsătoriţi.

Nu cred în nimic. De aceea supravieţuiesc, pentru că dacă aş fi crezut în ceva m-aş fi sinucis de desperare că nu-l pot atinge. Nu cred în nimic, şi totul mi-e indiferent. Mulţi spun acelaşi lucru dar în tovărăşiile mele am întîlnit zeci de oameni cumsecade sau nu, care cred într-o infinitate de idoli. Unul din ei credea în vagin, pur şi simplu în vagin, deşi se socotea liberat de orice. Se liberase de dragoste, se liberase chiar de voluptate, dar instinctele lui îi păstraseră un idol, un receptacol al devoţiunii şi superstiţiilor. Numele acestui tip e Adolphe R. Trăieşte în Trieste. O inteligenţă prodigioasă. Poate dovedi tuturor inexistenţa tuturora. Un creier buddhist, nihilist. Cîştigă enorm cu violoncelul şi probabil cu prostituarea soţiei sale. Cineva m-a acuzat că tovărăşia imoralului şi mult viciosului Adolphe m-a influenţat. Acestea sînt stupidităţi împotriva cărora nu simt nevoia să mă apăr. Adolphe e stricat, dar crede în vagin. A inventat o serie de infinită de practici pentru cultul lui. E murdar, e genial, dar nu mă interesează. Am pomenit de el ca să ilustrez confuziile ce se fac în jurul meu.

Trebuie să fiu considerat drept ceea ce sînt: un exemplar natural, nu degenerat. Aşa am fost întotdeauna. Nu sînt nici imoral, nici vicios — pentru că nu simt şi nu înţeleg nici viciul nici virtutea. Sînt într-un anumit sens deasupra lor sau, modest, alături de ele. Dacă aş fi nemuritor, aş fi zeu. Sînt calm ca ei, adică sînt

imens, disponibil, rece, gol. Nu pot iubi și nu cred că există crimă care să mă intimideze. Nu am fost niciodată timid, nerăbdător, entuziast sau suficient. Nici un instinct al umanității nu m-a crestat. Și nu-mi pare rău de aceasta. Viața mea, deși nu m-a făcut fericit — pentru că m-am născut fără superstiția fericirii — a fost foarte interesantă. Am putut-o contempla cu un regesc calm. Nu m-am pierdut niciodată pentru că n-am avut ce pierde. De aceea cîțiva m-au considerat excepțional de plin și deasupra pierderii de sine. Aceeași poveste a identității contrariilor. Dar nu regret că sînt astfel și nu cred că condiția extrem opusă e superioară.

Cazul Ada (un caz pe care nu l-a înțeles nimeni, pentru că l-au citit toți ca pe un roman). Era fecioară; adică, așa spunea ea, pentru că lucrurile acestea nu m-au interesat niciodată. Era frumoasă și arbitru în șaluri. Astfel o știa lumea. Ne-am întîlnit de multe ori; la început în expoziții, apoi în redacție, apoi a venit la mine. Nu mă iubea. Nu m-a iubit niciodată, și i-am mulțumit. Odată, seara după ceai, am dezbrăcat-o, nud, nud. Corpul ei pe canapea, arămiu. Mi-a plăcut. Fumam și priveam. Începea să se tulbure, să se jeneze. I-am dat rochiile: „du-te acasă, Ada“.

S-a înfurit. A venit, goală, la mine.

— Mă insulți!

— Eu? Ce idee! . . .

— Ești frumoasă, Ada. Dar ești goală; ai să răcești.

— Nu vrei să mă iei?

— De ce?

— Nu-ți plac?

— Firește.

— Ia-mă.

— Asta nu.

— De ce m-ai dezbrăcat?

— Ca să te admir.

— Asta e tot?

— Nu e mult?

— Bine. Ai să mă iei. Vreau să fiu a ta, nu înțelegi?! . . .

Se lipea de mine. Mă plictisea. Am pus cartea pe masă. O carte admirabilă, probabil Meredith.

— Vreau să citesc, Ada. *Acum* vreau să citesc!
— Şi după?
— După am să mănînc, ştii, omletă cu fructe, dineul meu, şi după am să citesc iar, şi, dacă nu mă sinucid nici în noaptea asta, am să mă culc.
— Bie, ai să te culci cu mine?
N-am răspuns. Am citit pînă la cină. Ea, pe canapea, plîngea. Nu m-a înţeles. Eu, pe ea, o ghiceam. Inconştienţă morală: să o iau, pentru că am văzut-o goală, pentru că mi s-a dat ochilor, pentru că s-ar fi ruşinat să mă întîlnească, apoi, pe stradă. Frică de sine.
Am chemat-o la masă.
— Nu, mulţumesc. Un pahar de şampanie.
— Nu te îmbraci?
— Dorm cu tine.
— În acelaşi pat?
— Da.
— Dacă vrei tu.
Mîncam abătut. Mă gîndeam; ce sarcină neplăcută, în fiecare zi la şase, nopţile nu voi mai fi liber, îmi va citi cărţile scobindu-se în nas, va veni în biroul directorului, se va certa cu editorul. Aproape că mă înfuriasem. Voiam s-o gonesc. Dar am găsit-o plîngînd. Mi-am spus: mîine dimineaţă. M-am dezbrăcat. Ea a băut şampania ca pe un pahar cu ceai de muşeţel, bun de tuse înainte de culcare. Prima noastră noapte. Ea ca o mireasă, mireasă în sensul veacului trecut.
Eu am rămas acelaşi. N-am gonit-o, pentru că aveam bani destui pentru doi, pe atunci. Dar o ignoram. Cînd venea, dacă citeam ceva interesant, o rugam să aştepte. Fuma şi bea lichioruri. Cîteodată plîngea. Altădată făcea scandal; scene, neurastenie. Într-o zi a spart călimara şi papagalii de mozaic. În cap mi-a trîntit tocuri cu peniţe.
— E pentru ultima oară, i-am spus eu
— Eşti inuman, eşti de piatră, de teracotă, nu vezi?
— Poate, am vorbit eu pansîndu-mi fruntea. Astea nu au nici o importanţă. Important e să nu mai am scene de felul acesteia. Sînt nervos.
— Eşti tu? mă întrebă ea în englezeşte, probabil pentru că vorbea mai bine decît mine. Eşti nervos? Haide să te văd!

Eu citeam. I-am oferit ţigări, excelente.

— Ştii ce-am să fac?

— Nu sînt curios.

— Ai să fii cînd o să afli. Mă culc cu colegul tău. secretarul.

— Rău ales, vorbii eu. E prea gras, şi chel. Şi alte amănunte.

— De unde ştii?

— O femeie ne-a spus. Ştie tot oraşul. Neşansă, pentru întîia experienţă.

A fugit trîntind uşile. Am crezut că nu va mai veni. O insultasem? Mi-am căutat liniştea, ca să pot sfîrşi cartea.

A doua zi a venit.

— Nu eşti gelos?, m-a întrebat pălind.

— De ce-aş fi? am întrebat-o eu, oferindu-i bomboane.

— Crezi că glumesc?

— Deloc. Am fost informat de ieri noapte că ai ales compania secretarului.

— Şi ce-ai făcut?

— Mi-am scris articolul pe îndelete, pentru că ştiam că secretarul va veni cu un ceas întîrziere.

— Eşti insuportabil! (plîngea).

— Nu te felicit pentru formulă, spusei eu în treacăt, privindu-i bluza.

Îmi plăcea. Am chemat-o. Goală, se rugă s-o iert.

— De ce Ada? Nu sînt supărat pe tine.

— Atunci mă iubeşti?

— Nu, de ce-aş minţi?

— Mă placi?

— Desigur, dar nu în sensul său. Te plac ca pe o carte inteligent scrisă, ca pe un lichior, ca pe o zi frumoasă. Gratificaţii. Dar nu m-aş sugruma pentru tine. N-aş renunţa la omletă pentru tine. Dacă ai muri, mi-ar părea rău, desigur; dar pentru puţin timp. Probabil că te-aş uita într-o săptămînă.

— Încetează! pentru Dumnezeu, încetează! Tremura, goală, inspăimintată, la capătul canapelei. Căuta, căuta. Găsi epitetul, livresc.

— Ești un monstru!!

— De ce monstru? N-am superstiții, asta e tot, Ada, sînt liberat de superstiții. Sînt liber, absolut liber, zero, absolut! Hahaha! . . .

Am rîs și m-am îmbrăcat.

Într-o zi a venit cu un revolver. Probabil că era încărcat, dar nu-mi era teamă. Mort sau viu, nu prea pot spune care e deosebirea. M-a întrebat:

— Mă iubești?

Eu i-am spus adevărul: într-un anumit sens. În sens absolut nu iubesc nimic, nici pe mine.

— Atunci de ce trăiesti?

— Pentru că mi-e indiferent.

— De ce nu mori?

— Pentru că e același lucru, perfect același

— Și dacă te ucid eu?

— Nu voi avea timp nici să-ți mulțumesc, nici să te blestem. Orice, e acelasi lucru. E secretul nemuririi, Ada. E un secret oriental, chinez. Placiditatea, mai mult decît Olimpul, placid și teracotă, cum spui tu . . .

— Dar ei au suflete, au inimi!

— Oh! oh! asta e deosebirea, vezi? Eu nu am nimic. Sînt absolut liber, gol, permanent.

Ea și-a luat revolverul de la pieptul meu. Cinematograf? Am aprins amîndoi țigări.

— Știi că sînt o femeie pierdută? mă întrebă ea elegiac.

— Pierdută? De ce? mă interesai eu.

— Am fost pură, fecioară, liberă, iubeam pe un pictor la Paris, ne scriam săptămînal, trebuia să ne logodim la toamnă. Ce-ai făcut din toate astea? O femeie de noapte. Ce vrei să faci mai mult?

O priveam, fără să înțeleg unde vrea să ajungă. Se înecase cu fumul țigării, și tușea, plîngea, violent. Am mîngîiat-o.

— De ce nu vrei să fiu sotia ta? mă intrebă, blînd.

Am sărit deodată, depărtîndu-mă. Am pus țigara în scrumieră, calm. Cred că eram puțin palid.

— Asta e o cursă, Ada.

— Numai?, a șoptit ea, stins deodată.

Ceea ce a urmat e prodigios. Revolverul era pe măsuță. L-a privit și i-a privit încărcătura. A deschis poșeta a schimbat gloanțe, l-a încărcat.

— Ce faci, Ada? am întrebat-o eu.

— Gloanțe, pentru noi doi!, a răspuns ea.

— Ce idee! Toate astea sînt ca în romane.

Dar în clipa cînd gîndeam confuz la situație, o detunătură. Voită, sau greșeală de încărcător? Sub sînul stîng. Era furioasă, cu gura plină de sînge. Am telefonat. Procurorul și ambulanța au venit prompt. Lume în odaia mea, lume pe stradă. Mă simțeam incomod. Mă întrebam dacă mai pot fuma. Îmi pierdusem deja libertatea? Am spus totul cum s-a întîmplat. Dar Ada mințea: „el m-a împușcat! el m-a necinstit și m-a asasinat!!“ Începui a rîde. Cum de poate cineva minți, cînd moare? Așadar zicala seninătății și gurii de moarte, e și ea iluzorie. M-am dus în birou, să însemn minciuna Adei. Dar un domn mi-a spus.

— Interzis, vă rog. Sînteți arestat.

— Pot fuma? l-am întrebat eu.

— Cît voiți!

— Perfect.

Ea a murit în ambulanță. Dar mie mi-au dat drumul. Era evidentă, împușcătura. Iar asupra legăturii noastre, cine ar fi putut interveni? Secretarul m-a concediat; o iubea. Cineva de la Paris mi-a scris, desigur logodnicul ei. Mă numea „vampir“. Nu m-a intimidat, dar a trebuit să părăsesc orașul. Am avut cîteva săptămîni de glorie. Femeile îmi scriau, mă urmăreau în cinematografe. Am primit intoxicante, fotografii, cărți prohibite. Mă socoteau un vicios de rasă, un criminal sadic, exemplar de clinică sau buduoar, amant neverosimil. Ostenisem. Devoțiune de neurastenici și degenerați sexuali. Am plecat. În tren, discuție inteligentă cu o miss brună. Se ducea în Chypru, insulă paradisiacă, spunea ea. Amurgul cel mai frumos din toată acea perioadă a vieții mele. Îmi cunoștea cazul, și elaborase o teorie îngrijită ca să mă explice. Dar multă, foarte multă mistificare, taină afemeiată, electricitate cu pisici negre în cameră obscură. Spunea că sînt, virtual, un criminal. Și mă întreba dacă aș putea ucide.

— Oh! iarăşi Gide, iarăşi Lafcadio, act gratuit, experienţă, libertate, galvanotropisme! ... De ce aş ucide? Libertatea o simt, nu mi-o dovedesc. Şi sînt atîtea altele de încercat, împotriva cărora se opintesc instinctele ... Sacrilegiul, acesta e un act demn de realizat. Sacrilegiu, adică revoltă împotriva comunităţii, a sacrului; instantanee descărcare de forţe, electrocutizare prin simplă atingere, magie. Sacrilegiul care trebuie pedepsit cu lapidarea, pentru că a ajuns el însuşi o forţă sacră. Act de curaj, dincolo de bine si de rău, cosmic, creator, rit. Păgînitate. Auroră păgînă irizată de forţe, de voinţă, de magie — acesta e singurul mediu care îmi convine. Zeu eu însumi, nu caut admiratori nici victime, ci prilejuri să-mi reafirm divinitatea, momente de autoafirmare. Nu spun nimănui. Ei sînt toţi îmbîcsiţi cu ideile creştine ale Dumnezeului invizibil şi monoton. Iar zeii înseamnă pentru ei, diavoli. Pentru că au puteri, pentru că sînt ei înşişi, indiferenţi de Demiurg ...

Am gîndit multe şi multe aş avea de scris asupra apoteozei, dar mi-am propus să evit aici teologia. Altminteri, notele auto-biografice s-ar schimba repede într-un tratat „De natura Deorum". Dar am mărturisit călătoarei — spre Chypru, insula paradisiacă — de ce nu mă simt tentat de farsele lor literare, de viciul lor inconsistent si de amoralismul lor factice.

Fapte care îi înmărmuresc pe semeni — terifiante, sălbatice, inumane — şi tu să le întîmpini calm, global, neclintit. Aceasta e semnificaţia ritului monstruos, al sacrificiilor umane, al sîngelui ce înroşeşte altarul. Se provoacă un principiu, se întărîtă omenescul, maternul. De aici sacrificiul copiilor; palmă mult lăudatului instinct matern, liberare. Liberare prin sacrilegiu — aceasta fac zeii de la începutul timpului. Zeii care nu sînt nici simboluri, nici reminiscenţe barbare, nici visuri, nici statui — ci trupuri de energie, magnetice, clare, orbitoare. Ca să descoperi zeii trebuie să te descotoroseşti de misticism, de morală creştină, de mistificările metafizice, teosofice sau eteromane. Să vezi lumea aşa cum e: gol imens şi solitar, solitudine de gheaţă, de cremene. Populaţie de forţe, enigme, mute, care nu te vor ajuta. Eşti singur. Să ai curajul să *simţi* că eşti singur, definitiv şi complet

singur, că tovărășiile au fost iluzii, comuniunea cu alții proiectarea obiectivizată a propriei tale slăbiciuni. Nonalteritate. Singur într-un ocean de visuri. Acesta e primul semn al zeilor. În curînd îi vei vedea. Roiesc în jurul meu, lumini, fulgere, candele. Fiecare pentru sine. Noi toți, pentru fiecare din ei sîntem umbre. Și ei toți, pentru mine, sînt forme, iluzii. Sistem închis, zero. Milioane de nuluri, fiecare din ele fiind un cosmos autolimitat, în care nimeni nu va putea, niciodată, intra.

E reconfortantă viziunea aceasta de păgînitate, bare de argint viu și rece, după teroarea blîndă a creștinității. Dar trebuie să fi, păgîn absolut, absurd de păgîn. Adică zeu; liber, sacru, participînd la justiția lapidării. Sacrilegiul — jocul zeilor. Joc, dans, tehnică — nimic altceva. Jocul, cel mai sigur instrument de liberare, privilegiu divin. Dar zeii nu se liberează abandonînd, ci posedînd, creiînd; dansul lui Shiva. Universul creeat de pașii lui, de arcurile picioarelor lui creiînd spațiul, de ghirlanda brațelor creind ritmul, timpul. Ce simplu, ce simplu! ... Dar trebuie să fii enorm, nelimitat, unul și același, oricînd tu însuți, fără valuri, fără ezitări, fără mustrări — vacuitate, non sens, dincolo de categorii. Eu, eu.

... Acea miss care călătorea spre Chypru, insula paradis, a cunoscut detaliile spaimei în compartimentul gol, în amurg. A fost o capodoperă unirea noastră, ea urîndu-mă, eu indiferent. Dar nu o operă artistică, literară, romancieră, ci tehnică, artă, adică meșteșug — unire de meșter cu materialul, creație, ritual. A urlat, dar i-am numărat primejdiile la care se expune, și a tăcut. Trenul trecea alături de fluviu, cu spinări de munți de-a dreapta. Erau încă zăpezi pe înălțimi, și turbare de ape galbene, culese din văgăuni și mireasma tare a crepusculului. Știam cît are de ocolit trenul. Nici o stație pînă la pod, aproape jumătate de ceas. Ușa compartimentului, zăvorîtă. I-am dovedit, ei, că asasinatul nu e cel din urmă lucru, că sînt alte fapte mai mari, mai neprevăzute — și făptuitorii se ucid cu pietre; asta e totul, sînt uciși cu pietre pentru că sînt încărcați de puteri sacre, și oamenii se tem de atingerea lor ca de trăznet ...

Despărțirea a fost revelantă. Se dezlănțuise o forță între noi. Cineva se robise, mistic. Acea unire, ritual cu-

rajos, o încercuise cu o forță impersonală, obiectivă, din afara noastră a noi doi — și mi-o dăruise. Miss renunța la Chypru. Voia să meargă cu mine, oriunde. Cerea și ea absurdități, ca Ada. Dar nu s-a împușcat, nu a amenințat. Și-a urmat călătoria, iar de la fereastra vagonului îmi făcea semne, cu o batistă albă cu monograma. Gara era pustie, dimineața înghețată. Eu stam pe același geamantan vișiniu. Îmi amintesc că eram abătut.

N-am mai văzut-o, apoi, niciodată.

*

* *

Dacă existența ar avea un sens, sensul ei ar fi să ne schimbăm, să uităm, să începem întotdeauna altceva, nou, neașteptat — și să uităm complet, complet, trecutul. E evident că astfel ar trebui să fie viața. Dar nimeni nu e atent la ea. Trăiesc eminamente gregar, bicisnic. Iar cei care au prilejul să trăiască diversul, straniul, neașteptatul, impermanentul — sînt iremediabili sentimentali. Creează filosofii, lirică, dramaturgie — asupra pasagerului vieții, asupra geniului ei. Se plîng de viață, după ce o cunosc. Sentimentalism, maladie intențională, difuză, splendidă. Trăire pentru cei morți, pentru cele trecute; cultul prietenilor, devoțiune pentru morminte, pentru amintiri, respectul logodnicei altuia, platonism, forță morală, elegia ruinelor — peste tot falsul și idiotul sentiment al demnității umane, al purismului moral, al superstiției supraviețuirii, ca și cînd *toți* oamenii ar supraviețui! . . .

Luați aminte, luați aminte! (e singurul gest din predică sau din Zarathustra, pe care îl accept), eu nu vorbesc de „schimbul“ filosofilor, creațiune prin adițiune, minge de zăpadă, aceiași și mereu alta, fluviu al cărui ape sînt pe fiecare clipă altele. Schimbare nu în sens de viață, ci de moarte. Nu se adună nimic, pentru că nu există serii. Vacuitate, discontinuitate; tic-tac, iar cînd spun „tac“, „tic“ a pierit, în haos, în mine; l-am uitat, nu l-am adăugat noului meu suflet. Nu am amintiri, dar pot gîndi asupra amintirilor, pot gîndi trecutul fără să-l simt. Ca pe un episod impersonal, de întotdeauna. Nu

spun detașare, pentru că e mai mult: n-am fost atașat niciodată. Schimb — păpușă cu mașinărie, care se învîrtește ritmic, iar cu fiecare pas e alta, și nu știe niciodată dacă e alta sau aceeași, dacă e trecut sau prezent, pentru că întotdeauna *este,* e ea însăși, păpușă fără suflet, fără memorie.

Basta! fac prea multă filosofie. Și nu cred în ea. Tot ce scriu, teoretic, e dubios. Poate cred sau poate nu cred. Nu cer nimănui să ghicească. Privilegiul celora care s-au simțit și au fost odată zei, e că se pot îndoi oricînd de realitatea divinului. Și îndoiala aceasta nu dizolvă faptul; e de al doilea ordin, vine *după* fapt, trece pe deasupra lui ca un curent electric. Vreau să spun: îndoiala. dogma, teoretica, dialectica, sînt momente secundare, sînt fără importanță pentru că n-au contribuit la creație, la realitate. Amuzament; mă amuz contrazicîndu-mă, zeflemisind propriile mele afirmații, dar știu că zburdălnicia aceasta nu poate evacua faptul, obiectul, posesiunea mea. E însăși vacuitatea. Cine mi-ar putea-o lua? Numai eu însumi, convertindu-mă.

Obscur? Desigur. Și greu de înțeles. Eu nu sînt ca voi, adică nu sînt articulat, nu simt nevoie de șira spinării. Am brațe, antebrațe, milioane de brațe. Sînt eu, oricum mă privești. Dacă mă ridici din cot, tot eu. Dacă mă răstorni, eu. Sînt nimic, am scris cărți dar ele nu prețuiesc nimic, am citit mult dar mai puțin decît oricare dintre universitari. Oricum m-ai privi, sînt nimic, zero. Și totuși, prezența mea e simțită, vacuitatea mea stînjenește realitatea voastră, *sînt* peste tot, și trebuie să mă acceptați. De altfel, lucrul acesta se întîmplă. Am întîlnit soții care viețuiau pentru dragostea soților, altele cu progenitură, altele evlavioase, asexuate, bisericoase, cultivate. Soții, soții, recunoscute de birou, păzite de sigiliu și de Solomon, uși încuiate, uși de cristal, izolate, angajate, protejate — am fost, am cunoscut, am trecut pretutindeni. Nu mi-au plăcut. Le-am avut, posesiune detașată, ofertă gratuită, rit. Nu m-a întîmpinat nimic. Morala și biserica lor, copiii și logodnicii, nu m-a întîmpinat nimic. Inconsistenți, așa cum sînt toți cei ce acceptă realismul. Golul lor nu e efectiv și atotcuprinzător, nu e temelie nici îndreptar, ci e ocazional, momentan. Cad și se ridică,

proştii. Se iartă între ei ca vitele. Păcătuiesc deși nu sînt păcătoşi. Păcătuiesc pentru că își pierd minţile pentru o zi sau pentru o lună. Păcătuiesc cînd n-au bani sau distracţii. Păcat porcesc. După, își spală gura, se închină, se destăinuiesc, se iartă și se interbinecuvîntează. Gol omagional. Cînd se epuizează prilejurile, se solidifică moralicește. A pierit golul, a pierit păcatul. Sîntem oase și carne, sîntem coroană de oţel, bravi şi caști, propovăduim. Impotenţă. Închistaţi, cremene, bătrîni. Cîștigă soliditatea și stabilitatea în pragul pieirii. Sîntem sperioși. sîntem înspăimîntați de moarte. E marele vid. Vor rămîne singuri, acolo. Ar prefera o a doua moarte.

*

* *

Mă contrazic. Ei și? N-am afirmat niciodată, ca să pot infirma apoi. Diferenţele acestea logice nu mă încîntă. De altfel, nu le dau nici o importanță, și le pomenesc aici pentru că adversarii mei le repetă victorioși. Sînt mulți, companioni şi legionari. Dacă sînt nul, de ce mă atacă? Eu le-am mărturisit de la început: fac răul; să-mi pună binele în faţă. Nu sînt însetat de izbîndă. Nici nu-i cunosc satisfacţia. Eu îmi continui jocul meu. De ce nu întîmpin rezistența materialelor? Nimeni, nimeni. N-am întîlnit nici un bărbat calm, nici o femeie castă. Arma lor e insulta și. ura, dar dacă ești dincolo de insultă și ură, sînt dezarmați, sînt captivi. N-au nimic dinlăuntru, obiect ireversibil; nu participă la sfera solidelor. Sînt solizi prin împrejurări; de asemenea, firesc, orice altă împrejurare îi desolidifică. Cînd îi apropii, îi descopăr: nimic; cuvinte și insulte, apoi palme, pumni, baston; cîteodată idei. Ei și? Dar nimic real, obiectiv, *să fie*, să nu poată pieri, peste care nu poţi trece. N-au stînci, n-au prăpăstii. Dacă ar trăi, cel puţin.

*

* *

Mă acuzau că nu sînt trist (geniu și melancolie, ştiţi; superioritatea patogenilor, a invalizilor, a limfaticilor). De ce aş fi? Vacuitatea mea, e singura cale care conduce si-

gur la bucuria integrală, înghețată, calmă, detașată, joc. Dacă afirmi vacuitatea totului și consistența propriului tău eu — aceasta e o atitudine negativă, pesimistă, e izolare neputincioasă, metafizică, definitivă. Aceia sînt triști și inactivi. Își trec viața în contemplație iluzorie, pentru că ce ar putea contempla în formele iluziilor? iar pe ei cum s-ar contempla?... Dimpotrivă, eu afirm vacuitatea mea, și aceasta e pozitiv, e optimist. Pot pătrunde oriunde, pot asimila orice. Nu întîmpin rezistență, nu am carapace, nici trecut. Mă joc cu ei și nimeni nu mă poate ucide. Abur deasupra apelor, a sufletelor; creație. De ce aș fi trist? Dar nici bucurii panice nu mă străbat, pentru că nimic nu mă surprinde, iar posesiunile nu mă schimbă. Sînt totdeauna același, ca oricine care nu are memorie...

Una din cărțile mele a fost asupra solitudinii. Oamenii nu pot fi singuri, nu pot rămîne singuri. Singurătatea lor e în doi: femeie, amintire, Dumnezeu. Proba focului: vacuitate, tu, tu însuți, nu gîndi nimic, taie simțirea, singur, singur... Blegii înnebunesc. Majoritatea se culcă și au vise erotice.

...Și dacă toate acestea ar fi iluzorii? Dacă *ei* ar fi în adevăr, iar eu în minciună?... Iată o specie de îndoială: tulburătoare, eficace, filosofică — dar nimic dedesubt, nimic alt decît o propoziție și o gratuită efuziune de cugetări. Absența certitudinii unei realități, e argumentul capital al realității ei. E dincolo de înțelegerea mea. Mă îndoiesc. Ei și? Există, există, chiar cînd nu cred în ea, cînd nu cred în nimic. Și de fapt nu cred în nimic, niciodată. Aceasta e singura mea dogmă, dar fiind negativă e adogmatică. Vacuitatea. Cînd o ai în suflet, cînd știi și simți că nu ești nimic, că nu poț face nimic și ești singur, iar toți Dumnezeii devoțiunii sînt iluzorii și afemeiați — cine se poate încumeta să se măsoare? Atunci înțelegi: eu.

*

Oamenii, ca să mă înțeleagă, mă citesc ca pe o carte. Cîteodată, acea carte e Antichristul, sau cine știe ce altă farsă literară, Gide sau Nietsche, impotenți care au scris

în cărţi gîndurile pe care nu le-au putut trăi în viaţă. Prietenii — tineri care îşi exercită curajul şi jemenfichismul social strîngîndu-mi mîna pe stradă — mă explică aflîndu-mi filiaţia literară. Ai citit cartea aia? Ești tu! — îmi spun ei. Poate. Am citit multe cărţi (deşi nu atîtea cîte cred ei), dar n-am citit niciodată cărţile de unde mă arată ei cu degetul. Am citit multe asupra artei culinare, asupra sporturilor și numismaticii. De asemenea, o cantitate considerabilă de romane pioase, romane anglosaxone și producția romantică. Nu m-am recunoscut nicăieri, pentru că e lucru dobitocesc să crezi că te poţi recunoaşte într-o carte. Și totuși, de la proces încoace, ei nu fac altceva decît să-mi deducă originile. Nu vor putea dormi pînă ce nu se vor convinge că am fost influienţat de Wilde, un farseur cu talent care-și obosise sexul și în loc de mănăstire a ales homosexualitatea. Tinerii sînt murdari. Mă amestecă în toate speciile vicioase, tocmai pentru plăcerea ce o găsesc de a se scălda ei în apele viciului. E vechea poveste a predicatorului care predica abstinenţa în termeni genitali, tocmai ca să-și asigure permanent prilejul de a gîndi și pronunța sexul. Se spune că sînt vicios, dar nu mă gîndesc niciodată la viciu și nu-l practic. Repet, nu cunosc voluptatea. De ce-aș păcătui atunci, fără tentație și fără satisfacție? Existența mea e real detașată de viciu. Ceea ce înțeleg ei prin acest cuvînt nu e, în cazul meu, decît exercițiul spiritual al temperamentului meu. Înfruntarea massei nu aduce nici un risc, pentru că massa e inconsistentă. Ei mă pot bate, mă pot închide sau spînzura, dar cu aceasta nu mi-au schimbat o linie din cele ce cred. Anarhist? Întrebare idioată. Nu mă interesează formele. Îmi urmez pur și simplu drumul meu. Fiecare e dator să și-l urmeze pe al său. Sînt viitorul umanității, nu sînt revoltat împotriva societăţii, nu predic un mai bine și urăsc renăscut vacuu, nu făcut. Mi s-a dat șansa de a transcende semi-soliditatea conştiinţei moderne. Să fiu zeu. Sînt. Aceasta e afacerea mea personală. Cînd îi ating pe ceilalți, nu eu sînt vinovat că nu întîmpin rezistență. E ilustrarea promptă și validă a deosebirii dintre oameni şi zei.

Supraom! vor exclama unii. Poate. E de remarcat, însă, că nu-mi exalt voinţa şi nu scriu imnuri pentru brutala

transcendere a moralei. Toate acestea îmi sînt perfect indiferente. N-am precedență, pentru că vidul nu se poate naște de nicăieri, nici chiar din vid. E el însuși, de la începutul începuturilor. Cînd apar exemplarele rare, participă spontan la acest vid. Actul de participare nu e în timp; numai manifestarea lui e.

... Și acum, nu abuzeze de filosofie și polemică? Desigur că o fac. Irit și nu mă pot dezbăra (nu vreau) de obiceiul ăsta nici pentru scutirea anonimului cititor al memoriilor de față. Cine va fi? Probabil binemirositorul Cesare (dacă va avea ochi să citească) sau insipida domnișoară Marta. Iertați D-ră. Știu toate epitetele cu care mă definiți. Sînt șapte, nu? Veți rupe aceste pagini și nu i le veți citi lui Cesare, deși el arde de dorință să știe ritul *celuilalt*. Le veți arde. Ei și? O copie e cu mine, alta cu un hoț de trenuri luxoase, bun prieten al meu. Sînt prudent? Nu, pur și simplu conservator — o singură dată în viața mea.

Conservator, pentru că *ei* mi-o cer, ei vor să știe cele ce s-au întîmplat în noaptea de 24 aprilie.

Începusem aceste memorii ca un pretext de a scrie integral semnificația acelui rit. Acum gîndesc dacă se cuvine s-o fac eu, săvîrșitoul și izbînditorul ritului. Numai un martor o poate face. Și singurul martor e Cesare, prodigios bibliotecar, adormit alături de miracolul veacului său. (Mă antrenez. Încep a scrie ca și cum foile acestea ar fi pentru tipografie; scriu iritat și amuzat, amuzîndu-mă de iritarea cititorilor. Dar nu vă temeți. Scrisul meu e farsă, o știți).

La scrisoarea mea, Cesare n-a răspuns. Probabil că nu a citit-o pînă la capăt. Îi ceream, ferm, să răspundă, lămurindu-mă. E singurul lucru pe care nu l-am înțeles, și *nu pot uita că nu l-am înțeles*. Iar implicațiile merg mai departe. De fapt, Cesare e singurul care *știa* semnificația acțiunii mele. Ceilalți doi au fost instrumente. Weinrich, un biet profesor cu urechile deschise oricărui mister (care a aflat, acum, Revelația!) — iar Melania, o fată frigidă, moleculă glacială și indiferentă, perfectă. După, acești doi au uitat totul și s-au cufundat în nenorocul lor. Sentimentul și faptul i-au înghițit. Nu aveau nici pregătirea, nici forța de a se înălța deasupra lor prin

ele. Valul a venit, magnific și terifiant. Șansa de a transcede, au avut-o. Dar n-au știut să se lase *urcați* de val. S-au lăsat purtați de el, duși de el, sfărîmați. Aceasta e cheia pierderii lui Weinrich. Dintr-un sacrilegiu, el a făcut o revelație divină. A descoperit păcatul acolo unde nu fusese decît curaj, nudă făptuire. E mistic, adică iremediabil pierdut în sentimentul prezenței celuilalt, hipnotizat de alteritate, biciuit de figura altuia pe care a ridicat-o din propria-i impotență. E plecat pe „calea umedă", mistică; devoțiunea. Acesta e riscul actului meu. Nu există decît o singură poartă: victoria, realizarea, stăpînirea. Eșuarea înseamnă nebunie sau prostrație. Numai incendiul i-a scăpat, pe ei doi, de nebunie. Dar i-a trîntit tot atît de rău.

Și totuși, Cesare știa. A petrecut anume acea noapte în bibliotecă. Nu ca un spectator. Venise să constate numai rezultatele unei acțiuni pe care nu avusese curajul să o împlinească. Teoria o ascultase el altădată și probabil că nu a uitat-o. Haruni — creierul cel mai curajos în trupul cel mai laș, erou satisfăcut cu matematică, ascet spiritual și personaj adulter, personalitatea cea mai mixtă pe care am întîlnit-o pînă acum — Haruni i-a destăinuit, lui *întîi*, experiența. Pentru că, deși s-au scris atîtea asupra „misterului", nu e decît o simplă experiență, curajoasă și explozivă, desigur, dar nimic ocult, nici misterios. Un rit, aceasta a fost. Un rit prin care se divinizează, se „fixează" funcțiunea cea mai incertă a speței, sexul. Anularea voluptății, aceasta am încercat și verificat eu. Voluptatea care violentează, care posedă masculul, îl scoate din sine și îl batjocorește înecîndu-l în inconștient. Am vrut să suprim voluptatea din actele mele, să o stăpînesc, călcînd-o sub călcîi, asemenea balaurului călcat de Arhanghel. Nu pentru că e imorală, (nu cunosc cuvîntul) ci pentru că vine din afară, năpustește sufletul, dizolvă trupul, dezmembrează conștiința. Voluptate, adică pierdere de sine (în sens metafizic, prin prezența *altuia* alături de eu), violență, robie. A nu fi robul funcțiunii, și totuși a nu renunța la ea, acest simplu adevăr e misterul din care toti au făcut un roman detectiv. A stăpîni funcțiunea nu prin asceză, ci prin calmă, concentrată transcendere. Nu renunțare fricoasă, castrare sau morală —

ci posedare. Ceea ce înţeleg contemporanii mei prin posedare e numai o licenţă verbală. Ei nu posedă nimic, ci se lasă posedaţi de propria lor plăcere, apoi zac abătuţi şi decapitaţi, vite sacrificate. E o taină pretutindeni, pentru că dintr-o funcţiune obscură, eu am făcut un rit. Păgîn şi zeu, nu mă mulţumesc să gîndesc consonant, ci activez ca un păgîn, creez ca un zeu. Transcendere prin însuşi trupul, nu prin strivirea lui — vechi secret pe care nu-l mai practică nimeni, tocmai pentru că toţi se tem de el. În acţiunile mele, rup podurile de retragere. Practic, numai acel fapt în care supravieţuirea înseamnă victoria, prin care mă pot ridica sau pieri, dar din care numai mă pot întoarce *om*. Pentru că toate celelalte acţiuni, în care retragerile nu sînt tăiate, se sfîrşesc cu acelaşi trist şi mediocru rezultat. Şi singurul mijloc de a păstra demnitatea e, atunci, trecerea în tabăra adversă printr-o conversiune de scandal à la Papini. Noi am avut o convertire, dar din întîmplare Weinrich era deja nebun cînd s-a convertit. Nu poate fi o pildă edificatoare.

Şi totuşi, el ştia. Haruni îi propusese o experienţă de creare, dar conform cu absurdităţile lui istorice, îi insinuase o experienţă fără sens. Cesare — exemplar unic, detaşat firesc de mondenitate şi păstrînd în el forţa indiscutabilă a castităţii şi participaţiei în real. Singurul bărbat realist, adică socotind obiectele aşa cum sînt, iar nu relaţiile lor pasagere, pur de intelectualism şi degenerescenţa filosofiei europene, Parsifal în zalele indiferenţei. Misterul lui — indiferenţa, rutina, mediocritatea conştientă, modestă, efectivă. Un om care trăia sincer şi firesc în alt veac. Un om fără amintiri, fără familie şi fără tristeţe. Niciodată violentat de pasiuni. Superior, nu s-a îndrăgostit niciodată.

Trăia într-un concept antic, roman, pierdut conştiinţei moderne: datoria lui, lucrul lui. Fericirea prin păstrarea intransigentă şi firească a castei. Un om fără tentaţii. Un om neatent la trăire; secretul nemuririi. Un om care gîndea cu orar fixînd un palmier. Miracol.

Poate au fost şi alte cauze care l-au împiedicat să făptuiască. Poate filosofia mistificantă a laşului Haruni l-a dezgustat. Cesare, creier liberat de dialectică.

Haruni mi-a spus. El rîdea, pe atunci.

— Am propus unuia singur, arhivarului Cesare. E din țara dumitale. Îl vei recunoaște repede, fără semnalmente. Cel mai prodigios tînăr din cîți am întîlnit, om fără ambiții și fără tentații, spirit, act pur. Mediocru, e izbăvit de personalitate, și forța lui e subterană, e informă. Dacă aș putea-o dezlănțui...

Și aceasta nu pot uita, nu pot înțelege. El a știut. Inconștient sau semiconștient, nu mă interesează. El singur putea. Ignora ritul, dar el singur l-ar fi putut împlini, omul de gheață. Și totuși, nu înțeleg, iar aceasta tulbură tot calmul și forța adunată în mine de faptul împlinit. L-am împlinit, dar *altul* îl putea împlini, tot atît de bine ca mine.

A venit, a asistat la el surd și orb, va rămîne de-a pururi mut asupra minunii veacului său. Dar însăși coincidența aceasta e terifiantă. Detașarea lui e superioară. E detașat nu numai de funcțiune, ci și de orice încercare de a o transcende. E calm, perfect calm. E mai sus ca mine. Eu m-am ridicat, el era de mult acolo. Mă privea suind. Nici o tentație.

Stă, în el însuși, în realitatea lui mediocră dar ireductibilă. E ireductibil, e diamantin. Peste putință să-i înțeleg forța, dar o simt, în jurul meu, în lăuntrul meu. Și forța lui e miracol, căci un realist mediocru cum e el n-ar fi trebuit și n-ar fi putut-o avea. Așadar, e un ales. Iar datoria mea, acum, e să-l suprim. Și-l voi suprima prin însăși voința lui. Îl voi tenta.

*

* *

Nu sînt credul și nu cred în simboluri, dar orbirea lui Cesare își are un tîlc. A orbit pentru că n-a voit să vadă, sau pentru că a scăpat viața Melaniei, a unei jertfe pe care nu se cuvenea s-o atingă. Toate aceste curiozități dovedesc indirect izbînda activării mele. Dar nu le adun într-o apologie. Poate sînt simple coincidențe, și atunci datoria mea e să le anulez. Nu consider decît aspectul nud al faptului. Astfel, întîmplările recente care l-au înghițit pe Cesare nu pot avea decît o singură ex-

plicație: asistarea lui la ritualul sacrilegiu. E un om fără rost, acum, așa aflu. E aproape nebun, deși nu în sensul nebuniei medicale. I s-a ridicat soliditatea pe care călca, i s-au zdruncinat dogmele și cum nu se mai poate întoarce înapoi (e prea bătrîn pentru a mai fi elastic), a rămas în aer. Unul singur îl poate scăpa: eu. Numai eu am puteri asupra sufletului lui. Dar dacă el supraviețuiește, neînțelegerea mea va stărui. Noi doi sîntem legați, căci unuia i s-a făgăduit, și a refuzat, iar celălalt a cucerit făgăduința. Eu sînt vacuu și inconsistent, și totuși el singur din tabăra adversă mi-a putut rezista. Noi doi sîntem, ursiți, unul altuia, unul să piară prin celălalt. Iar el piere, zi după zi, prin dezlănțuirea forței mele. Cînd va fi mort, om mort, carne rece, galbenă — desigur că voi simți golul solitudinii. Nu tristețe, ci sentimentul că sînt singur, fără *altul* care ar fi putut face același lucru ca mine. Sentiment reconfortant. Numai după moartea lui voi putea activa iarăși. Pînă atunci, trăiesc din fructul ritului vechi. Ezit în săvîrșirea altora. Nu mi-e teamă, dar nu le simt ispita. Sufletul meu întreg e ispitit de pieirea lui Cesare. Moartea va fi precisă, pentru că amîndoi sîntem anti-romantici. Prin el însuși, prin voința și mîna lui. Sinucidere — altă jertfire pentru unul singur. Doi, trei, o mie — promiscuitate numerică. Unul singur; toate pentru el; lui toate jertfele. Așa am învățat din istoria existenții mele.

*
* *

Cesare e acum în grota medicinală. Încerc să-l văd, dar nu mi se îngăduie; cerberii și diplomația d-rei Marta. Sanatoriul e dezastruos pentru nervii lui, dar așa vor medicii. Nu pot afla nimic despre el. Probabil că trăiește viermiform, în compania d-rei Marta. El, singurul martor. E acum aproape orb. Cine se va încumeta să-i citească memoriile acestea? Și, totuși, el trăiește numai pentru a mă înțelege. Viața lui e sfîrșită de mult, din noaptea incendiului. Trăiește în așteptarea dezlegării. Ce alt sens ar avea existența lui agonică, neverosimilă, în mijlocul nevertebratelor compătimitoare? N-am încercat niciodată mila. Dar pentru Cesare un sentiment mai adînc

şi mai bărbătesc aş nutri în sufletul meu. El, izolat în nedumerirea dintîi, jucînd roluri străine şi caraghioase, oaspetele unui imbecil şi prietenul unor studente.

Tragicul lui, de a se comporta ca oamenii după ce şi-a incinerat cel din urmă nucleu uman în el. De aceea povestea lui e ridicolă, e dezamăgitoare. Nimic mare, nimic extraordinar şi nefiresc în conduita lui. A umblat în trenuri, a dormit în vile şi a fost internat în sanatoriu. Oamenii se răzbună că i-a întrecut. Îl silesc să rămînă alături de ei. Îl iubesc, îl întărâîtă, în internează şi îl cumpără.

Aceasta e viaţa lui, acum: devoţiunea oamenilor. Dar sînt aproape de el. Îl voi scăpa. Îi voi reda libertatea. Îi voi spune: Comedia e jucată, frate vitreg. Taina nu o poţi descifra. Închide-te, Cesare!

El, poarta dinspre nevăzutul celorlalţi spre nevăzutul meu.

Închide-te, Cesare!

XIV.

PORŢILE

...Mă primeşte, nu mă primeşte..., mă primeşte, nu mă primeşte?!. Două rînduri de petale aşteaptă, petale reci... Ce poftiţi, domnişoară? Nu răspund. Eu am bilet de la dl. George. Bolnavul numărul...? Nu îi ştiu numărul. Regretăm, e imposibil. Dar nu e închisoare aici!... Bietul băiat, bietul băiat...

Maura palpită. Uşa salonului se deschide. D-ra Marta, fecioară uscăţivă, cu jurnal împăturit evantai în mîna stîngă.

— Ce poftiţi, domnişoară?

Aşa a spus? Doamne, aşa a spus, ori mi s-a părut? Ce urîtă e şi se pudrează şi e bătrînă...

— Îl pot vedea?

A răspuns? Aceasta e d-ra Marta, sînt sigură, — dar a răspuns?

— Am aflat că îl pot vedea.

— Pe Cesare?

Ce mă priveşti aşa, urîto?! Fată bătrînă, îndrăgostită — cum l-o fi sărutat ea pe Cesare? l-o fi sărutat? Respingător...

— Desigur.

— Va fi atît de greu... Cesare e încă în criză...

— Poate mă va recunoaşte.

— ...Cesare e încă în criză, doctorii sînt foarte stricţi. E vorba de succesul întregului tratament...

— Dar oricum, dl. George...

Se încăpăţînează, fetiţa. Ce ochi de şcolăriţă amoroasă. Unde l-o fi întîlnit? Ce idee, să-l vadă nebun...

Idol. Aşa sînt toate, se pierd după excentricităţi. Va zvoni întreg oraşul: Eu l-am văzut pe Cesare, pe eroul nebun, pe geniul orb, etcetera. Dacă aş avea voinţă: Marş! fetiţo... Dar dl. George, interminabilul dl. George. Şi cum mă priveşte... E geloasă?

— Cînd l-aţi cunoscut?... Dar de ce nu vă aşezaţi?

— Mulţumesc. Suntem prieteni buni... Oh! da... L-am întîlnit la plajă, dar îl cunoşteam de mult, din ziare...

Cum minte...

Un domn interesant, urît şi sugestiv, oarecum misterios, oarecum sarcastic. Întîlnirea lor neaşteptată şi capitularea. Tînărul îşi freca obrazul stîng, parcă s-ar fi sfiit să-şi mărturisească încurcătura.

Îl căutaţi pe Cesare, nu? Cum de ştia... Şi el încercase să-l vadă. Vechi prieteni. *Trebuie* să-l vadă, dar direcţia sanatoriului e atît de strictă... Ei au inventat mitul nebuniei lui Cesare, ca să-l izoleze. Bietul băiat, bietul băiat... Tînărul o conduce spre grădină. Mă încred în d-stră, duduie... Aşa de curînd?... Un mister; desigur că un mister leagă pe tînărul urît de nefericitul Cesare. O străbat îndoieli şi speranţe. Ceva ascuns se va întîmpla. Ceva ciudat, despre care vor scrie iar ziarele. Să mă încred, duduie?... De unde ştie că voi face, întocmai, ceea ce vrea el? că îl voi asculta? Sugestie, poate capriciu — dar fac, fac... Tînărul îi încredinţează plicul. Aici sînt însemnările mele, fapte pe care el nu le cunoaşte, dezlegarea enigmei care îl macină. Cîte cuvinte mari, şi ce retorism înflorit cu mister... Ceva îi leagă, pe ei doi. Să îl ajut, să nu îl ajut?... La urma urmelor, am bilet de la dl. George. Îl voi vedea pe Cesare. Şi numai atît am de spus: aici sînt însemnările unui martor de la incendiu. Martor. Cine ar putea fi? Cine sînteţi?...

— ...îl cunoşteam de mult, din ziare, de la un prieten...

— Aşadar...

— Îl pot vedea, nu?

Oh! impacienta... Ce va spune medicul? Medicul repeta: linişte, solitudine, demenţa întîi şi apoi tratamentul orbirii. Ce importanţă pot avea doi ochi, cînd creierul

e zdruncinat și noaptea e înlăuntru? Martiri; oh! noi doi sîntem martiri, medicul și cu mine. Cîtă dragoste, cît devotament...

— Cu cît devotament și dragoste îl îngrijim noi aici, iar medicul întîmpină atîtea greutăți... Ce voia tipul? Negreșit, însemnările i le voi da.

— Numai să-l văd... Nu-l voi obosi de loc.

Înțeleg atît de bine...

Să-i dau hîrtiile ei? Ea le va citi, dar trebuie să i le citească lui. Pe marginea patului — camera e albă, cretă, săruri — ea va citi și Cesare... Iar ce scrie el pe patruzeci de pagini? Plicul e greu, e mai de grabă un manuscris.

— Mai e ceva... Un prieten al său mi-a încredințat hîrtiile acestea. Veți avea bunătatea să le citiți lui Cesare...

Ce idee, comisionul... Bietul Cesare, nebun... Admiratoare cu scrisori voluminoase...

— Dar, duduie, lucrul e peste putință, peste putință...

— Le veți citi mai tîrziu. Prietenul său...

— ?

— Nu știu cum îl cheamă, dar i-a fost prieten intim...

Cum mint, cît de mincinoasă sînt... Dar nu mă prinde O privesc în ochi, iată că o privesc în ochi. Vezi ceva?

— Și a scris aici *adevărata* poveste a incendiului...

— Care incendiu?

Se preface că a uitat... Se preface fără rost și fără eleganță.

— Un moment, te rog... Mă cheamă medicul...

Oh! da! da! da!... Oh! da! da!... o cheamă medicul, o cheamă medicul...

Maura se ridică de pe canapea îndată ce s-a închis ușa înapoia d-rei Marta. Singură. Cabinetul e salon, dar lumina bate din plin și revistele medicale capătă o frivolitate pariziană. Mă sufoc, mă sufoc!, rîde ea. Dar nu va dura mult timp. Îl văd, *bonjour, bonsoir, et fillons Nanette!*... Nu e o femeie aici, nu e o mînă delicată, să așeze vazele așa, să întoarcă turnanta așa, să evacueze

insipidul bust al... al domniei sale... domnului... oh! oh! e fondatorul azilului...

Apucă un coupe-papier şi-şi scarpină ceafa, apoi îl petrecu prin păr, mîngîietor. Ce zi e azi? Patru zile de cînd mi-am spălat părul, şi e atîta praf, atîta praf... Se trînteşte pe canapea, visătoare. Tipul e interesant, dar pozează. De ce atîta mister? Ştie? nu ştie? — desigur că nu ştie nimic asupra incendiului. Nu poate fi profesorul, căci nu are barbă, iar Manoil în orice caz nu e, pentru că nu arată deloc satanic. Diavolul! Ada, Ada... A murit... Ada în odaia cu flori, şi fratele la Paris... Plîngea; poate a plîns, singura, sincer moartea Adei. Pe atunci era şcolăriţă, cu şorţ bleu şi părul scurt, prietena mică a minunatei Ada. O iubea, îi scria scrisori şi conversaţii în „Jurnal". Belle-soeur, belle-soeur. Fratele la Paris, logodiţi. Ce fericită aş fi putut fi, cu Ada lîngă mine. Sourri, de ce m-o fi poreclit sourri? Şi a murit... De la pension, alerga pe străzi, cu vîlvătaia în obraji, sub pleoape: moare Ada! Nu au lăsat-o înăuntru. Iar după ce a început că ţipe, au luat-o în braţe — halatele lor albe îmbîcsite în tincturi — şi de atunci n-a mai văzut faţa Adei. A aflat totul, după, de la colege, din ziare. Îl numea satir, criminal, îl căuta pretutindeni, să-l ucidă, să-l ucidă...

Apoi... Pagina din „Jurnal" îndoliată cu tuş. Ultimele violete presate...

Dar duduia întîrzie prea mult cu incoruptibilul medic. Vazele fără flori, şi atîtea flori în grădină. Faţa tipului nu e prea regulată. Prietenul lui; Cesare are atîţia prieteni... Şi plicul cu sigiliu misterios... Unii oameni au ceva, ceva, întipărit pe faţă. Antipatici, urîţi, dar plac, plac... Îi fugeau ochii în lături, dar nu a fost timid. Cînd m-a privit, o dată, o singură dată... Să mă încred? Formula. Fiecare îşi are formula lui. Dar în definitiv, ce voia tipul?

Cîntăreşte plicul în mîini.

C'est trop, mademoiselle Martha! Îi accentuează numele în franţuzeşte, amuzată. Se ridică de pe fotoliu şi priveşte pe fereastră. Nu se aude nici un zgomot. Pustiu, sanatoriu.

Aude pași pe coridor și se precipita, palpitînd, în fotoliu. Cuminte, Mauro. Fă-ți datoria, Mauro...

Medicul deschide ușa, lăsînd să intre pe Cesare la brațul d-rei Marta. Ochelari negri, fața mai suptă, mai palidă — și fruntea mată cu aceleași tîmple cărunte. Doamne, cum a îmbătrînit... E nebun?

— Excepție, adică insubordonare, spuse medicul zeflemist. Nu, domnișoară, pe celălalt fotoliu, departe de lumină. Așa... Așază-te, Cesare.

Cît pare de indiferent... Bietul bâiat, bietul băiat. Invalid, și o imbecilă senilă cu aere protectoare...

— Îi pot vorbi, doctore?

— Recunoști glasul, Cesare?

Medicul întrebă, barînd cu degetul efuziunea vizitatoarei.

— E domniașara Maura, e ori nu e?

— Bravo, Cesare!

Tîmpitul; complimente de circ. Și el crede că sînt nebun. Ei și?

Pacientul zîmbește, cu aceeași indiferență placidă răcită pe față.

A zîmbit! Nu e nebun, mă recunoaște. Dumnezeule!... Vrea să vorbească, dar degetul medicului o oprește iarăși.

D-ra Marta asistă plictisită.

— Îți amintești în ce timp ai cunoscut-o pe domnișoara, Cesare?, întrebă strategic medicul.

Desigur că mă privesc toți și doctorul ia note, pentru tratament. Nimeni nu mă crede zdravăn. Ei și?... Zîmbește iarăși?

Nu-și amintește! cugetă victorios medicul.

— Se poate să mă fi uitat, Cesare?! se precipită Maura, ignorînd semnele medicului.

— La ce bun, domnișoară? Îmi amintesc perfect toate, *toate,* dar domnii cred contrariul. La ce bun?...

— Nu te tulbura, Cesare!, intervine d-ra Marta.

Mania persecuției? Se agravează, se agravează. Specie rară. Caz interesant.

— E inutil! *E i-nu-til!* ...

— Cesare, sînt sigură că tu n-ai nimic! sînt sigură că ești sănătos...

— Domnișoară!, se enervă medicul, ridicîndu-se.

— Oh! sînteţi sigură? sigură?, rîse Cesare, amuzat pentru întîia oară în zilele de captivitate.

Se sperie, duduia! Avea ochi frumoşi, şi cocheta. Pe atunci...

Maura palpită iarăşi, îmbujorată. Să-i dau plicul acum? Niciodată n-au să mă mai primească. Acum, acum...

— E bine să ne retragem, Cesare.

Să-l pălmuiesc! E aşezat lîngă birou. Să-l pălmuiesc şi să mă dea afară. Nebun inofensiv... Ce au să-mi facă? Puţin curaj, puţin curaj, doi trei pumni, ţipete... Au să înceteze muzica la etaj şi în celulă n-are să mă tulbure nimeni. Ce-mi pasă?

— Dar nu i-am spus de ce-am venit, imploră Maura.

— Un comision, zîmbi răutăcios d-ra Marta.

— Absolut interzis, duduie, absolut interzis! Noi avem regim şi reguli, reguli absolute! se impacientă medicul.

— Oh! fără zgomot, fără zgomot, d-le doctor!, se înăspri Cesare.

— Cesare!

— La urma urmelor, *m-am plictisit!* mă'nţelegi?

Spune, spune mai mult! Spune că toţi sînt dobitoci şi laşi. Primarul a fost întîi, medicii şi medicamentele... Spune mai mult!

— Dacă credeţi că sînt nebun, închideţi-mă!

Catastrofă. Ce imprudent, ce imprudent am fost să ascult pe domnişoara. Dar dl. George plăteşte. Dl. George aduce banii, luni. Dl. George, dl. George... Bietul băiat e mai rău decît credeam, e pierdut, e violent...

— Vai, Cesare!

— Vorbeşte, domnişoară... Ce comision?

Aşa, aşa? Dacă mă pot purta aşa tot timpul, au să-mi dea drumul. Ce vor? ce vor?

— Un domn care te cunoaşte mi-a dat plicul acesta...

Medicul priveşte perplex, fără voinţă, fără iniţiativă. Nu intervine. Maura vorbeşte firesc şi categoric. D-ra Maura surîde indiferent.

— Un domn care ţi-e prieten. Memoriile lui sau ale altuia, nu ştiu. Dar sînt însemnări veridice asupra incendiului...

— Domnişoară!
— Spune, Mauro!
— ... toată povestea, *adevărată,* asupra ...
— E Manoil!
— Nu, Cesare ... Nu putea fi el.
— El singur ştie, el e. Dă-mi scrisoarea.
— Nu e o scrisoare, Cesare.
— Citeşte-o.
— Ce faci, domnişoară? Aici e sanatoriu!
— Citeşte, *am spus!*
— Îţi va citi d-ra Marta.
— Dă-mi mie plicul. E de la Manoil, ştiu. Numai el cunoaşte. El îmi va spune ...

Manoil, Manoil? Acelaşi ... E absurd. E absurd! Visează. Ada!

— E de la Manoil, repet!

Ada! ... Şi el e nebun. Bietul băiat, şi el e nebun.

— Sînt treizeci-patruzeci de pagini, Cesare.

Ţi le va citi d-şoara Marta ...

— E interzis, domnişoară, nu mă înţelegeţi?!
— Am sfîrşit, d-le doctor!
— Dă-mi scrisoarea, *mie!*

Răcneşte. O criză, desigur.

Soneria ţiuie. Medicul apasă pe buton, nervos, privind în lături. D-ra Marta se pierde. Cesare se apropie, bîjbîind, de birou.

Dumnezeule, ce va face? Ce-am făcut, Ce-am făcut! ...

— Dă-mi scrisoarea. E ...

Soneria răsună strident pe coridoare.

— E de la Manoil, ştiu ...
— Nu, Cesare, nu ... Manoil e un criminal, a ucis pe Ada, îl cunosc, nu e de la el ...
— Citeşte repede ... Mauro!

Soneria răsună de doisprezece ani. Doisprezece ani o sonerie metalică într-un coridor alb, lung, tunel de teracotă. Vuiesc şinele. Interzis să priviţi pe fereastră, domnişoară, e tunel. Cît timp va ţine, Dumnezeule! Drumul ăsta nu se mai sfîrşeşte. Şi dacă un alt tren ... Soneria, doctore, mă înnebuneşte ...

— Te rog, te rog ...

Cesare se împleticește, dar ține strîns cu pumnii speteaza fotoliului.

— Au să mă închidă, Maura!

— Cesare!

— Au să mă închidă în beci... Nu ți-e milă? Nu ți-e milă? Nu ți-e...? Citește!

Incendiu. Melania, goală. El știe, numai el. El cunoaște totul. Să-l ucid, dar după ce-mi va spune. Melania!... Începe să plîngă, dar lacrimile nu i se văd. D-ra Marta se apropie să îi ia brațul. Maura e încremenită la capătul canapelei. Două vaze cu flori, numai două vaze. Sînt atîtea flori în grădină...

Soneria s-a oprit. Pauză.

— Vei citi pe urmă, Cesare. Îți va citi d-ra Marta. (Repede, plicul — domnișoară Marta).

— *I l-am dat,* Cesare, să nu crezi că nu i l-am dat. Se retrage spre ușă.

— Cesare, plicul e cu **d-ra Marta.**

— Citește d-ta!, de ce nu vrei să citești?

Ce-am făcut eu? Ce aveți cu mine, toți? Ce aveți cu mine?...

E nebun inofensiv.

Se deschid două uși. Maura fuge. Două vaze, și turnanta... Bărbați în halate albe. Unii oameni au ceva, ceva întipărit pe față... Cesare nu se zbate.

E nebun inofensiv. Medicul își șterge fruntea. D-ra Marta plînge cu batista la gură.

— Porțile!

— Dar nu-l închideți, pentru Dumnezeu!

— Lasă pe Dumnezeu, domnișoară. Nu vezi ce face? De unde o fi venit, nefericita? Ce plic ciudat... O fi de la Manoil? De ce-a venit, Dumnezeule, de ce?...

— Porțile, am spus!

XV.

BUDOAR

O testea de hîrtie albă a fost tăiată în sferturi, corect, fără margini pufoase. Foile sînt păstrate în sertarul încuiat, în cartonul unui album. Domnișoara Marta și-a reluat obiceiul însemnărilor intime. Intime — voluptate narcisiacă, oglinzi. Perversă dăruire unui amant absurd, asexuat, alb. Foile — absolut mat, protoplasmă. Cerul, nimicnicie cristalină. Pe foi și pe cer se pot cresta fantoșe, însuflețite de capricii sau de oboseală.

Au diable! 19 august, azi e 19 august. Domnișoara ridică ochii și o întîmpină cartoane luminate de un soare ce apune undeva spre stînga, înapoia perdelei, înapoia casei consilierului. O lumină ciudată pe acele aripi înalte, cu totul și cu totul de cărămidă. Iar un alt carton, mai modest, cuprinde firele de telegraf cu un zmeu axifiat și semnalele ramurilor de castani. Demnitatea d-rei Marta, surprinsă vag pe nedefinitul cerului. Chemare la ordine. Un clopoțel nevăzut, și d-ra își reazemă coatele de mescioară. Creionul caligrafiază: „19 august". Apoi subliniază.

Să încep cu Cesare? N-am scris de trei zile; și tot ce am aflat... Trebuie să fiu sinceră; scriu numai impresii imediate, nu pictez, nu amestec culori. Și în nici un caz nu voi scrie sintetic, retrospectiv. Sînt incapabilă să fiu sinceră dacă încerc cordonări și judecăți de valoare. Și totuși, impresiile fugitive, înșelătoare, cît adevăr pot cuprinde?...

Dilema își pierde savoarea caustică de îndată ce domnișoara își reazemă capul de speteaza fotoliului. Dile-

ma e veche, şi istoria ei a înghiţit o bună parte din caietele anterioare. Dar acum nu o mai tulbură. Se apleacă iar pe mescioară şi ridică atentă creionul. „Dimineaţa, nimic important. Scrisoarea lui George o aşteptam, iar conţinutul îl anticipasem" ... Paşii care au urcat scările. A sărit înfrigurată, cînd poştaşul s-a descoperit (ciocănitul politicos şi răsuflarea astmatică). „Pe sub uşă, Marin!" Aşa de curînd, o a treia scrisoare... A rupt marginea de sus a plicului, palpitînd. Şi citind cu răsuflarea tăiată primele rînduri, se oprea la fiecare minut, odihnindu-se. Cît de nobil, de bun, de uman, George, cu revelaţiile terifiante ale primei scrisori. Şi l-a închipuit, în aceeaşi cameră din Vila Lucia, scriind nelinştit şi exagerat, ca orcine e incapabil să-şi poarte singur povara. Confesiune, de ce nu? George, s-a schimbat şi el. Iar soţia s-a reîntors în Capitală, şi chiar dacă ar fi rămas alături de el, cît l-ar fi putut ajuta? Ea nu-l înţelege, o soţie nu poate înţelege. Nu poate păstra, chiar dacă ar avea-o, subtilitatea, elasticitatea, intuiţia pentru celălalt. Îl vede mereu, îl vede din ce în ce mai indistinct, tocmai pentru că se apropie prea mult. Şi toate dezamăgirile, şocurile repetate, negîndite, ale prieteniei cu Cesare. De cînd Cesare a fost închis...

...În acelaşi salon, şi s-ar fi spus că dimineaţa era aceeaşi. Numai ea, Marta, arăta altfel, cu totul altfel ca mai înainte. Poate plînsese, căci ochii se deschideau mai trişti, mai blînzi. Şi totuşi, o indistinctă siguranţă pe faţa ei, trădînd hotărîrea. Astfel aştepta, cu privirile pe mare — instinctul ei de a se alia instantaneu cu o dimensiune cosmică, vastă şi azurie.

„Da ce s-a întîmplat, pentru Dumnezeu?"

„Au trebuit să-l închidă, v-am spus..."

„Cine a prescris?"

„Medicul. Pînă ce nu era prea tîrziu..."

Dialogul e viu în memoria domnişoarei, deşi spaima şi disperarea de atunci s-au irosit. Faţa d-lui George o vede, palidă, nervoasă, cînd se repede să-i apuce mîna. A întrebat-o de nenumărate ori dacă e adevărat. Fireşte. Cît de calm răspunde aici, în faţa lui. Cît de mincinos mă port cu el, lăsîndu-l să înţeleagă că m-am purtat la fel în celula lui Cesare...

În camera de sus, cineva, mai blînd, aproape de concediu, un nebun inofensiv amintindu-și fraze de marşuri şi romanțe, degete sfioase pe un pian perfect. Dar Cesare era de acum jos, în infern, singur în celulă pentru cîteva zile. Așa a spus medicul; numai pentru un scurt răstimp, pentru un foarte scurt răstimp. Vorbește, vorbeşte calm şi hotărît, și deși dl. George cunoaşte toate acestea, o întrebă neîndurat. Dar v-am spus tot, e reținut în celulă pînă ce va fi examinat din nou...

„Dar nu e absurd? nu e sălbatic? Vor izbuti să-l înnebunească, în cele din urmă vor izbuti..."

„Cine poate spune?" reflectează absent d-ra.

„Cum arată, *acum?*" întrebă dl George cu un glas ciudat, ciudat.

„N-aş putea spune... n-aş putea spune, precis."

„D-ta crezi...?!"

Știu ce vrei să spui, George, oh! te ghicesc perfect, *vieux renard*. Dacă e nebun, nu? Dacă va rămîne pentru totdeauna imobilizat într-o carceră, în ospiciu, și d-ta...

Cît de stupid s-a înșelat... George, el trăia numai ca să vadă contrariul, să-l vadă pe Cesare vindecat. I-a spus-o în minutul următor, și de atunci nu s-a mai înșelat, niciodată. Era atît de clar, atît de clar că George se temea de nebunia lui Cesare mai mult decît se temuse de moartea lui. Să viețuiască alături de martorul... Inexact, termenul e inexact. Ce-ar putea mărturisi? Mai rău, mult mai rău decît un martor. Muțenie, și totuși expresia dramei. Cuvîntul sună rău, chiar mental. Dar o dramă a existat desigur între Cesare și George, după cum ea a existat între Cesare şi Manoil, Cesare și Melania...

Domnișoara se scutură. Numele prietenei o indignează şi o îmbolnăvește. *Aceasta* nu a spus d-lui George. Cîte alte lucruri a ascuns d-lui George. Oh! n-ar fi putut spune, în nici un caz n-ar fi putut spune *lui*, care o întreba năuc dacă primește o sută de mii pentru Cesare, Cesare, Cesare... O sută de mii și nimeni nu va şti nimic.

„Acum e prea tîrziu, domnule George."

„Dar eu ce mă fac, *eu*?, a răcnit."

Așadar, așadar un caz de conștiință soluționat băneşte, înțelegea d-ra Marta, năpădită de strălucirea dimineții în

salonul fără oglinzi. Dar se înșelase și de data aceasta, știe acum precis că se înșelase în acel ceas. Nu erau o sută de mii, nici o sută de sute de mii, ceea ce voia dl George să dăruiască. Căci dl. George vorbea, oarecum teatral pentru sensibilitatea ei rafinată.

„Vreau să fiu liber, d-ta nu înțelegi? Vreau să zvîrl de pe umeri povara aceasta, prietenia aceasta, umanitatea ascunsă în tovărășia lui, cum vrei s-o numești! Vreau să mă dezleg, nu înțelegi? Sînt nebun, vei crede, dar mă sufoc, mă gîndesc întotdeauna la el, și el e cîteodată Cesare, cîteodată o dihanie impresională, o nălucă, ceva care mi-e străin și mă apasă, mă leagă, mă farmecă.

Domnișoara îl privește cu ochii încîntării. Dl George își lărgește gulerul cu degetele, congestionat și nervos, din ce în ce mai nervos.

„Sînt obsedat de el, de *el*. Pentru că ți-am spus atîtea, îți pot spune mai mult. A început să-mi fie teamă de mine. Dacă . . ."

Doamne, privirile d-lui George. Ce-ar vrea să spună?

„. . dacă e *adevărat* cu el, va fi și cu mine . . ." Domnișoara îl privește înghețat. După aceea s-a mustrat că nu a găsit nici un cuvînt de împuternicire și mîngîiere, nici un cuvînt. Dar nu putea vorbi. Nu înțelege nimic. Înțelege, poate, dar nu aprobă. O înțelegere detașată, ca un chirurg ce înțelege operația, dar nu o simte. Mai mult, mai mult. Asemenea unui om care vede și recunoaște ceva cu ochii, dar nu-și amintește, nu poate să-și amintească, ci stă paralizat, izolat, cu o prăpastie între ochi și suflet, știind că dacă ar cuteza să o sară, s-ar prăvăli. Nu cutează să închidă ochii, și nu poate să înțeleagă.

Dl George sfîrșește, pentru că trebuia să sfîrșească.

„Vreau să fiu liber, *eu însumi,* acum mă înțelegi, nu?"

Nu? Oh! da. Nu. Nu? . . . Da, oh! da. Da, da, da . . Încetează! . . .

Șocul de atunci îl simte iarăși, proaspăt, d-ra Marta Ar vrea să se răzvrătească împotriva puhoiului care o aduce, în fiecare zi, în fiecare seară, în amintirea acelorași ceasuri ale fugii sale. Dar e zadarnică cenzura. E fermecată de cele ce a văzut și a ascultat atunci. Toate s-au învolburat în acea zi. E fermecată de revelațiile

lui Cesare, pitite ochilor d-lui George care o întrebau, alături de glasul lui stingherit: de ce pleci? de ce trebuie să pleci tocmai acum, cînd eu?... În sfîrșit, trebuie să existe un motiv...

„Oh! el există, d-le George...“, mărturisi, încercînd să zîmbească.

„Și banii?“

Ar fi vrut să răspundă: „ce pot face?“ sau „acum e prea tîrziu, dl. George“ — dar n-a răspuns nimic; a săltat numai din umeri.

19 august. Nici un gînd prețios, nici o revelație inedită. August, cartoane în lumină și umbră, leit-motivul „Simfoniei nesfîrșite“ mai mult în suflet decît în rezonanță. A suferit și el, *pauvre* Schubert. Îi vede fața tînără, oarecum buhavă, cu ochelarii de nichel, biet pedagog de clase primare. Nici un gînd singular; și totuși, poate ar descoperi roiuri înapoia neliniștii și presimțirilor, care au izolat-o de memorie, au rupt-o din rutina lecturilor și reveriilor inevitabile amurgului.

Răsfoiește foile scrise săptămîna trecută. Ochii se culcă pe linii, vertiginos, privind cuvinte. I se par ridicule soliloquiile acestea în jargon, pe care, le scrisese fascinată, cîteodată cu o cursivitate amăgitoare și antrenantă, altădată lent, chinuitor, îmbătîndu-se de sentimentul ce biruie ariditatea, fulgerînd-o cu reflecții asupra arterei lui Proust și înălțînd-o cu amintirea dizgrațioasă a lui „Tristram Shandy“, care i se păruse totdeauna ilizibil și totuși genial... Ca să poată scrie, în asemenea ceasuri de sterilă siccitate[1], domnișoara chema ajutorul tuturor autorilor fără inspirație, muncitori blestemați care nasc în chinuri. Iar în loc să scrie ceea ce i se pogorîse inform dar viu înapoia frunții și a ochilor, alinia fraze cu cadență proustiană, căutînd ritm nou și agonizant, pe care îl savura ca pe un triumf al stilului asupra emoțiilor evazive. Încîntarea dura cîteva minute. Cînd sfîrșea paragraful, își îngăduia o recitire confortabilă. Deziluzia o întrista sincer încă o dată. Dar domnișoara nu rupea foile scrise. Adăuga numai: „Sînt incapabilă să exprim *tot* ce s-a petrecut în mine. Dar e de ajuns ce am scris pînă acum. De altfel, ca-

---

[1] Din latinește *siccitas*, simplitate a stilului, ariditate. (N.E.).

ietul nu e roman'. Desigur nu, își repeta d-ra Marta. De ce-ar fi un roman? Dar ar fi vrut mult să fie, să oglindească întru totul și întocmai toate zbaterile ei în plasa acelor fapte care au izolat-o pe neașteptate de lumea ei, de trecutul ei. Cîteodată, d-ra Marta dorea sincer şi pasionat să poată scrie, să poată scrie cel puţin cu facilitatea lui Manoil. Conţinut ar avea destul. Caietul e saturat de evenimente, de nebuni, de sinucigași. O povară, cadavrele acestea pe care le socotise la început capricii, dar de care nu se mai putea deslipi, și pe care era osîndită să le poarte în memoria de toate ceasurile, macerîndu-i seninătatea, după cum crizele etice surpau, printr-un exces de conștiinciozitate, voluptăţile umaniste ale d-lui George. Toate și toate prin, sau poate pentru, drama lui Cesare. Aceasta începuse a înțelege de mult. A scris, a analizat și justificat asupra lor, asupra tuturor semnelor pe care le-a recunoscut în întîmplările verii. La sanatoriu, unde își adusese atîtea cărți. Se întrerupea, lăsa cartea pe rezemătoarea scaunului şi deschidea înfrigurată caietul cu foile neted tăiate. Un soi de inspirație era, o manie, o febră de a scrie, de a analiza, de a înțelege, de a se oglindi. Ar fi vrut să se aplece față în față cu ea însăși, căci se simțea aproape, aproape, dar nevăzută. Nevăzută, undeva în spatele sau înaintea ei, se afla Marta cea de totdeauna, a cărei prezență o ghicea, și voia s-o apuce, s-o încleşteze și apoi s-o copieze pe hîrtie ca să se poată reciti și regăsi de cîte ori ar fi nevoie. Se ghicea, în acele clipe, la un pas de adevăratul ei suflet, și atunci toate erau limpezi, limpezi şi nerefuzîndu-se scrutării. Numai să le privească, concentrat și instantaneu — ca să nu risipească farmecul — și toate se vor dezlega. Tainele lui Cesare, crizele d-lui George, păcatul Melaniei, nebunia lui Iacob, enigma lui Manoil, entuziasmele ei, Marta — toate se vor dezlega. Prezența aceea nevăzută și dătătoare de seamă, sufletul ei revelat global, gratuit, har nesperat.

Începea să scrie, rînduri indescifrabile care i se păreau aforisme inspirate, prevestiri sau dezlegări absolute. Creionul aluneca. Și, deodată, siccitate deprimantă, trezire pe un platou, deșert, inuman, solitudine alături de măști, încărcată de presimțiri care și-au pierdut fără mo-

tiv înțelesul și atîrnă mineral în toate ungherele conștiinței. Nimic, nu a mai rămas nimic din magnifica ei înțelegere, electrizare instantanee, acum inertă abatere. Încheie cu un rînd sau două: „de continuat“, ori: „înțeleg prea bine ce vreau să spun, dar sînt incapabilă să exprim precis‘. Inexact, mincinos; nu înțelege nimic, asta e. A pierdut deodată șirul luminos, iar revelațiile de o clipă nu lasă în urmă-le mistere, ci mixturi amorfe, fără sens, neinteresante, moarte.

21 iulie, 23 iulie. O pagină a rămas cu colțul de sus greșit presat. Degetele domnișoarei îl corectează, ochii se pleacă pe rînduri. „Dezamăgire, ca de obicei provocată de insipiditatea masculină. Am ajuns foarte, foarte pretențioasă. E vina mea? Toți autorii favoriți sînt bărbați. Noi n-am început, încă, a scrie. Și e mai bine. Altminteri, am crea o imagine superlativă în expectativa bărbaților și dezamăgirile lor ar întrece cu mult pe ale noastre. Așadar, eterna mea deziluzie; insipiditatea masculină. E ciudat cît de precis i-am înțeles pe ei, cîteodată stăpînii, cîteodată sclavii prietenelor mele frumoase. În sfîrșit, îi știu de mult. Nici unul nu rezistă, nici unul. Cei mai buni dintre ei, sînt sepii asimilatoare. Asimilează, iar cînd sînt încolțiți, stropesc cerneală. Cernelurile lor, *on y est compris*. Mă întreb întotdeauna de ce citesc, ei. Cărțile doar, sînt scrise și tipărite pentru noi"

Oh! nu, e vulgar, se dezgustă d-ra Marta. Și cîtă incoerență, cîtă anarhie... Întoarse pagina, și reciti întîiele rînduri. Insipiditatea masculină, aceasta voise să exprime. Își amintește perfect seara. Se întorcea din oraș, unde o întovărășise medicul cel tînăr în mașina sanatoriului. Medicul, ultimul ei entuziasm, antract între tragedia lui Cesare și interesul crescînd pentru tainele d-lui George. L-a descoperit și pe el, poleit și plat, comun, parvenit, cu o subtilitate emfatică, pe care o sublinia cu degetul, accentuînd. Relativismul valorilor, incognoscibilul, *ars longa vita brevis*, subconștientul, interpretarea viselor, *inferior-complex*, toate truismele universitare, parlamentare și diletante — aceasta era înapoia personalității lui pe care o crezuse kinetică și terapeutică. Se simțea ea însăși deprimată de golul lui, se oglindea și ea în inexistența lui. Sinceră, se dăruise

febrei autodisecției și confesiunilor. Voia să se încuie în cameră și să scrie. Nu putea plînge decît lovită de șocuri externe. Cînd durerea se ridica din adînc, simțea numai o nemăsurată părere de rău. Așa simțise în acea seară. Voia să-și spună cît de artificial viețuiește ea însăși, cît de mult minte față de ea, și de Cesare, și de dl George, și față de ceilalți. Pe Cesare nu-l mai înțelegea, și începea să nu o mai intereseze. Încercase să se intoxice de sacrificiu, de datorii, de renunțări — dar nu izbutise. Fără îndoială, nu o mai interesa. Dacă n-ar fi fost acei blestemați bani și insistența d-lui George... Cît de mult dorise să se întoarcă, să-și revadă școala și camera ei cu fereastra în curtea consilierului. Și în acea seară, dorurile acestea o deprimau mai mult, îi demonstrau futilitatea carierei ei de diletantă cu infinite valențe. Înțelegea că însăși regretele ei sînt mediocre, sînt incurabil și disperat de mediocre. Și însăși speranțele sau nostalgiile ei sînt livide, transparente, jalnice. Să se reîntoarcă în oraș, să se înhame datoriilor pedagogice, să încerce a ciopli sensibilitatea cîtorva duzini de adolescente vicioase și inepte. Să citească alte și alte cărți, să practice mental violuri asupra autorilor sau personajelor cu alură virilă și să se mulțumească apoi, alături de oricare altă solitară, cu același viciu nocturn, urmat de același dezgust și somn bestial pînă dimineața tîrziu... Aceasta e tot, aceasta va fi pînă la sfîrșitul vieții și tot ce va fi mai mult, va fi în sens negativ; probabil că va trebui să pună ochelari în cinci șase ani, iar peste zece ani va cumpăra toaleta de stradă în negru. Va fi bătrînă. Nu-i pare rău că va fi. Iar voluptățile trecute nu le regretă, căci n-au fost multe, și oricît le-ar fi înmulțit, la ce bun? Același și același lucru. Chiar la douăzeci de ani știa ce va fi. A mințit într-una, și s-a mințit. Era atît de tînără atunci și admira tot: Degas, Picasso, Strawinsy, Moore, Croce, le Coq, unii alături de alții, poeți și pictori și erudiți și filosofi și farseuri și muzicieni și donjuani. De cum a înțeles că e liberă, a început aventura și ucenicia acelei grandioase tehnici a voluptății, cum socotea ea. Eroul celei dintîi idile s-a căsătorit. Ei, și? Toți sînt ca el, cu sau fără matrimoniu. Cea dintîi noapte de dragoste, o singură expresie ar fi putut-o evoca,

şi aceea în englezeşte: *excruciating agony*, aceasta a fost. Donjuanul s-a dovedit navă purtată de propria-i grandilocvenţă, iar insinuările lui asupra tehnicei amoroase în care era maestru — farsă. N-a fost niciodată senzuală, acesta poate ar explica deziluziile; iar viciul îi restabilea, la început, echilibrul simţurilor. Dacă ar fi rămas la el. Regreta, cîteodată, că renunţase la plăcerile virginităţii ca să culeagă atît de incerte voluptăţi şi impronunţabile dureri; deziluzii, nebunii. Don Juanul său, satisfăcut de o cifră mai mult în registrul aventurilor galante, nu era întru nimic deosebit de cireada bărbaţilor întîlniţi la fiecare colţ în viaţă şi niciodată în cărţi. A avut-o înainte ca ea să-şi piardă seama de sine, acel intolerabil cerber care destramă farmece şi anulează toxine. Primele tremurări au îngheţat spasmodic de îndată ce l-a privit pe el, don Juan, brută mediocră şi egoistă, schimonosit de trudă şi plăcere, surd la durerea ei şi repede săturîndu-şi lăcomia. Pe acea vreme putea, încă, plînge mult în singurătate, şi a plîns mult îndată ce don Juan a găsit pretext s-o părăsească. Era de o luciditate sălbatică, inumană. Încerca să se convingă că plînge pierderea, puritatea, poate idealul.

Încerca să se acuze dogmatic, dar era atît de evident sugrumător, de evident că nu regretă nici puritatea nici dogma purităţii, ci plînge numai pentru că înţelesese că nu e nimic acolo unde imaginaţia ei populară de faluşi creease tropice de voluptăţi, că nu e nimic care să preţuiască încai jumătate din timpul risipit, şi demnitatea murdărită, şi onestitatea primejduită. Nimic, nimic, chiar după ce a schimbat primul amant şi s-a dăruit străinului care îi descoperise limitele perversităţii; luciditatea nu şi-a pierdut-o. Chiar cînd şampania şi mîngîierile excitante, şi toate ritualurile preliminare şi-au jucat rolul cu o indubitabilă perfecţiune, aceeaşi dezamăgire, aceeaşi înţelegere clară, terifiantă, a vacuităţii de dincolo.

Dincolo, adică genunele trupului ei, necunoscute, anarhice, capricioase — ca şi enigmele trupului celuilalt, pe care îl mîngîia, desigur, dar care nu o mai putea înşela, dovedindu-se şi el mască amăgitoare purtată de val. Atîta tot. Val sau o serie de valuri, mai mari sau

mai mici, dar niciodată primejdioase, niciodată ucigătoare. Nu s-a pierdut pe sine, iar de găsit, n-a găsit niciodată, nimic. Nimic. Pentru că nu era nimic acolo, n-a fost şi nu va fi niciodată. Cum ar putea fi, în carne, în simţuri? Oh! nu, nu erau nici morala, nici asceza, nici spiritualitatea care vorbeau. Era carnea ei, ea se recunoştea inutilă, nu pentru că se compara cu o valoare absolută, ci pur şi simplu pentru că nu se putea compara cu nimic, era ea însăşi un neant, care îi dezamăgea pe toţi şi care înlănţuia, totuşi, pe oricine. Un absurd absolut, inutil şi necauzat. Fără nici un sens. Aşa e. Domnişoara Marta înţelegea că nu trebuie să se revolte, dar se revolta după fiecare nouă aventură eşuată. De fiecare dată îşi spunea că poate el va fi *le chevalier sans peur et sans pudeur*. Dar *le chevalier* era acelaşi. Nu-i ura nici nu-i dispreţuia, pentru că nu erau ei vinovaţii. Probabil că alte femei sînt fericite, probabil. Mulţi din amanţii ei din Rusia şi Riviera ar fi făcut geloasă pe oricare doamnă senzuală şi liber-cugetătoare. Dar ea era altfel, din nefericire altfel...

De unde am plecat? *Mon Dieu,* cît de visătoare am ajuns. Acestea le-am gîndit atunci, şi nu le-am scris. M-am antrenat„ *spiritoso,* în polemici pe care nu le va citi nimeni, sau numai *la cousinne Bette*. Polemici cu sexul frumos, frumos desigur, deşi numit sexul tare printr-un sarcasm *mauvais gout...*

Zîmbea, jucîndu-se cu creionul şi privind tot mai absentă azuriul ce începea a păli. Se abandona de acum fără nici o rezistenţă, velocităţii memoriei. Nu o amuzau, desigur, filmele retrospective, pentru că ajungeau reci, livide. Dar nu avea nimic mai bun de făcut. Erau atîtea cărţi necitite, dar o plictiseau. De altfel, din ziua reîntoarcerii, se descoperea tot mai calmă în faţa avansurilor şi tentativelor volumelor. Orice începea, o dezgusta. Încercase romane de aventuri, dar nu se liberase încă de obsesia stilului, şi limbajul lor periferic o axfisiase. Nu citea decît gazetele. Ar fi fost fericită să-şi ucidă timpul la şcoală, dar vacanţa încă nu se sfîrşise. Conversaţiile şi vizitele o înspăimîntau aievea, pentru că întotdeauna se concentrau asupra Melaniei, Cesare şi celorlalţi. Aşadar, nu avea de ce să plîngă pierzîndu-şi timpul. Îl pierdea

cu o emfază rușinoasă, amintindu-și la fiecare zece minute că și-l pierde și incapabilă, totuși, să se hotărască pentru altceva.

20 iulie, 21 iulie... Desigur că ar fi putut scrie altfel în scara dezamăgirii. Sinceritatea aceea critică era un excelent prilej de a se înțelege, disecîndu-se. După cîteva ceasuri uitase iarăși, și se adîncea mediocru în lectură. Ce-ar fi putut face altceva? Desigur, cruzimea autoanalizei de atunci a pierit, odată cu acele ceasuri. De aceea e stupid ca cineva să ia hotărîri ireversibile în asemenea crize, filosofa domnișoara Marta. E absurd să te sinucizi. În ziua imediat următoare, el înțelege că e absurd, oricine ar fi el. Dar, oricum, ar fi fost interesant să scrie *atunci*, cele simțite și gîndite atunci. Era mult, mult mai multe decît cele ce-i treceau prin minte acum. Dezamăgirea sexuală nu fusese, de fapt, atît de esențială. Se resemnase lesne, rărindu-și tot mai mult aventurile, care începeau a o dezgusta chiar în gînd. Se mulțumea citind, tot mai mult, tot mai multe, iar pentru pasagerele ei tulburări carnale, cunoștea de acum nenumărate expediente, care nu o ambarasau, nici nu o primejduiau. De cînd se stabilise în oraș, profesoară cu averea cheltuită în călătorii, existența i se schimbase. Aventurile ei rămîneau aventuri filosofice, discuții și imnuri asupra riscului existenței; o filosofie nouă, elastică și eclectică, în care se puteau alătura multe contradicții și masca multe inconsistențe. Dar era o filosofie a ei, o apologie a diversului, instantaneului, emotivului, kineticului — în care se recunoștea mai întotdeauna și care, de altfel, era singura ei justificare. Dezamăgirile nu dispăreau, totuși. Ele erau, însă, de o altă natură, și antenele sensibilității și mentalității domnișoarei le înregistrau tot atît de exact. Ea suferea de acum dezamăgiri în personalități, după cum pînă acum suferise în persoane. Un profesor de muzică, artist genial; l-a descoperit satir. Nu, nu era morala — ci altceva, o decență instinctivă, ascunsă, care suferea înțelegînd că muzica nu e capabilă de transfigurare, cel puțin nu e capabilă să modifice, să purifice, să spiritualizeze. Atunci, la ce bun, dacă sfîrșitul e același, iremediabil același? La ce bun renunțarea, efortul de a se izola și de a transcende — dacă oricine,

mai curînd sau mai tîrziu, va trebui să se înroleze în aceeași cireadă?... Și alte, alte dezamăgiri. Dar ele nu o istoveau. Domnișoara Marta avea o surprinzătoare elasticitate și nici o cădere nu era decisivă. În cîteva săptămîni, relua munca la bibliotecă, fără nici un scop academic, ci pentru plăcerea lecturilor fără fund, pentru facilitatea cu care îi oboseau imaginația și satisfăceau miile sale de capricii cerebrale.

Cesare fusese, după carnavalul de creiere și sexe, o reconfortantă enigmă.

Oh! nu, e peste putință să mă înțeleg, *acum*, se oprește domnișoara, oprind creionul pe coperta caietului intim. Iarăși o dezamăgire? Mai mult, mai mult și mai nedefinit, o taină, mistică, acesta e — retorizează, ciudat de compusă, domnișoara Marta. Se oprește iarăși. Ascultă strada. Bicisnică. Numai castanii și amurgul pal viețuiesc sincer, pe de-a întregul în acest colț de provincie cu trecut cultural. I se par atît de insipide soliloquiile ei ca și conversațiile celor din împrejurimi, ca și dragostea lor și minciunile lor. Totul e insipid în acest 19 august. Domnișoara recitește ceea ce a scris cu un ceas mai înainte și zîmbește detașat. N-am nici o dispoziție pentru confidențe; astăzi, adaugă domnișoara după cîteva secunde.

Vrea să-și amintească ce s-a întîmplat exact cu o lună mai înainte; în 19 iulie, pe cînd se afla încă în sanatoriul de golf. Răsfoiește două trei pagini în urmă, căci caietul rămăsese deschis la data de 21, 22 iulie. Cîteva pagini sînt ocupate de 20 iulie, apoi 17 iulie, 15, 14, 11. La 19 iulie nu scrisese nimic. În acea zi nu simțise, nu gîndise și nu o bucurase nimic. Nimic. Exact ca și azi. Un adevărat 19 august. Perfect. Înainte și după — același lucru. Alături de Cesare sau despărțită pentru totdeauna de el, înmărmuritor de același lucru-În-măr-muritor...

Rîde singură. Apoi închide ochii și se reazămă de speteaza jețului. La 19 iulie n-a făcut nimic. Ce bine, ce bine...

...Cesare fusese cu totul altceva. Unic. El singur, duplicat în toate oglinzile închipuirii expectative ale domnișoarei. De data aceasta, nici o speranță carnală,

nici o naivitate idilică, ci o prietenie ciudată, dezinteresată. Cîteodată simțea că o chemare o îndeamnă, o chemare din afara și dinlăuntrul ei, o îndeamnă să se dea, nu trupește — pentru că nici ea, nici celălalt n-ar fi dorit-o — nici o dăruire platonică, sentimentală, ci un act integral, nou, cu desăvîrșire nou. Halucinații... zîmbește acum domnișoara, cînd își revede înfrigurările și ascensiunile pe o gamă de nădejdi dumnezeiesc de proaspete, de noi. Acum s-au năruit toate.

Oh! *s-au năruit,* pronunță domnișoara. Ascultă tremurînd. Pentru a doua oară vorbește singură, în această după amiază. Și a rîs singură de atîtea ori, în ultimul ceas... Ce-o fi cu mine?

Simțea pe atunci, un sentiment straniu, pe care zadarnic încerca să-l numească entuziasm și sacrificiu pentru prietenul cel mai bun. Zadarnic, pentru că de cîte ori lua nemijlocit cunoștință de el, o izbea bucuria, o bucurie stranie pentru că izvora tumultuos de cîte ori își amintea că s-a hotărît să se sacrifice, pentru totdeauna, lui Cesare. I se părea, în acele tăinuite momente de amețeală și încîntare, că și-a găsit de acum un rost, un sens pozitiv și real. Dăruire nemotivată, dezinteresată, globală — lui, lui. Și nu se simțea împuținată de această depersonalizare. Nu o chinuiau îndoieli asupra izbîndirii. Nu se întreba dacă el o va primi, sau dacă e rațional acest act. Nu simțea decît imboldul acela nelămurit de a renunța la tot, de a sări gardurile de fier, cercul fermecat care o înlănțuie de la naștere, de a se abandona acelei negrăite beatitudini de dăruire, necarnale și nespirituale, simplu salt înainte sau înapoia ei, oriunde, dar înafară de ea. Un magnetism, o taină — acea chemare nedeslușită pe care ea roșea chemînd-o dragoste, tocmai pentru că repetase acest cuvînt în toate sensurile lui și întotdeauna fusese cumplit de dezamăgită.

Ea presimțea, pe atunci, că nebunia care o străbate nu i s-a revelat numai ei, că poate a străbătut pe toți sau îi așteaptă. Înțelegea, deși neclar, amăgitor, că toți se zbat în cercurile lor, și simțea în preajmă-i duh teluric, surd, agonie de vis, truda tuturor de a rupe, de a sări — și simțea golul în jurul ei, îl ghicea în jurul tuturor, dar se temea să se întrebe unde vor cădea, ei toți, după ce

vor izbuti să se desprindă definitiv de închisorile lor transparente, urgisite, dar confortabile. Presimțea că încercarea ei dezamăgise pe alții, ca oricare încercare. Ghicea, cîteodată, că e nebunească, deasupra puterilor ei, cum e deasupra puterilor oricui. Dar credea orbește că ea singură va izbuti, acolo unde ceilalți au eșuat. Nu înțelegea ce înseamnă izbutirea, unde o va duce. Nu înțelegea, apoi iar înțelegea, apoi nu — ca întotdeauna. Ca întotdeauna.

... Cesare fusese cu totul altceva.

Vorbise ea de acum, sau cea dinainte? Nimeni. Zîmbește, numai zîmbește. Ar vrea să se prefacă, să se păcălească, să-și spună că zîmbește de toate stupiditățile și copilăriile ei. Ar vrea să se prefacă față de ea, mai ales față de ea însăși. Știe cît de străină e acea Marta, *ea însăși*. Cîteodată îi e teamă de ea. De cele mai multe ori, o uită. E meșteră în meșteșugul de a uita. Să reînceapă. Dar ce? El, un al doilea el, apoi un al treilea. Oricare e bun. Cinism?

Cesare, în orice caz, fusese...

Oh! ce refren absurd! Astfel a gîndit *înainte*.

Ce diferență între înainte și acum? 19 iulie = 19 august. Nulă, la ambele capete: Unde e diferența? Azi, ca și o lună mai înainte. Cînd s-a înșelat? Pentru că acum e alta, e schimbată, și înțelege că schimbarea *va rămîne*. De fapt, nu înțelege nimic, dar simte că ceva, ceva nelămurit...

Și cu toate acestea știe că mîine dimineață, sau poate chiar în noaptea aceasta, se va reîntoarce la binecunoscuta domnișoară Marta, cea de totdeauna. Reîntoarcere, încuiere cu cheia, pe dinlăuntru.

Cerc? oh! oh!, se scandalizează în zîmbete domnișoara. Expresia aceasta o obsedează și o amuză.

De unde i-o fi venit?

... E atît de ostenită, de împăcată, de golită, e atît de înfrîntă încît privește fericită cele dintîi stele, rezemîndu-se moale de spetează. O beatitudine animală, somnolentă. Ar vrea să spună „noapte bună“ cuiva, oricui — și apoi să adoarmă fericită că cineva o privește adormind. Dar nu adoarme. Privește atent, mustrîndu-se, rîndurile caietului intim. Parcă ar înțelege ceva. Se ridică pe ju-

mătate, aproape speriată, amintindu-şi. Îşi aminteşte, îşi aminteşte atîtea şi atîtea încît se cutremură. Dacă ar închide ochii, dacă i-ar închide numai o secundă, o singură secundă.

Şi totuşi îşi aminteşte. Căuta o zi. O singură zi. O căuta în arhivele ei, acolo unde se află orice, gînduri, dansuri, vorbe, mistere. Orice. Caută cu ochii avizi, dilataţi. Cît de ciudată i se pare setea aceasta pentru o himeră atît de evidentă şi totuşi impertinent de stăruitoare. Sete, febră. Caută cu alţi ochi, şi apoi cu alţi ochi, noi, alţii, alţii, 22 iulie, 21 iulie, 20, 18, 15, 14, 11... Nimic. Ştia că nu va fi nimic, dar poate ar fi putut fi... Dar nu e nimic.

Nimic în ziua de 19 iulie, cum nu va fi nici în... În oricare alta...

Cît de absurde sînt reveriile... Eu?

O briză seacă înviorează foile carnetului. Le strînge cu îngrijire. Ultima e aproape pe de-a întregul albă. Numai o linie, şi deasupra ei: 19 august. Domnişoara e atît de fericită, atît de fermecată. Zmulge foaia şi o ucide lent, în pumn, o regularizează crud, o condensează cu savoare. Apoi, deodată, fericirea subită piere cum s-a pogorît. Nu simte nimic. Nici încai nu-i pare rău. Aşteaptă. Nimic. Cald, dar tot nimic. Şi atunci, alene, zvîrle mototolul în curtea consilierului. Desigur că ar putea gîndi ceva interesant asupra castanilor, semnale pe cer; castanii care poate au văzut-o. Ar fi interesant să gîndească ceva asupra lor, să găsească un sens, un tîlc. Dar domnişoara e cu adevărat incapabilă să gîndească, ştie şi regretă aceasta, dar e cu desăvîrşire incapabilă.

Vacuitate, surzenie, rezemată orizontal pe jelţul cu spetezele atît de confortabile.

XVI.

CANDELE

Ea va face așa cum a rugat-o dl. George. Și pentru că trebuia să plece din sanatoriu, nu se teme de ineditul scenei, pe care o prevede furtunoasă sau deprimantă. Medicul, desigur, n-a rezistat insistențelor ei. Paznicul deschide ușa celulei ca pe cea a unui templu. Aceasta a fost impresia ei, pregnantă și stăruitoare. Eleusis, iar misterele o așteaptă. Voi trăi în el, voi trăi în Bacchus, veșnic, veșnic! Strigările coribanților...

Gîndirea o rupe vedenia lui Cesare. De cum, nici o îndoială, absolut niciuna. Ochii lui o privesc ca și cum ar vedea-o. Dar ei văd, poate, altceva, care îl bucură și îl sugrumă.

— Melania.

Aiurează. Își reamintește scena *de atunci*.

— Știu ce gîndești, mărturisește el zîmbind.

Dar ea nu-l poate privi, așa că nu observă zîmbetul.

— Îmi pare atît de rău, sincer îmi pare...

— Dar n-ai făcut nimic, vorbește ea.

— I-am convins, numai...

— Pe cine?

— Oh! Dumneata știi... I-am convins pe toți că locul meu e aici. Și toți sînt satisfăcuți. *Exeunt omnia*...

— Cesare!

El se încruntă. Ar vrea să se apropie, dacă ar ști precis unde se află domnișoara Marta. Dar șoptește.

— Acum îmi poți spune, sîntem singuri aici...

Domnișoara așteaptă, neînțelegînd.

— Îmi poți spune tot, căci el a scris tot, nelăsînd nimic în întuneric, știu...

Scena e, fără îndoială, în închipuire. Dacă n-ar fi în închipuire, cum să-și explice calmul și nepăsarea ei, în fața agoniei celuilalt? Poate gîndi orice, deși Cesare o întreabă un singur lucru, precis și esențial. Iată, gîndește acel interviu cu directoarea asupra festivalului de fine de an; și orice alt, orice. Manoil care a venit în oraș, așteptîndu-l pe Cesare. Dr. Weinrich, în cele din urmă internat, căruia un anonim generos îi plătește laptele, cornurile și ciocolata în ospiciu... Cît de fantastică e mintea, înspăimîntîndu-se pentru un nimic, înghețînd în situații neprimejdioase și torcînd, totuși, impertinentă și volubilă, în cele mai stranii împrejurări. Cît de calmă și absentă e acum, cînd a venit să-l vadă pentru cea din urmă oară pe Cesare, să-și ia rămas bun. Dialogul început i se pare fără rost, chiar stupid.

— N-am citit „memoriile“ lui, răspunde în cele din urmă.

Și e neașteptat de violentă strigarea lui Cesare. Paznicul va veni, desigur că e datoria lui să intervină și să oprească interviul dacă Cesare strigă. Siguranța aceasta o irită. Paznicul e atît de inoportun... Dar el nu vine. Pereții sînt groși, poate că el n-a auzit nimic.

— Așadar n-ai citit?

— Nu. Nu le-a citit nimeni...

— Unde sînt, acum?

— Nu știu. Poate le-a ars doctorul...

— Minți!

E nebun. Dar ghicește perfect. De ce n-ar minți? De ce să-i spună adevărul, *lui?*...

Dar Cesare se întristează iarăși, ajunge de nerecunoscut. Nu-l mai înțelege, e atît de bolnav, sau se preface atît de bine... O fac să roșească, implorările lui false și naive. Exagerează și el, și e atît de stîngaci cînd minte. E atît de fals tot ceea ce spune, asupra lui Manoil, și a Melaniei...

— Melania!...

Are pronunțare stranie, melodioasă, parcă ar rosti un cuvînt sacru. Dar totul sună atît de fals și încercările lui de a se purta normal, convențional, și de a arăta bine

dispus, nepăsător — sînt atît de jalnice. Un actor prost, naiv. De ce minte? Îi spune că vrea să afle toate cum s-au întîmplat, să le înțeleagă, să afle de ce s-au întîmplat, *astfel*...

— Nu ți se pare ciudat că s-au petrecut și s-au înlănțuit atîtea fapte curioase, foarte curioase...?

O întrebare stupidă. Ce să-i răspundă? E asemenea întrebărilor lui din bibliotecă, naive. Dar acum sînt mai jalnice, sînt false. Și n-au nici un motiv, absolut nici unul — repetă ea insistent, revoltată și dezgustată. De ce minte și joacă teatru atît de stupid?

El vorbește mereu, cu o volubilitate deplasată, trudindu-se să arate așa cum ea știe că nu e. Ciudat, nu pomenește nimic de orbire, nici de crizele lui, nici de viitor. Nu întreabă de dl George, nici nu insultă pe medic, așa cum a făcut de atîtea ori. Vorbește indiferent despre Manoil și Melania, pozînd că legătura lor îl interesează, fiind unica enigmă pe care e incapabil s-o dezlege singur. Deplînge pierderea memoriilor, reținut. Încearcă stratageme ca s-o surprindă contrazicîndu-se. Și joacă atît de prost, cu atîta emfază, încît domnișoara nu se poate reține să nu-l compătimească. Desigur, el însuși e conștient de neîndemînarea lui, căci îl observă cîteodată stingherit penibil, tăcînd. Cît s-a schimbat, acum. Și dezastrul lui nu o mai emoționează. I se pare mediocru, ca o mutilare în război. Gaze axfisiante, sau un srapnel — și invalid. Nimic tragic. Se întreabă unde e acel Cesare eroic, care i-a stăpînit de atîtea ori entuziasmele și insomnia. E atît de mediocru, de fals. E asemenea unei drame care se anunță tot mai magnifică act după act — și apoi se încheie plat, fără deznodămînt tragic, plat ca un fapt divers. Poate vor mai fi evenimente și amănunte, dar atenția spectatorilor s-a încordat prea mult și cînd ele se vor împlini, nu vor interesa pe nimeni.

Aceasta e drama lui Cesare. E atît de dezamăgită, atît de obosită. Se topesc prea multe în deprimarea ei, de aceea nu rezistă, nu încearcă să se scuture. Se lasă purtată, ascultînd declarațiile lui Cesare și privindu-l vag, fără tresăriri, aproape chiar fără regrete. Căci regretul

ei trece pe deasupra lui Cesare, e oarecum impersonal, ursit, firesc.

Se pregătea să-l întrerupă, ca să-i mărturisească, pierderea banilor şi toate cele ce-i şoptise dl George. Şi cît de furtunoasă a fost mărturisirea lui, bîlbîită, accentuată, apoi pe neaşteptate stinsă...

Ascultă strigătele şi tînguirile lui ca şi cum s-ar fi deşteptat în faţa unui om nou. E fermecată, fascinată. Şi cît de mult suferă, fără nici un motiv, suferă carnal, cu spasme în memorie şi pe creieri, invadată, suprimată hain de revelaţiile lui. Cum de nu a înţeles pînă acum muzica aceea a numelui, tonul straniu cu care pronunţase numele Melaniei... Cum ştia, cum ştia de bine, tot — şi toate minciunile de pînă acum cît au fost de inutile... Ce voiau să ascundă, să păstreze? Ce o o fi în întunericul lui? cît de mult şi cît de absurd o iubeşte pe ea, pe cealaltă... E mai mult decît durere, e mai mult decît orice. E nou, nou şi adevărat, şi adevărul e vechi, îl ştiuse de atîtea ori, dar niciodată nu fusese adevărat, ca acum, ci închipuire, spaimă sau ironie. Cealaltă, cealaltă. Atîta patimă şi nebunie în cel pe care îl socotise inuman, eroic... Nu gîndeşte nimic. Renunţă chiar de a mai înregistra suferinţa. Contemplă numai o adîncire inevitabilă, vertiginoasă — după care nu va mai supravieţui nimic. Un pustiu de coşmar, şi toate s-au împlinit prin taina ce o luminează acum neruşinat, stăruind, accentuînd. A rămas totul pustiu, fără nici o combustie, fără nici o strigare. Mai mult decît predarea lui, mai mult decît dezastru. Totul se îngroapă. Firesc. Ar fi putut înţelege totul, dacă ar fi acceptat că e nebun. Dar l-a socotit întotdeauna pe Cesare, erou, eroul ei. Iar nebunia în nici un caz nu putea fi nebunia de acum, cea adevărată, pasiunea...

El s-a oprit nemotivat. Dar ea continuă şi continuă aşa aşa cum ştie că gîndeşte el. Tăcerea l-a stînjenit numai pe el. Nu pe ea, Marta, nu pe ea. Pentru ea nu e tăcere, acolo în celulă — ci ropote de aplauze, herghelii de cai albi, striviri, detunături, năpastă. Cesare vorbeşte în-

tr-una, vorbirea lui se adeverește. Și e inutil ca un omuleț orb să încerce a-l explica, pe el, Cesare. Inutil să explice, inutil să vorbească. Tăcerea nu o apasă, pe ea.

* *
*

Scrisoarea lui George, obsesiile exagerate prin destăinuire. Oricine scrie, exagerează, minte, comprimă și dilată cu o nepăsare și impertinență criminală. Îl ghicește, îl vizualizează fără nici o greutate, despovărîndu-și ceea ce numește el păcat, osîndindu-se, lamentîndu-se. A ajuns naiv, George. Domnișoara Marta îl citește mișcată și pripit, dar la a doua lectură nu se poate stăpîni să nu zîmbească. Confesiunile lui sînt mișcătoare și penibile și George știe aceasta, o spune, îl doare, și continuă. Manie familiară d-rei Marta. O irită și o farmecă în același timp. Dar răspunsurile ei către dl George sînt evazive, așa cum sînt informațiile d-lui George asupra oricărui fapt care nu îl obsedează. În treacăt îi scrie că Cesare a părăsit sanatoriul, că locuiește acum undeva în oraș, cu Manoil. Faptul acesta, care a făcut pe d-ra Marta să pălească, e însemnat sumar ca un post-scriptum, după ce scrisese nenumărate pagini ca să explice de ce îi e teamă să-l întîlnească pe Cesare, deși știe că el nu îl poate vedea. În ultima scrisoare e mai amănunțit. Cesare nu e nebun, medicii au constatat aceasta. Și pentru că nimeni nu poate plăti sanatoriul, a fost lăsat liber. Dl. George a telefonat oferind o sumă de mii. Cineva a răspuns că suma e prea mare, că nu poate primi. Dl George a strigat că el nu poate da decît o sută de mii, pentru Cesare, pentru tratamentul lui Cesare. Dar glasul a spus că nu mai rămîne nimic de tratat; Cesare e vindecat pe deplin și e cu desăvîrșire orb. Nu mai poate fi reținut în sanatoriu, iar o sută de mii e prea mult. Dl George a trîntit receptorul...

Și din ascunzătoarea lui, scrie, încearcă să se lepede de un stîrv nevăzut, încearcă să se dezvinovățească ascuzîndu-se. Domnișoara Marta îl vede cu același tic și aceleași țigări de foi, mai neliniștit și neglijent, necitind ziarele, nevorbind cu nimeni, ascultînd numai monologul imaginației sale rătăcite. „E stranie capacitatea lui Cesare

de a rămîne suspendat între mai multe lumi deodată. El se refuză oricărui deznodămînt; nici nu orbește, nici nu înnebunește, nici nu se sinucide. Și totuși, tace. Deși e insultat și obidit, nu protestează, dar nu se resemnează. Îl ghicesc în permanentă resurecție, și totuși nu se descoperă niciodată. S-ar spune că așteaptă prezența unui alt actor, din urmă. Nu exagerez mărturisindu-ți că refuzul acesta de a se preda unui deznodămînt, oricare ar fi el, mă înspăimîntă. Mi-e frică de orice s-ar putea întîmpla. Și, totuși, așa prefera oricare sfîrșit febrei acesteia halucinante".

Fiecare cuvînt îl înțelege, d-ra Marta. A recitit scrisori, și toate sînt la fel. Obsesii, analize, fantasme — atît de neverosimile icoanei d-lui George. Dar el nu greșește; Cesare așteaptă; rezistența cu care se lipește de monotonie, o minunează. Un singur fapt ar fi putut rupe neutralitatea obosită a lui Cesare. Domnișoara Marta îl știe, dar e peste puterile ei să-l împărtășească. Așteaptă ca altcineva, mai nepăsător, sau întîmplarea, să-l descopere lui Cesare. Și de cînd a aflat că el e de acum liber, cu Manoil, d-ra Marta e contagiată de aceeași febră expectativă a d-lui George. Într-o zi sau alta, Cesare va afla, e fatal să afle. Nu știe ce va face atunci, dar fără îndoială că se va arăta, tainică schimbare la față, mistica sufletului său. Dar d-ra Marta nu are nici o putere. Nu intervine nici nu rezistă. Așteaptă, imobilizată într-o slăbiciune totală, abulică, asemenea d-lui George. Și nu nutrește nici o nădejde; pentru că, într-o zi, Cesare trebuie să afle...

. . . .

...Înțelege de ce el, Cesare, n-a voit să vadă, *atunci*. Era firesc, și numai păpușa incendiată n-a înțeles. Simte cum o pătrunde acea amețeală amară care o năpădește de cîte ori își dă seama de un fapt rămas pînă atunci în azuriul ipotezei sau al superstiției. Simte zvîcniri noi în sine, parcă ar voi să se rupă ceva. Și, totuși, nimic nu se rupe. Faptul se luminează tot mai plin, se apropie și o invadează. La început, o spaimă animală îi golește ființa, înghețînd-o și împăienjenindu-i ochii. Iar spaima lasă loc unei ciudate păreri de rău, nedefinite, infime, care i se pare la început atît de superficială încît ar putea o scu-

tura petrecîndu-și numai mîna pe frunte și pe creștet.

Și cu toate acestea, Melania nu înțelesese nimic, nimic. Dacă ar fi înțeles... Dar de unde știu? Ea se poate preface atît de măiestru, în genunile ei se ascund atîtea, mascate de frigiditate și biliomanie, măști împrumutate de la alții, ignorate chiar de ea, poate.

Vream să-l văd, să-l văd o singură dată!... Același lucru l-ai fi strigat oricine. Știe cît de greu apasă o recunoștință nemărturisită. Mulțumirile ajung acide dacă nu se comunică, aceasta știe d-ra M[illegible]ia. Așadar, ca să se despovăreze, ca să se elibereze de sacrificiul lui, îl chema Melania. Și celălalt, Cesare, *evident*... Evident, orice, orice. Îl aude strigînd, și recunoaște muzica numelui pronunțat de el. Îl pronunță stîngaci, timid, parcă s-ar sfii să nu-l audă Melania. Taine la ambele capete, un șir nemărginit de întîmplări și conversații, începute fără nici un rost, fără nici un înțeles, amenințînd să se încheie absurd, în întuneric, enigmatic.

În aceeași zi au năpădit-o toți, unul după altul au urcat nervos scările, ciocănitul lor grăbit îl aude încă în acustica revărsată din amintiri în cameră, și apoi îndărăt, în cutia minții. Directorul întîi, cu atîtea amănunte asupra necunoscutului care trimite d-rului Weinrich cornuri, lapte, ciocolată. Dar acestea n-au nici o importanță, desigur că nu au, recunoaște evaziv directorul, reîntorcîndu-se la povestirea morții.

„A agonizat prea mult, de aceea... În sfîrșit, un lucru ciudat, foarte ciudat..."

„Nu mi-l spuneți, d-le director?..."

„Desigur, desigur. Noi nu mai avem secrete... În sfîrșit, ea își pierduse complet, complet memoria ultimelor luni și trăia în fiecare zi, în fiecare ceas, *aceeași scenă, de la capăt,* fără să-și amintească aceasta, fără să știe că repetă *același și același lucru*... În sfîrșit, a fost penibil pentru toți... Nu mă înțelegeți? Se știe acum tot, și cînd ei au aflat vinovatul, a fost prea tîrziu, mult prea tîrziu. De altfel, ea a murit de acum..."

„Ce ciudat..."

Ea reflectează trist, banal. Însuși directorul e surprins de liniștea ei. Nu răspunde și nu întrerupe. Așteaptă,

fără nici un avans. Te minunezi, desigur, dar eu? d-le director...

Ea nu întreabă nimic. Şi totuşi el ştie acum multe, auzite de la cei ce-au asistat agonia. Ce-ar putea fi? Multe. Poate nu atît de multe, dar adînci, spurcate, nebuneşti. Ei şi?

„...Desigur, desigur d-le director...‘

„Ea începea *întotdeauna cu exclamaţia lui* Manoil„ după ce s-au închis în birou ei trei. Şi sfîrşea *întotdeauna* cu acelaşi nume: Cesare... O singură dată a spus mai mult: Cesare, să nu mă laşi! Să mă scapi pe mine întîi, Cesare, dragule!... Dar aceasta, cum v-am spus, o singură dată. Poate şi-a închipuit, căci a spus dragule...‘

„Poate...“

Toate cele ştiute de director, sînt adevărate. Printr-o minune, printr-un har, dl. director ştie acum tot, tot, şi nici urmă de îndoială. Iar ceea ce ştie ea, jumătate pe jumătate cu minciună, cu închipuiri. Un singur cuvînt, şi ea va şti adevărul adevărat.

„Oh! desigur, desigur d-le director... Vă mulţumesc atîta că v-aţi deranjat...‘

Dar n-a putut rămîne singură. Îndată a venit un al doilea. Acustica repetă ciocăniturile.

„Ştiţi? A murit Melania ...“

„Oh! da, a murit Melania“.

Se lovesc valuri valuri cubii aerieni ai încăperii.

A murit Melania.

„...ştiu...“

„Ştiţi?“

„Mi-a spus dl. director“.

„Oh! desigur“.

Dacă aş spune *tot* ce ştiu? Şi să închei: *De mortuis nihil*... Minunat, minunat! Să fac ceva, să scap, să strig ceva. Trebuie să fac ceva, teribil, monstruos. Şi am să le spun tot, *tot ce ştiu*. Cesare, în celulă, cele ce mi-a spus el, nimeni nu ştie, nici *ea* nu ştie. Şi dacă a murit? Pentru el, pentru el — *oricare* lucru e acelaşi, Melania lui e numai o frază, sunete.

De mortius nihil nisi bene! Perfect, perfect!
„A murit, Melania, știi?"
„Oh! a murit?"
„Oh! da, da, a murit Melania. . ."
Așadar, așadar. . .
Ascultă fermecată acustica încăperii. Și știe că ea va uita lesne, lesne, dar ceilalți nu vor uita. Oh! da, *ceilalți*. . .

XVII.

ISPITIRE

...Dacă am plecat la șase, acum trebuie să fie aproape opt. Cîteva minute după șase, pentru că semnalul de la uzină l-am auzit. Apoi Manoil a deschis ușa și s-a oprit: „O secundă, să iau țigările". Aștept. Așteptare, rezemîndu-se de peretele coridorului. Celălalt descuie un sertar greu cu zvonuri metalice. Cutii mari, de tablă, desigur. Fumezi prea mult... „Pedagogia și tăcerea sînt stigmatele tale, a răspuns celălalt, probabil zîmbind iritat, ca întotdeauna. Dar prefer pe cel din urmă, adaugă el. Așadar trebuie să tac, gîndește Cesare înseninîndu-se fără motiv. Celălalt vorbește într-una, dar s-ar spune că nici o limbă nu-l mulțumește în afară de latina colocvială și teologică, de care se folosește de cîte ori încearcă să demonstreze o absurditate logică. Cît de curioase sînt apucăturile lui, citind tratate culinare, vorbind latinește și păstrînd țigările în cutii scumpe, dar într-un sertar întotdeauna descuiat... Vino!; simte brațul prietenesc și aude bastonul numărînd treptele. La treapta nouă, cuiul care ține covorul de mușama a ruginit. Covorul se umflă, acolo. Oricine poate aluneca dacă așează talpa prea mult către marginea treptei... Unsprezece, douăsprezece... Acum e o lespede de piatră vînătă, (nu poate fi decît vînătă, o vede), doi pași dacă o atinge cu dreptul, doi pași și jumătate cu stîngul. Ușa o deschide Manoil, dar ar fi putut-o deschide tot atît de bine și el. A fost cald astăzi, bate vînt uscat dinspre dealuri, dar în grădină e răcoare, s-au stropit florile și trotuarul a fost spă-

lat. Eliza. I-am spus să-și interneze băiatul în spital, dacă are febră din mai. O febră care...

— Nu, e mai bine să umblăm pe jos...

Lui îi e rușine cu mine, aceasta e. De aceea oprește întotdeauna cel dintîi taxi, pentru că îi e teamă să nu-l vadă lumea cu un orb la braț, numărînd lespezile cu bastonul. Dar aș putea umbla tot atît de corect și fără ajutorul lui. Dacă i-aș spune...

Acum e aproape opt, vîntul s-a întors și bate dinspre mare. Valurile se întețesc, dar nu prea înalte. Numai spuma e mai tulbure, și straturile adînci se ridică la suprafață, pentru că algele miros mai puternic acum. Așa trebuie să fie. Miros mult mai puternic și mai proaspăt. Ele sînt smulse din straturi unde e aproape întotdeauna întuneric. Dar acum e întuneric peste tot.

— *Quod?*

El întoarce capul, dar nu răspunde.

— *Credo ut vos in malo humore estis*, vorbește răutăcios celălalt.

— *Sed istae inclinationes subjacent judicio rationis, cui obedit inferior appetitus...*

— *Si voluntas in omnibus sequatur ductum intellectus, destruitur libertas.*

— *Melius pereat libertas quam pereat...*

— *Quod?*

— *Omnia humana quibusque aliis...*

— Plagiat?, zîmbește celălalt.

— *Et vos?*

— *Ita et quae mei sunt, nemo cognovit, nisi tu...* Ha ha ha!... *nisi tu!...*

— Citezi greșit pe S-tul Pavel, observă Cesare calm.

— *Ubi sacrilegium est, ibi ego sum*, rîde nervos celălalt.

Tac amîndoi. Manoil e și el indispus astăzi. Desigur. Și nu dă semnalul întoarcerii, deși țigările sînt pe sfîrșite. Iar latineasca lui e sălbatică, astăzi. De cîte ori interpolează Noul Testament, e supărat, îl știu eu...

— Poți ghici cît e ceasul?

— Opt și cinci minute.

— Greșit. Opt și unsprezece. Ți-am spus mereu că trebuie să te antrenezi. Altminteri pierzi contactul cu realitatea, *amice*.

— Timpul nu e realitate, cască plictisit Cesare.

— Din ce în ce mai bine, din ce în ce mai bine. Gravitezi către un idealism de stînga, de extrema stîngă. Și singurul final justificat, e solipsismul. So-lip-sis-mul...

— Poate, încheie Cesare.

— *Non dubito, amice,* repetă Manoil, *non dubito*. Dar țigările acestea sînt atroce.

— Ți-am spus eu că fumezi prea mult.

— Ascultă Cesare, sfaturile tale *quomodo sint interpretanda, equidem me non intelligere confiteor...*

El nu ascultă. Capul îi e îndreptat spre mare; parcă ar asculta ceva, parcă s-ar trudi să vadă. Manoil suge țigarea pînă ce îl frige, apoi o zvîrle.

— *O esca vermium, O massa pulveris!*, scuipă el dezgustat.

Cesare nu-l ascultă, ci privește în întuneric, spre mare, spre viața aceea lichidă și nemărginită care îl cheamă, risipindu-se pe nisip, întinzînd brațe nevăzute ca să-l apuce, să-l surpe. E un farmec irezistibil rostogolirea aceasta de valuri, izolîndu-l și chemîndu-l, neobosite, neintimidate. Manoil poate declama cît va voi.

Acum e întuneric de-a binelea, opt și șaisprezece minute. Numai de n-ar pleca acum...

— Cred că nu ți-e foame, încă, îl cercetează Cesare.

— Te grăbești?

— Eu nu. Dar mă gîndeam că nu vom găsi mașină, la întoarcere...

— *Nu vom?...* Ha-ha-ha! Ha-ha-ha!...

— Pari foarte bine dispus, *acum*, observă Cesare.

— Oare? *Nunc?* Ha-ha-ha!... Rîdeam pentru că anticipezi un plural foarte incert, *foarte incert*, repet...

Cesare încearcă să întoarcă iarăși capul spre chemările lui, dar celălalt îi apucă brațul. El tremură, căci degetele i se înfig pe braț parcă ar fi căutat sprijin. Cesare îl privește deodată, uimit.

— *Amice*, astăzi se va întoarce acasă numai unul din noi, numai *unul*...

Nu înțelege. O umbră, una singură, pășind tăcut pe plaja cu tușe lunare, ea singură, îndreptîndu-se fără țintă înainte, iar în urmă umbra ei, și altele, umbrele umbrelor, cortegiu... Tremură.

— Ți-am spus ce știu de mult: că-ți sînt povară; ți-am repetat-o de atîtea ori...

Manoil îi lasă brațul, brusc și înfuriat. Celălalt așteaptă, tulburîndu-se. Ceea se va întîmpla, desigur. Simte răzvrătiri în adînc, de unde vin alge proaspete, rupte. Dar nu va fi furtună, ci numai rostogoliri de valuri. Numai ele se vor fugări spărgîndu-se și risipind pseudopode efemere pînă la capătul adăpostului unde se află ei doi. Și totuși...

— Cesare...

Eu sînt aici. De ce mă cheamă? Mă poate atinge cu brațul, mîna și-o poate așeza pe umărul meu, dar el strigă parcă aș fi departe.

— Ai ghicit, atunci, aproape tot, oh! *aproape* tot...

Cesare se neliniștește brusc, aproape se înspăimîntă: *Atunci;* el a știut de atunci toate cum s-au întîmplat, parcă un nor i s-ar fi ridicat de pe vederi îndată ce s-a întîlnit cu Manoil. Întrebări detunate, glasul lui. Și celălalt, cu tacticile sfărîmate, încercînd să-l irite, insinuîndu-i mistere și atrocități.

— ...fără a fi înțeles nimic, absolut nimic.

Melania...

Trupul ei e statuie, marmoră, pulpele îi sînt dezgolite și îl strînge, îl îmbrățișează, îl sufocă. Și apoi, în ploaie de foc; dragule, dragule... Vîrtej și îndată însenînare umedă, obosită. Dacă el ar afla, *acum?*...

— Melania...

Glasul din întuneric se apropie, și urechea lui ascultă înspăimîntată. Brațe îl îmbrîncesc din mulțime, fluierături și trenuri alergînd pe poduri cu totul și cu totul de oțel. Marș! Dar urechea e sclavă, sufletul lui e robit, el însuși e fascinat, intoxicat de otrava destăinuirii pe care celălalt o picură victorios, spunînd, spunînd. Acum, ceasul așteptat de ani. Pentru aflarea lui m-am născut. Ce-au *făcut* ei, ce-au făcut? Și ea cum de n-a strigat, și cum de s-au spus toate *lui,* stăpîn pe feciorія ei, stăpînul teroarei celui de al treilea, nepăsător de întuneric

şi izvor de foc nelegiuit? Pentru ceasul acesta am trăit, visul lui l-am recunoscut pretutindeni, lacătul lui, lacătul ei. Marş! Alţii îl îmbrîncesc, şi scenele se surpă dărîmate, valuri de praf se înalţă deasupra-le, zgomotele vin de undeva şi apoi pier. Podurile se cutremură şi se încovoaie, adieri elastice, la dreapta, mai mult spre dreapta, şi mai mult spre stînga. Trenul de oţel trece, podurile îşi echilibrează picioare de cauciuc, groase şi sferice. Melania e goală, cu desăvîrşire goală. Globul gros al lămpii o luminează virginal, dar celălalt şopteşte mai mult, *mai mult*. Tăcerea de atunci, cînd el a îmbrăţişat statuia, şi nici un muşchi n-a tresărit, nici ipocrită îmbujorare, umbră roză. Mîngîierea pietrei, piatră albă şi roz, fără taine, căci degetele cunosc tot, degete împreunate. Acesta e începutul ritului, rit victorios, al celuilalt, statuia însufleţită apoi zvîrlită înapoi, în balta de păcură, laolaltă cu ceilalţi — iar el înainte, înainte... Marş! marş! Vorbele lui se preling otrăvite, şi otrava nu e umiditatea buzelor pe care le ghiceşte livide şi îmbrobonate, ci văzduhul e otrăvit, e fiert în buruieni, aerul pe care îl înghite e otrăvit, ameţeli din adolescenţa bolnavă îl cuprind, dar nici o mînă nu se pogoară pe frunte, ci numai vorbe ce poartă năluci cu aripi ude, şi ele plutesc fantastic peste poduri cu picioarele lor groase bălăbănindu-se în pas de cauciuc, încercînd a trece apele, spre ea, cu totul şi cu totul goală, şi nici un ţipăt, nimic, o statuie, piatră, gheaţă, şi cu cît e mai îngheţată, cu atît farmecul se va închega, mînă de mort, cenuşă şi fir de aţă roşie legat de picioarele broaştei, dar nu acestea, ci farmec de sus, de dincolo, însufleţind o statuie de piatră şi numind-o Melania...

— Melania!...

Celălalt îi aude strigătul şi se ridică ager să-l sprijine. Nu mă atinge, nu mă atinge!... Ameţeli neştiute, greaţă de val, acum, cînd stă înfipt în nisip. Se leagănă. Apele l-au ţinut strîns atunci, nu l-au lăsat să cadă. Numai cînd au trecut de piept, au început a-l bate tîlhăreşte, şi greaţa de atunci o simte, îl încovoaie. Dar celălalt îl sprijină. Zadarnic s-ar împotrivi, braţul celuilalt îl poartă.

Nisipul e mai vîrtos, e umed

— Melania!

Apele îi bat pe amîndoi, apele se înfășoară de-a lungul pulpelor. Brațul îl lasă. Se va împletici.

— Melania!...

Strigătul lui îl înfioară. A fost el însuși, el a strigat, și totuși vedenie curată i-a trecut prin fața ochilor.

— De-acum mergi singur, Cesare! Eroic, *amice!* Drum bun!...

El ar vrea să se repeadă în ape, dar o putere ciudată îl dezmorțește.

— Melania!

— Mergi singur, înainte!

Și *atunci* tot așa a fost, el a fost alături și atunci. Tot ce-a făcut, celălalt a poruncit, întotdeauna a fost cu el, întotdeauna. Se întoarce spre mal, cu brațele pipăind întunericul. Celălalt îi strigă, îl îndeamnă.

— Ți-e frică, *amice!* Ți-e frică?...

Celălalt rîde, rîs de nebun. Apoi încurajări, urlete războinice. Sfîrșește totul, cu un singur salt, cu o singură cufundare. Mîntuiește-te Cesare, liberează-te Cesare!...

— Nu mi-e teamă! Dacă vrei, mă poți zvîrli, mă poți cufunda, ești mai tare.

— Crimă nu, *amice. Autoexterminare*, oh! da, autoexterminare!...

— Mă poți ucide, dacă vrei...

— Tu singur, Cesare!

— Melania!

Piciorul îi alunecă, și trupul îi cade lung, stîngaci în apă. Nisipul l-a stropit pe față, și mîinile anevoie le dezgroapă de pe fund. Dar se ridică și pipăie cu piciorul tremurînd malul. Celălalt strigă, îl îndeamnă. El înaintează. Plajă.

— Bestie lașă! îndrăgostit emasculat! proxenet... *Eu* am avut-o pe Melania, bestie, eu am rupt-o și *tu* o iubești. Laș!...

El se scutură, obosit, gol. Nălucа curată i-a trecut atunci prin priviri și el a văzut-o.

Celălalt se apropie iar, îl îmbrîncește. Trupul îi cade moale pe nisip, picioarele îi tremură. Primește loviturile nesimțitor. Picioarele celuilalt îl strivesc, tălpile lui

îi calcă mîinile, îi scrijelesc obrajii. Sîngele curge legănat pe sprîncene, dar nu-l simte. Nu simte nimic. Murmură numai: Melania...

— Melania? *Eu* am avut-o, știi bine că eu am avut-o...

— Dacă vrei, mă poți ucide. Haide, nu-mi pasă...

— Desigur, ți-e frică, *singur*... Altul te-a făcut, altul trebuie să te ucidă, întotdeauna altul, *altul*... Laș!

Loviturile au încetat, dar își simte trupul strivit, gol, bicisnic. Vorbele celuilalt le aude, dar nu-l supără. Ea n-a țipat, nu. Ea l-a primit, ea, în brațe de statuie. Și era un altul acolo, și nici el n-a spus nimic, nici el. Manoil poate face ce vrea, e tare. Dar nu-mi pasă. Să mă omoare, dacă vrea. Nu-mi pasă nimic, nimic.

El aude rîsul și se minunează. Poate e nebun, poate *celălalt* e nebun, și teroarea îl împietrește. Ascultă fără să înțeleagă. El rîde și-l insultă, dar Cesare ascultă numai rîsul. Apoi, fără veste, o detunătură și un scîncet. Eu, *eu* mor, eu, așa mor, așa mor toți oamenii, un glonț, nu-l simt, dar el e în mine, un glonț, oțel, plumb, undeva, în inimă, și mi se pare, dar nu e vis, ci mor, oamenii mor, odată, odată. Simte cum sîngele se golește, iar inima așteaptă, înghețată. Îi e teamă să-și miște mîinile. Mor, poate sînt deja mort. Dar inima îi bate iarăși, se pipăie nebun, înfierbîntat.

Celălalt nu vorbește nimic. Rîsul îl aude, dar nici un cuvînt. Apoi nici rîsul. Apoi îl aude iar. Vine de undeva, din minte, dar se pierde și-l reîntorc valurile.

Se înspăimîntă.

— Manoil!

El a fugit, după ce a încercat să-l ucidă, a fugit. E singur de acum. Încearcă să miște picioarele. Cîțiva pași tremurați, apoi se împiedică. Manoil e acolo, nemișcat, cald. Îl pipăie. Picături calde i se lipesc de palme, miros tare și cald, sînge, el știe că e sînge dar nu crede, ci îl strigă, îl îmbrățișează, Abel, fratele lui. Mîna întîlnește revolverul în pumn strîns. Îl smulge, și îl cheamă, pe el. Înțelege, acum înțelege tot. E singur de acum, pustiu. Știe că fără el nimicnicia îl surpă, fără Manoil. Poduri îl legau de el, și e mort. Toate înțelesurile vin prin el. Fără el e nimic, e nimic. Fluviu de înțelesuri îl înea-

că, îl poartă. Toate i se deschid, acum, toate le știe cum s-au petrecut, lacăte.

Se înalță, fără teamă, puternic, trist, cu degetele rășchirate pe revolver. Ridică mîna spre marea din întuneric, spre valurile care îl cheamă, și descarcă glonț după glonț, în ea, în întunericul ei. Abel! Gloanțele șuieră pe deasupra apelor și se sting. Abel!

El stă înfipt pe nisip, hotărît, și toate spaimele s-au risipit. Ape de aur, năluca de aur, curate, curate. Nici un duh necurat în preajmă-i. Nici o teamă, în fața lui, în marea vie din întuneric. Ultimul glonț se stinge departe, căzut.

El așteaptă, statornic, și nici un gînd nu-i tulbură seninătatea, nici o amintire nu întunecă prezența. E atît de singur, dar singurătatea lui nu-l apasă, și nici un duh nu se zbate în priviri. Privirile se aștern calme, întuneric pe întuneric.

Zgomotele se apropie, le recunoaște. Ei aduc lumini, desigur. Ei vin să-l prindă, desigur. Îl caută, îl strigă, urlă, bestii cu lumini. Îi recunoaște. Atunci purta pe brațe năluca albă, curată.

S-au apropiat și îi apucă brațele, îl dezarmează. Răcnetele mirate, îmbrînciri, apoi un glas, un singur glas, îl întreabă. El nu răspunde. L-au recunoscut, ceilalți, l-au recunoscut și îl trezesc.

— Cesare! Cesare!...

Ei știu tot. Îl cheamă neîncetat, deși e în mijlocul lor. Răcnesc ca și cum ar fi departe, dar el e cu ei, alături de ei, prins.

Apoi iarăși glasul celui ce vorbește și hotărăște. Îl întreabă toți, și luminile lor aleargă pe plajă, dans pentru mort. Dar, fără să le dea timp să ghicească, Cesare destăinuiește.

— Am ucis pe fratele meu...

1930—1931

— SFÎRȘIT —

CUPRINS

Redactori de carte: Dinu T. Constantinescu, Ina Bardan
Tehnoredactor: Marin Bocăneală
Corectura: Magdalena Voiculescu

Bun de tipar: 26 august 1991

Tiparul executat sub comanda 251,
la Imprimeria „ARDEALUL", Cluj,
B-dul 22 Decembrie nr. 146, Municipiul Cluj-Napoca, România

...„Se înalță, fără teamă, puternic, trist, cu degetele rășchirate pe revolver. Ridică mîna spre marea din întuneric, spre valurile care îl cheamă, și descarcă, glonț după glonț, în ea, în întunericul ei. Abel! Gloanțele șuieră pe deasupra apelor și se sting. Abel! ...

...„Apoi iarăși glasul celui care vorbește și hotărăște. Îl întreabă toți, și luminile lor aleargă pe plajă, dans pentru mort. Dar, fără să le dea timp să ghicească, Cesare destăinuiește.

— Am ucis pe fratele meu ...

Mircea Eliade — LUMINA CE SE STINGE...

I.S.B.N 973-9008-11-9

Lei: 65 | 2 TL